

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Rei rvsticae libri qvatvor

Heresbach, Conrad

[Spira Nemetum?, 1603

Liber secvndvs de hortis at qve plantis

[urn:nbn:de:bsz:31-138693](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-138693)

LIBER SECVNDVS
DE HORTIS
ATQVE PLANTIS,

PROPTER affinitatē plantarum cum frugibus, & quia eadem propè cura, appositè post primum librum de frugibus, sequens hic hortensibus plantisque curandis destinatur liber. Virgilius hanc partem de horticulura prætermisit. Alij tamen aliquot & veterum & recentiorum, nõ indiligenter, sed sparsim tamen & confusè hoc argumentum tractarūt. Quorum sententias simul & nostras observationes huic libro inserere placuit. Porro dubium non est, quin sit plurimus & antiquissimus hortorum colendorum vsus, cum & Noë vitem plantarit: Genes. 9. v. 20, & Abraham arbores. Genes.

Hortorū
cultura
vecustissima.

Genes. 21. v. 33. & Homerus Laërtem
 senem scribat horti sui cura absentis fi-
 lij tædium fallere solitum. Xenophon
 Cyrum, tantum regem, sua manu ar-
 bores conseuisse, atque in quincuncem
 redegisse, paradisosque celebratos tra-
 dit. Q. Curtius Abdolominum com-
 memorat ex hortulano ob egregiam
 virtutem in regem Sidoniorum proue-
 ctum. Neque abs re huius disciplinæ
 cura habita, quod non ad voluptatem
 solum spectet, verum etiam ad vtilita-
 tem rei familiaris augendæ, & quo vi-
 ctus quotidiani sumptus lenire liceat,
 aduenientiæque domino inemptas dapes
 ruris ministret. Ac verò cum parcior
 esset apud priscos frugalitas, Columel-
 la teste, largior tamen pauperibus fuit
 epularum vsus, lactis copia, & domesti-
 corum pecorum carne, velut aqua fru-
 mentoq; summis ac humillimis victum
 tolerantibus. Mox cum posteritas splen-
 didioribus atque longè petitis dapibus
 pretia constituerit, canæq; non natu-
 ralibus desideriis, sed quòd magno cõ-
 starent, æstimari cœperint, plebeia pau-
 pertas summotà à preciosioribus cibus,
 ad

Hortus altera fuc-
cidia.

Hortus ne-
giefti ne-
quam ma-
tris fami-
lias indi-
cium.

Acetaria.

Plin. lib. 21
cap. 4.

ad vulgares compellitur: Hinc horti
coli cœpti, quibus pauperrimus quisq;
culinam instruere, & quasi alteram fuc-
cidiam promptam habere posset: Ex
horto plebeij macellum habent, quan-
to innocentiore victu? Diligentes hinc
æstimabantur agricolæ præsci, & sic sta-
tim faciebant iudicium, nequam esse
in domo matrem familias, (etenim hæc
cura fœminæ dicebatur) vbi indiligens
esset hortus; quippe è carnario aut ma-
cello viuendum esse. Nec caules, vt
nunc, probabant, damnantes pulmen-
taria, quæ alio egerent pulmentario. Id
erat oleo parcere: Nam carnis desideria
etiam erant in exprobratione. Horti
maximè placebant, quia non egerent
igni, parcerentq; ligno: expetita res &
parata semper: vnde & acetaria appel-
labantur: facilia concoqui, nec onera-
tura sensum cibo, & minimè accende-
rent ad desiderium panis. Pars eorum
ad condimenta pertinens, fatetur do-
mi, (vt eleganter tradit Plinius) versu-
ram fieri solitam, atque non Indicum
piper quæsitum, quæq; trans maria pe-
timus: Non me Lucrina iuuerint Con-
chilia,

chilia, vt argutè Lyricus poëta canit.
 Quare vt honos his adderetur, neque
 vilitas rebus auctoritatem adimeret,
 cognomina procerum inde nata, La-
 ctucinosq; in Valeria familia non pu-
 dit appellari. Antiquitas plurimum
 admirata est hortos Hesperidum, &
 regum Adonis, & Alcinoi, quos præ-
 cipuè Homerus celebrat, Item pensif-
 les hortos, siue illos Semiramis, siue
 Assyriæ rex Cyrus fecerit. Primus Epicu-
 rus traditur hortos in vrbe Athenis
 instituisse: vsque ad eum, moris non
 fuerat in oppidis rura haberi.

Lactuci-
 norum fa-
 milia.

Porro cum fortè Thrafsybulus in ne-
 gotiis principis sui ad Marium diuertif-
 set, atque ab eo in hortum, quem ele-
 gantissimè instructum habebat, inter
 spirantium atque arridentium vndiq;
 herbarû areas pergulasq; ductus esset:
 Quàm, inquit Thrafsybulus, omnia
 blandiuntur hiç. quàm eleganter hunc
 tuum paradisum vndecunq; omnibus
 voluptatum architecturis exornasti?
 Exedræ quoq; cum vniuersa domo, ac
 peristyllis intus ac foris elegantissimo-
 rum florum arborumq; picturis exor-
 nata,

Dialogiste
 Thrafsybu-
 lus.
 Marius.
 Iulia.

natae, vt non solum æstate in viuus floribus, verum etiam media bruma oculos pascere, & in altero depictum florem cum viuo certantem, in altero artificium naturæ, in vtroq; Dei immensam benignitatem cõtemplari liceat: Adde quod ambulacra frõdibus cõcamerata in ambulantibus vmbra præbeant, & quoties pluuia superuenit, ad peristylorum tecta confugere possis. In primis autem limpidissimus riuulus hortum cingens, gratiam amœnitatemq; præcipuam affert: Cui accedunt sepes illæ, viuæ simul & virore iucundæ & munitiois ratione, non magna opera ab incurfũ hominum pecudumq; defendentes. Taceo quàm artificiosè herbæ in suas classes distinctæ, vt holera & culinaria, à voluptuariis & medicis herbis distincta, suis quæque areis ac resupinis puluinorum foris singulis tramitum sulcis ambientur, vt pomarium ab his omnibus cum seminario in quadrum redactum atq; seiunctum, arbores scitissimè in quincunces ordines redacta. In hac tanta amœnitate, amabo te, mi Mari, de hortensium philosophia, qua te

Distinctio
hærti.

qua te instructum esse declarat hic tuus
amcenissimus hortus, nobis differere
non graueris. Vtere humanitate ea,
qua Cyrus erga Lyfandrum, horti sui
culturam explicans, vsus. **M A R.** Age
igitur, quando sic iubes, me quoque de
horti disciplina garrientem audies, sed
non tanta voluptate, quanta ego tibi de
villa agroq; tuo administrando auscul-
taui. **T R A S.** Immo cum maxima expe-
ctatione simul & voluptate. **M A R.** Age
igitur confideamus paulisper in hoc to-
piario: mox iterum inambulabimus,
quieturi quoties libet. Interim Iulia ce-
nam adornabit.

Principiò sicut de villæ loco deligen-
do dictum, sic ab horti sede nobis erit
auspicandum. Est autem hortorum va-
ria ratio: nam alij ad villam collocantur,
alij in suburbiis, aut seorsum, aut in vr-
bibus deliguntur: omnes conuenit do-
mui esse propinquos, si locus permittit,
ita tament, vt in villa, areæ non subia-
ceant, ne per trituram paleas aut pul-
uerem venti in eum perferant, & vel
sterquilinio subiectos, vt eius succo
sponte fecundentur, vel loco præcipuè

N pin-

Horti lo-
cus.

Hortus ri-
guus fit.

pingui, quiq; adueniente riuo, vel si nō
fit aqua fluens, fonte puteali possit irri-
gari. Felix positio, cui leniter inclinata
planities, cursus aquæ fluentis per spa-
cia discreta deriuat: Riguos enim in pri-
mis oportet esse hortos, si minus pro-
fluoriuo, imprimendus est puteus, atq;
indidem pertica, organiq; pneumat-
cis, vel telonum, siue tollenonum hau-
stu rigandi, vt certam perennitatis pu-
teus habeat fidem, Columella tum de-
mum effodiendum suadet, cum sol vl-
timas partes Virginis obtinebit, hoc
est, mense Septembri, ante æquinoctiū
autumnale: siquidem tum maximè ex-
plorantur vires fontium, cum ex longa
siccitate æstatis terra caret humore plu-
uiali. Aut si hoc nequeas, piscina supe-
rius construenda, vt illinc aquas pluuia
conferente, hortus per æstiuos rigeat
ardores. Vbi neq; natura loci, neque
manu illatam, neq; suæ spontis aquam
ministrari patitur, nullū quidem aliud
remedium, quàm hyemales pluuia: Si
hac quoq; facultate destituaris, semper
altius tribus aut quatuor pedibus ad
pastini similitudinem fodies hortulum,
qui

Putei fo-
diendi ra-
tio.

qui sic cultus negligat siccitates. Vbi
 copia rigandi, satis erit non alto bipa-
 lio, id est, minus quam duos pedes fer-
 ramento nouale conuertri. Illud obser-
 uandum in hortis, quos humoris natu-
 ra non adiuuat, vt diuidas per partes,
 & hyeme ad meridiem, æstate ad Se-
 ptentrionem spacia colēda conuerran-
 tur: In loco horti, sicut & in agro deli-
 gendo, animaduertendum, ne bonum
 naturalis fœcunditatis colentium iner-
 tia deprauatit. Aquarum discrimen
 habendum. Vtilissimas frigidissimas
 Plinius censet, quæq; potu suauissimæ:
 Minus utiles è stagno, & quas elices in-
 ducunt, quoniam herbarum semina in-
 uehunt. Præcipuè tamen imbres alere,
 nam & bestiolas innascentes necari
 Plinius tradit. At quibusdam salis aque
 conueniunt, veluti raphano, betæ, rû-
 tæ, cunilæ, quibus salis perhibent pe-
 culiare esse medicinam: quæ & alio-
 qui plurimum suauitati & fœcunditati
 conferant: Cæteris dulcium aquarum
 rigua profunt. Ac quoniam de rigando
 dicere cœpimus, hoc loco adiiciemus,
 non iam ardente sole, sed horas rigandi

Hortus a-
 qua desti-
 turus quo
 pacto fo-
 diendus.

Hortus
 quando
 rigandus

N ij esse

esse matutinam & vespertinam, ne inferuescat aqua sole: Ocymo tantum meridianam etiam conuenire rigationem. Satum celerrimè erumpere putant initio feruenti aqua aspersum.

Sepimēta
hortorum.

Audiuisti, præcipuè in horto instruendo aquam requirendam, qua irrigetur. Secundum est, vt muniatur ab iniuria vel hominum petulantium ac furacium, vel bestiarum, ne & herbis & plâtis, atque adeo fructibus insidiantes & voluptatem & laborem interturbent ac frustrentur: Siue enim pecora prærodant, siue hominum manu contrectentur sæpius, seminum id & plantarum incrementum remoratur. Conuenit igitur hortum habere clausum. Munitionis varia sunt genera: alij luto inter formas clauso parietes figuratos ex lateribus imitantur: alij macerias ex luto & lapide excitant: nonnulli faxis in ordinem congestis, aut ordine dispositis sepiunt: Quibus aquæ copia, fossis præcingunt. Id genus vitandum Palladius putat, quod horto humorem subducere credatur, nisi palustris locus colatur: Alij spinarum plantas & semina in munitione

nitionem disponunt: Sunt, qui deluta-
 tis parietibus hortos cingant, eorumq;
 fastigia stramentis vel myrica conte-
 gant. Varro quatuor recenset sepi-
 mentorum genera, vnum naturale, al-
 terum agreste, tertium militare, quar-
 tum fabrile, quorum vnumquodque
 species habet complures. Primum na-
 turale, quod obferi solet virgultis aut
 spinis, quod habet radices viuæ sepis, ac
 viatoris lasciui prætereuntis non metuit
 facem ardentem. Secundum ex agresti
 ligno, sed non viuo fit, aut palis statutis
 crebris, ac virgultis implicatis, aut latis
 perforatis, & per ea foramina traiectis
 longuriis ferè binis aut ternis, quæ stru-
 ctilis & agrestis sepes à quibusdam vo-
 catur & agreste sepimentum: aut ex ar-
 boribus, truncis demissis & in terram
 deinceps constitutis. Tertium militare
 sepimentum, est fossa & terreus ager:
 sed fossa ita idonea fiat, vt omnem
 aquam, quæ de cælo venit recipere pos-
 sit, aut fastigium habeat, vt exeat è fun-
 do. Agger is, qui intrinsecus fit, iunctus
 fossæ, ita arduus fit, vt eum transcende-
 re non sit facilè. Hoc genus sepis secun-

Stru-
 ctilis
 sepes.

N iij dum

dum vias publicas fieri constat, & secundum amnes, ne flumina agris noceant. De his aliàs dabitur copiosius dicendi locus. Quartum fabrile notissimum est maceria. Huius quatuor genera esse: aut enim ex lapidibus, aut lateribus coctilibus, aut lateribus crudis fit, aut denique è terra & lapillis compositis in formas. Columella, vetustissimos secutus autores, viam sepem struili prætulit, quia non solum minorem impensam desideraret, verum etiam diuturnior immensis temporibus permaneret. Eam ad hanc rationem spinis confitis conficere docet. Locus, quem sepire destinaueris, ab æquinoctio autumnali, simul atque terra maduerit imbribus, circumuallandus duobus fulcis, tripedaneo spacio distantibus: altitudine ac latitudine bipedanea: eos vacuos perhyemare patiemur, præparatis seminibus, quibus obserantur; ea sint vastissimarum spinarum, maxime rubi & paliuri, & eius, quam Græci *κυνόβατον*, nos sentes caninas appellamus. Horum semina quàm maturissima eligere oportet, & erui molliti fari-

Via sepem
struili
præfertur.

nã immiscere : quæ cum est aqua con-
 spersa, illinitur vel nauticis veteribus
 funibus, vel quibuslibet aliis restibus:
 siccati deinde funiculi reponuntur in
 tabulato. Mox ubi bruma confecta est,
 intermissis quadraginta diebus circa
 hirundinis aduentum, si qua in sulcis
 per hyemem constitit aqua, exhauri-
 tur, resolutaque humus, quæ erat au-
 tumno regeſta, vsque ad mediam sul-
 corum altitudinem reponitur. Prædi-
 cti deinde funes de tabulato prompti
 explicantur, & in longitudinem per
 vtrunque sulcum porrecti obruuntur,
 sed ita, vt non nimium supergeſta terra,
 femina spinarum, quæ inhærent toris
 funiculorum, enasci possint. Ea circa
 trigessimum ferè diem prorepunt, at-
 que vbi cœperunt incrementum habe-
 re, sic insuesci debent, vt in id spacium,
 quòd fuleis interiacet, inclinentur.
 Oportet autem virgeam sepem inter-
 ponere, quam superſcendant sentes
 vtriusque sulci, & sit, quo interdum
 quasi adminiculo, priusquam corrobo-
 rentur, acquiescant. Atqui nos alia ra-
 tione, magisque expedita vtimur, qua

Alia ratio
 viarum sepis
 faciendæ re-
 centior &
 expedi-
 tior.

N iij tu

tu inter primos in hisce regionibus vsus, plurimique imitati sunt. Siquidem fossam quandam & ipsi facimus, spinarumque plantas nouellas in syluis collectas putatasque; capitibus in marginem fossæ defigimus, ita vt semipede terra extent: euulsis circumquaque herbis, ac priori maximè ætate, ab omni herbarum stirpiûmque propagine, succum ipsis spinis suffurante, liberamus, terramque circa radices sic repurgatam stramine vndique contegimus, quo simul & ros nocturnus in radices demittatur, & ab æstu solis ipsæ plantæ vindicentur. Postero anno fulcimenta cum virgulis, veluti longuriis, ad palos defixis, adhibemus, quibus spinarum virgæ, & sursum & in transuersum, vti eas adulescere velis, lentis viminibus alligentur, ac veluti iugis quotannis sublatis altius, spinæ in eam, quam velis, sepi proceritatem erigantur. Octonûm aut ad summum nouenûm pedum altitudo sufficiet, & quidquid supra erumpit, in dextram & sinistram sepi deflectatur planiciem, quò difficilius transcendiqueat. Cùm ad eum modum absoluerimus

mus

nus, quotannis vincienda, omnisque
 aritas, maximè ab inferiori parte, du-
 tis ex transuerso brachiis, complenda.
 ta contexta annuis vinculis, adedè den-
 scet, vt ne auicula transire, aut perspi-
 ere quis possit. Vbi satis fruticosa &
 enfa fuerit, superflua quotannis re-
 ecanda sunt. Hanc sepe interimi non
 esse compertum, nisi radicitus effo-
 iatur; ac necignis iniuriã reformida-
 e: quin etiam melius renasci, nemini
 ubium. Atque hæc ratio hortos clau-
 endi & iucundissima, & vtilissima, mi-
 nimi que sumptus. THRASY. Est & alia, Sepimen-
ti alius
modus.
 ua rustici nostri vtuntur, sepe viux in-
 truentæ ratio, quæ paulò est robustior:
 Nempe vt confitis nouellis spinis, vt
 lictum, & vbi robustiores factæ, caudex
 d terram vulnerentur, sui que furculi
 vulnerati ac semifracti secunda sepe,
 utque in longitudinem ad terram de-
 oriantur. Ex his vulneribus alij surcu-
 i erumpunt, qui vbi ad iustum robur
 excreuerint, ad eundem modum fle-
 untur, id que deinceps tantisper, dum
 sepes ad necessariam altitudinẽ eleue-
 tur. Hic modus robustissimam sepe
 modum abbat

N v red-

reddit, vt neque sus aut alia bestia per-
rumpere possit, etsi prior est elegan-
tior: At si spinæ non suppetant, num &
feminaria procurari possint? **MAR.** Ma-
ximè. Seminarium sic facito. Semina
terræ admixta primo anno in scrobi-
bus vel vase conseruato, ea que sequen-
ti anno serito, non rarè, sed densius, &
mox erumpet plantarum copiosa sylua.
THRAS. Sed de aqua & tepimento,
duabus rebus præcipuis ad hortum in-
stituendum, pulchrè dixisti; iam de terra
horro accommoda, de que ea colenda
differas. **MAR.** De terræ generibus,
usq; agnoscendis, quia superiori narra-
tione, vbi de terra frumento serendo
idonea abunde dictum, non arbitror
operæpretium hic repetere. Satis fue-
rit addere, terram neque nimis pin-
guem, neque macram nimis, sed pin-
guem & resolutam, & quæ graciles her-
bas generat, pilorum instar, requiri.
Hæc laboris minimum poscit, spissa at-
que pinguis laborem flagitat maiorem,
sed tamen hunc compensat vbertate:
Spissa autem & macra, atque frigi-
da inprimis fugienda, Id canit Co-
lumella

Terra hor-
tis idonea.

umella hortis agrum tribuens pin- Lib. II.
uem,

Putres glebas resolutaq; terga

Qui gerit, & fossus graciles imitatur arenas,

Atq; habilis natura soli, quæ gramine leto

Parturit, & rutilas ebuli creat vuida baccas.

Nam neq; sicca placet, nec quæ stagnata palude

Perpetitur querula semper conuitia rane.

Tum quæ sponte sua frondosas educat ulmos,

Palmitibusq; feris latatur, & aspera syluis

Achrados, aut pruni lapidosi obruta pomis

Gaudet, & iniussu consternitur vberè mali,

Sed negat helleboros, & noxia galbana succo,

Nec patitur taxos, nec strennuæ toxica sudat.

Atque hæc de terra horti, qui, vt dixi-

mus, irriguus sit: aut irrigari possit ager

horti: Et vel macerie, vel sepe viua, vel

alio sepimento tutus atq; clausus. De-

inde aëris cœlique benignitatem, & so-

li atq; loci teporem postulat. nam in so-

lo nimium frigido cœli elementia pa-

rum proficiet: Et contra, si solum sabu-

lo nimis adustum, cœlum quoq; mini-

um proderit. A ventis noxiis auer-

tendi horti, velut sunt aridi & arden-

tes venti, pruina, nebulæ.

In horticul-
locis deli-
gendis cõ-
sideranda.

Cælum hor-
ti.

Ventorum
in horticul-
tatione.

Iam

Cultura
hortorū.

Iam age cultus hortorum aggrediamur. Ac primum curandum, vt ager, quem vere conseri velis, autumnō circa Cal. Octobris pastinetur: Et quem velimus autumnō instituere, mense Maio conuertamus, vt aut hyemis frigoribus, aut æstiuis solibus & gleba soluiatur, & radices herbarum necentur. Nec multò ante stercoreare debemus. Et cum sationis tempus appropinquat, ante quintum diem exherbandus erit locus, stercoreandusque, & ita diligenter fossione iterandus, vt fimo terra cõmiscetur. Quare partes horti sic diuidendæ, vt eæ, in quibus autumnō seminabitur, verno tempore pastinentur; quas seminibus vere complebimus, autumnī tempore fodiamus. Ita vtraque pastinatio decoquitur beneficio algoris aut solis. **Aræ** faciendæ sunt angustiores, & longæ, nempe duodecim pedum longitudine, & sex latitudine, vt sint propter spacia vtrinque purganda diuisæ. Margines verò earum locis humidis & irriguis duobus pedibus erigantur, siccis vno extulisse sufficiet. Inter aræas si humor consuevit effluere, spacia

cia

cia altiora ipsis areis esse debebunt, vt
 facilius ingrediatur aream humor ad-
 missus, & vbi sitientem saturauerit, in
 alias possit reclusus auerti. De sterco-
 rum fimiq; generibus ante commemo-
 ratis dicere supersedeo: Vnum addo,
 ad hunc vsum sterco asininum cum
 primis idoneum esse, quia minimum
 herbarum creat: Proximum armenti
 vel ouium, si sit anno maceratum. So-
 lum igitur, quod conferere vere decre-
 tum, vt diximus, post autumnum pa-
 tiemur iacere effossum, frigoribus &
 pruinis inurendum: Quippe è contra-
 rio, sicut calor æstatis, ita vis frigoris ex-
 coquit terram, fermentatamq; soluit.
 Quare peracta bruma, tum demum
 sterco iniicitur, & circa Idus Ianuarij
 humus refossa in areas diuidetur. Pri-
 mum autem euellendæ inutiles herbæ,
 deinde macris cespitibus cingendæ
 areæ, malleisq; retundendæ, & gramina
 calcandæ, vt xix appareant: sic tenuiter
 erumpent, instar pilorum, vt ante dixi-
 mus; & grata erunt aspectui: Hortosq;
 vt hic vides, sic distinguis speciosè, si
 odoratas, coronales, medicas herbas,
 olera,

De sterco-
 rando passi-
 mando qua
 horro.

olera suis quæq; sedibus ac puluinis se
iungas, quæ tamen sic informãdæ sunt
vt facîle runcantium manus ad dimidia
partem latitudinis earum proueniant
ne qui persequuntur herbas, semina
proculcare cogantur; sed potius per se-
mitas ingrediantur, & alterna vice di-
midias areas eruncent. Hæc, quæ ante
fationem, veluti præparatoria, facien-
da, dixisse sat est.

**De fatione
hortensiu.**

Nunc de fatione & quid quoq; tem-
pore serendum vel colendum, dicitur.
De singulis herbis atq; plantis infinito
fuerit disserere: de præcipuis horten-
sium plantis, magisq; necessariis solum
dicitur. Ac primû quidem, vt diximus,
hortensium alia inter olera referenda,
& gulæ, alia voluptati aspectus, alia odo-
ris ac spiramenti gratia, alia medico
vsui destinantur: Et rursus, alia hyber-
na, alia æstiuâ, alia mediâ, inter æstiuas
& hybernas relata. Prima igitur semen-
tis post brumam fit mensibus Martio,
Aprili, Maio, quo brassicam radiculam,
rapum, & postea betam, lactucam, ru-
nicem, sinapi, coriandrum, anethum,
nasturtium conferere consueuimus.

**Platarum
distinctio.**

**Sementes
tices.**

Se-

Secundam sementem post æstiuum sol-
stitium, ineunte Octobre, quo porrum
defigitur, apium, githium, atriplex:
Tertiam, quam æstiuam vocant, à la-
nuario quibusdam locis Olitores au-
spicantur, qua cucumis, cucurbita, bli-
tum, ocymum, portulaca, satureia pan-
guntur. Multa tamen inter has semen-
tes rectè possunt terræ mandari, & ni-
hilominus comprehendent. Hortensa
omnia ante solstitium ferè semina fe-
runt. Quare quæ semina ferre nolis,
post solstitium ferenda. Et quædam fe-
runtur duobus temporibus, autumno,
& vere: quædam etiam sæpius, vt sunt
lactuca, brassica, eruca, radices, nastur-
tium, coriandri, cerephyllū, anethum.
Hæc enim vel circa Martium, vel circa
Septembrem feruntur, & vt Columel-
la testatur, proueniunt vel semine, vel
auulsione, alia bulbo, alia caule, alia fo-
lio, alia radice, alia capite, alia vtrisque,
alia cortice, nonnulla cartilagine. Sunt
quæ carne, quæ tunicis carnosis: Qua-
dam semine & surculo, vt ruta, origa-
num, ocymum: præcidunt enim hoc,
eum peruenit ad palmæ altitudinem:

Quæ-

Semina
quæ ferant
herbæ.

Varietas
prouenien-
tium plan-
tarum.

Semine
prouenien-
tia.

Quædam radice & semine, vt cepa, alium, bulbi, & capitata. Et quanquam omnia ferè semine proueniant, id tamen in ruta negant quidam, nam tardissimè coalescit: quare surculus potius parigitur. Eorum quæ radice nascitur,

Quæ radi-
cc.

radix diuturna & fructicosa est, quare lateribus suis germina citat, & in plures sepe digeritur, vt bulbi gethyi, scilla.

Frutican-
tia.

Fruticant & alia non capite, vt apium & beta, siquidem radices fundunt, quibus folia caulesque profiliant. Caule reciso omnia fere regerminant, exceptis,

Secaulia.

quæ caulem seorsum habent, *ῥαφανία* Theophrasto vocata, hoc est, quæ caule reciso non regerminant, secaulia Gaza vertit. Raphanus & rapa, detractis foliis, cooperta terra crescunt, durantque in æstatem. Aliorum fructus in terra est, aliorum extra, aliorum utrobique. Quædam iacent, crescuntque, vt cucurbitæ & cucumis: Eadem & pendet, quanquam grauiora multò etiam iis, quæ arboribus gignuntur. Quædam sustentaculis ac fulcimentis indigent, vt altius tollantur, vt lupini, pisum, lupus salictarius. Seminum quædam recentiora

centiora maturius gignuntur, vt in porro, gethio, cucumere, cucurbita, Quæ ^{Seminum ratio.} obrem quidam cucumis semen lacte aut aqua macerant, quò citius erumpat. Contra ex vetere celerius proueniunt apium, beta, nasturtium, cunila, origanum, coriandrum. Peculiare in beta traditur, quòd non tota vno anno gignitur, sed aliquid sequente, & aliquid tertio: itaque ex copia feminis exigua pullulat. Plurimum affert apricitas foli.

In seminum ratione & hoc obseruandum, ne vetustate sint exucca, aut ne sint admista, aut ne sint adulterina propter similitudinem. Semen vetus in quibusdam tantum valet, vt naturam commutet. Nam è semine brassicæ veteris nascitur rapa, & contra è raporum, brassica: Item, ne semina vel citius vel tardius tollas: tempus nempe vere, autumnò, & caniculæ exortu idoneum, vt Theophrastus scribit: neq; omnibus locis tamen ac generibus idem. In hortosatorum celerrimè erumpunt ocymù, blitum, napus, eruca; tertio enim die prodit, lactuca quarto, cucumis & cucurbi.

Quæ celerrus tardius
ue erumpunt.

○

curbi.

curbita quinto, portulaca serior exit, anethum quarto, nasturtium & sinapi quinto, beta æstate sexto, hyeme decimo aut duodecimo, porrum decimo nono, nonnunquam vicesimo: contumacius coriandrum, quod si nouum sit, omnino nasci recusat, nisi conuoluitur, cunila & origanum post trigesimū diem exiliunt: omnium difficillimè apium. Quadragesimo enim die, vel quàm celerrimè quinquagesimo maiore ex parte solet emergere. Est tamen aduertendum, quod magni refert, sementi serenitas, an temporis inclementia succedat: nam maturius fauente cælo proueniunt, vt tepentibus locis, & apricis, aut illustratis sole. Quædam anno tantum suo pariunt, quædam sæpius, & in bimatu, sicut apium, porrum, gethium, quæ semel sata pluribus annis restibili fertilitate proueniunt. Quæ annua solùm vita contentæ sunt herbæ, statim, vt semen perfectum est, exarescunt. Amisso caule fruticant porrum, gethium, cepe, allium, & in vniuersum omnes, quæ in lateribus furculos creant, atque hæ omnes sitiuam aquamq;

Celi status
confide-
randus.

Annua.

Regermi-
nancia.

desle
etiam
cane qu
sceme
Alia q
mam o
tempus
alij a
Certifi
super
iam
herb
quid
ras h
rustic
ment
dispo
tion
tepi
ras n
regi
M A
Febr
cura
corar
purga
rua
deli

desiderant. In seminibus mittendis etiam lunæ rationem habendam pu-
 tant quidam, & augete, non decre-
 scente luna ferendum plantandumq̃:
 Alij à quarta ipsius die vsque ad deci-
 mam octauam plantationi idoneum
 tempus existimant: Alij à tertia luna,
 alij à decima vsque ad vigesimam.
 Certissimum autem arbitrantur, si luna
 super terram existat. **THRAS.** Sed age
 iam edisseras nobis de celebriorum
 herbarum & hortensium cultura ali-
 quid. **MAR.** Sunt, qui per menses ope-
 ras hortenses partiantur, sicut alias res
 rusticas. **THRAS.** Perinde est, siue per
 menses, seu vtcunque ordine videmus
 dispositas in hoc tuo horto, cultus ra-
 tionem explices. Nam in regionibus
 tepidioribus etiam per hyemem cultu-
 ras non intermittunt: hîc nobis nostræ
 regionis obseruanda culturæ ratio.
MAR. In hisce regionibus ad finem
 Februarij cælo clementiore, hortensiu
 cura inchoatur. Iam igitur horti ster-
 coratione, fossione, sarritione, atque
 purgatione præparandi: Asparagus &
 ruta panguntur. **THRAS.** Ceddò de

Lunæ rati-
o.Tempus
culturæ
inchoat.

O ij Aspa-

De oleri-
bus.Aspara-
gus.

Asparago, deque communioribus ole-
ribus singulatim quædam nobis, post
de voluptuariis ac medicis commemo-
rato. M A R. Asparagus olim syluestris,
iam altilis celebratur, Græcis ἀσπαρα-
γος; Italica & Gallica lingua ferè nomen
retinet: illi enim *Sparago*, hi *Sperge* vo-
cant: Germani *Spargen* ac spiritus ali-
cubi appellant: sic dictus, quòd sponte
profiliat: nã illi satiuos asparagos igno-
rabant. Alij dictum putant, quòd in vir-
gultis asperis nascatur, atque ipsi scapi
asperis, non leues, quibus aculei pro foliis.
Quinetiam omnia olera, cum pri-
mùm erumpunt, asparagos dixere: Sūt
qui *Corruda* appellant, quòd facile
corruat ac decidat. Bifariam seritur,
semine videlicet, & spongia. Semine
ita, vt quantum tres digiti comprehen-
dunt, singulis fossulis deponas, vt bina
ternave grana semipedis spacio mer-
gantur solo pingui subactoque, mense
Februario, locus stercore contegetur.
Herbæ internascentes subinde vellan-
tur, post quadragesimum diem ferè in-
ter se implicantur, & quasi in vnum
coeunt: Radix connexa capillamentis
coalescit,

coalescit, quæ spongia vocatur. In locis
 ferè siccis sulcorum imis partibus po-
 nenda sunt semina fimo macerata. In
 yliginosis contrà, in summo porcæ dor-
 so collocanda, ne humore nimio lædan-
 tur. Primo deinde anno, cùm ita con-
 sita sunt, asparagum, quem emiserint,
 infringi oportet: Nam si ab imo vellas,
 adhuc teneriusculis radicibus, tota spō-
 giosa sequitur, quæ per biennium in se-
 minario suo est stercore & assidua run-
 catione fouenda. Reliquis annis non
 est decerpendus, sed radicitus vellen-
 dus, vt oculos suæ germinationis ape-
 riat, quod nisi fiat, stirpes præfractæ ocu-
 los spongiarum excæcant, nec patiuntur
 asparagum emittere. Reseruabis
 eum, de quo sumpturus es semina. Pos-
 stea scopas & scorpiones incendio cō-
 sumes: circa hyemem spongiis adiicies
 sterces & cinerem. Seruntur & spon-
 giis, quas post biennium in locum apri-
 cum & benè stercoreatum transferri
 conuenit. Sulci inter se pedali distantes
 mensura fiunt, non amplius dodranta-
 lis altitudinis, hoc est, duodecim digi-
 torum, in quam ita spongiolæ deprimū-

○ iij tur,

tur, vt facile superposita terra germen-
 tur: Sed vere, priusquam emergere
 cœperint, bicorni ferramento terra
 commouenda, vt & facilius emicet, &
 relaxata humo plenioris crassitudinis
 fiat radix. Sarriri iubet Caro, sed ita, ne
 radices lædantur aut conculcentur, ex
 eo velli asparagum à radice: nam si de-
 fringatur, stirpescit, & intermoritur, sed
 vsque licebit, dum in semen videris ire.
 Quo anno teneris substramentis per
 hyemem operito, ne rigore peruratur,
 & nouo vere aperito, stercore saturato,
 Catonis præcepto. Sunt qui putent pri-
 mo anno nullo cultu vexanda semina,
 sola runcatione contenta. E radiculis,
 quas spongias vocant, primùm thyrsus
 exilit, cacumine in torulos turbinato,
 gulæ idoneus, si decerpatur: Sin patiaris
 crescere, mox in ramos latiores expli-
 catur, quibus insunt folia capillamenti
 in morem fœniculi tenuata, ac vetusta-
 te in spinulas coalescunt. Post florem
 baccas fert primùm virides, post matu-
 ritatem rubescentes. Si toto anno edules
 asparagos habere libeat, vbi fructum
 legeris, radices, quæ summo cespite va-
 gantur,

Baccæ aspa-
 ragi.

gantur, circumfodiendo aperies: hoc
 cultus mangonio frutex nouos dabit
 cauliculos. Aiunt, si arietum cornua
 contusa sulcatim defodiantur, rigen-
 turque, asparagos producere. Hoc olus
 siccitate gaudet: quare rigationem po-
 tius respuit: appetente autumno si ri-
 gentur, torosiores profolient. Vere cau-
 les cibo idonei, qui aqua vel iure pingui
 leuiusculè decocti sint: nam diutius per-
 cocti in tabem fatiscunt: ac cocti sale
 oleoque conspersi eduntur non insua-
 uiter. **THRAS.** Asparagi serendi ratio-
 nem pulchrè depinxisti, perge obsecro
 de ruta. **MAR.** Ruta, quæ Græcè *ῥιζορον*, *Ruta?*
 Italis *Rutache*, Germanis *Rauten*/ Gallis
Rue de jardin, ad finem Februarij vel
 Martio mense feritur, ac plantatur lo-
 cis apricis & siccaneis, humorem ac fi-
 num auersatur, cùm cæteræ herbæ re-
 quirant; maximè cinere nutritur. Cùm
 omnia semine aiant prouenire, id ta-
 men in ruta negatur. Ramuli cum ali-
 qua corticis parte conuulsi verno tem-
 pore pro plantis conualescunt: sed tota
 translata morietur: semina folliculis
 elausa singillatim manu defiguntur: si suis

O iiij inuo-

Furtis gau-
dent plan-
tia.

Maledicto
fata meli-
proueni-
tia.

Lactuca.

inuolucris exuta sint, sparsa iactantur, rastrisq; obducta cooperiuntur. Gaudet umbra fici. Furtiua, vt asserunt, melius prouenit. Seritur maledictis, sicut & cuminum & alia quædam.

Oprat euelli, non effodi. Immunda mulieris accessum reformidat, THRASYB. Elegantes video lactucas, quibus obsecro modis eas nutris?

MAR. Lactuca, Germanis *Lattich* / Gallicis *Laiçtue*, Græcis *θρύδαξ*, Italis *Lactuca* dicitur. Præter syluestrem tria sunt genera: Crispa, quam Columella Cæcilianam & Beticam vocat, è locis, vbi felicissimè prouenit; eaq; maximè expeditur, Germanicè *Krauser lattich* / Gallicè *Laiçtue crespue*. Alia capitata, *Royff lattich* / *Röyffellattich* Germanicè, Gallicis *Laiçtue testue*, Plinio Laconica, & Sessilis, quod instar brassicæ capitatæ, in capitis aut mali formã extuberet, Gallicè *Laiçtues empommees & blanches*. Tertij generis est rotunda, à foliorum rotunditate & latitudine. THRA'S. Sed qua ratione tam lætas paras lactucas, & quando seris? MAR. Ad finem Februarij, aut initio Martij seritur, vt possit Aprili

prili vel Maio transferri. Calidioribus
 regionibus, vt Palladius tradit, etiam
 Ianuario feritur, vel Decembri, vt plan-
 ta Februarii transferatur. Certum au-
 tem, toto anno eam bene feri, si locus
 sit latus, stercoratus & irriguus. Ante-
 quam pangatur, radices eius rescan-
 dæ æqualiter, & liquido fimo liniendæ,
 vel quæ iam pactæ sunt, nudatæ latamẽ
 accipiant. Amant solum subactum,
 pingue, humidum, stercoratum. Inter
 has herba nata manu euellenda, non
 sarculo. Latior fit, si rapa ponatur, vel
 cum producere incipiet caulem, eo le-
 niter inciso gleba prematur, aut testa.
 Candidam fieri, si fluminis arena vel
 littoris frequenter spargatur in medias,
 & collectis ipsæ foliis alligentur: Tene-
 ram & candidam, si biduum antè quàm
 vellatur, eius comæ colligentur: Sessi-
 lem verò fieri, nec caulem promere, sed
 conuolutis vnà foliis, in globum extu-
 berare, vel in orbem circumagi, si trans-
 lata radix, vbi in palmi altitudinem ad-
 oleuerit, ablaqueata bubulo fimo re-
 centi oblinatur, & aggere congesto ri-
 getur, dumq; ad incrementum perue-
 nit,

O v nit,

nit, erumpens germen acie ferri præscindatur, demum testa fictilis non picata imponatur, ne in longitudinem, sed latitudinem augmentum capessat: Suauiores, quæ coërcitis caulibus restibili pullulatu prodierint, quæ, quò minus in caulem profiliant, cum incrementum aliquod acceperint, testula aliòve pondusculo deprimantur, vt in latitudinem se diffundant. Si vitio loci, vel temporis, vel seminis, lactuca durefcit, planta eius auulsa & denuò posita tenebritudinem consequitur. Multis seminibus condita nascetur, si caprini vel ouini stercoreis baccam subula subtiliter excauaueris, & in ea semen lactucæ, nasturtij, ocymi, eruce, apij, raphani immiseris, & tunc inuolutam fimo baccam terra optimè culta breui scrobe demerferis, substratoq; molli lætamine leniter aqua rigaueris. Apium nititur in radicem, cetera semina in summo, lactuca pariter mergente profiliunt, singulorum sapore seruato. Constantinus tradit lactucam humidum & frigidum esse holus, & sitim extinguens ac somnificum; coctam magis alere, coitum compri-

primere: quare Pythagorici Eunuchiō ^{Eunuchiō.}
 appellant: semper lactuæ meliorem
 succum præbent, & plus alunt: autum-
 nales, quia succo carent, minus nu-
 triunt.

Intybum vel intubus, quod in pro- ^{Intybum.}
 pinquo, non multum figura distat à la-
 ctuca, vulgò *Cichorium hortense*, Germa-
 ni & vulgus *Endiviam*, Itali & Galli *Cico- ^{Endivia.}*
riam appellant. Seritur sicut & alia hor- ^{Cicoriū,}
 tēsia Martio, amat humores & solutam
 terram, sed planior area huic appare-
 tur, ne radices terra fugiente nuden-
 tur. Quatuor foliorum transferatur ad
 locum stereoratum; quæ autem Kal.
 Iulii seruntur, semen ferunt, post non
 producant semen. Quæ hyemi seruiet,
 feritur mense Octobri in locis apricis.
 Nunc ut ad hyberna seruetur acetaria,
 cum folia sua fuderit, ea velut in orbem
 circumacta, summam tenui ligamen-
 to vinciuntur, & fictili vasculo, hærente
 semper, quo alimentum sugant radice,
 conduntur: Ita & candorem & teneri-
 tudinem summam contrahunt, & ma-
 gnam amaritudinis partem exuunt.
 Aiunt album fieri, si conspersum prius
 per

per dies aliquot fuerit, & imbribus super arena irrigatum. Sic ergo & incremento proficientes intybi hybernant, donec ad usum promantur. Alij leuiori sumptu contenti, terra duntaxat obruunt: alij stramentis tantum tegunt. Iam verò nusquam non inualuit hæc hyemandi ratio. **THRAS.** Et brassicam, nobis rusticis notam, in hoc tam nitido horto video. **MAR.** Eam non habebit hortus, quam omnibus oleribus nostri à Catone præferri? eius miras vires & usurpationes describente. Atqui vulgaribus illis hunc locum peculiarem tribuimus, veluti brassicæ, betæ, intybo, cepis, rapis, napis, porris, daucis, & radicibus, allio, pastinacæ. Nobiliores in suam classem distinximus, & prout cuiusque natura fert solum. Brassica vulgo caulis dicitur. Græcè *κραιβή*, Gallice *Choux*, Italicè *Caulè*, Germanicè *Röl* / Veteres plura genera fecerunt, & hodie sunt: Vnum grandibus & latis foliis, caule magno, tonsili cymarum luxuria. Hæc vulgaris est noticiæ, quæ gratior hybernis temporibus gelu indurata in sculis aut lardo incoquitur. Cymosura

Brassica.

sum etiam cacumen subferuefactum
 aceteriis subministratur, oleo, saleque
 suffusum. Secundum genus crispo fo-
 lio, à similitudine apij, silino^{es}dem atq;
 apiariam, vulgò crispū caulem vocant.
 Tertium genus propriè Crambe minu-
 tis caulibus tenuioribus foliis, leuis, te-
 nera, tenui succo. Quartū genus addi-
 tum sessile, folio & capite patulo, vulgus
 Cabutos caules, quasi capitatos Germa-
 nis *Rappes* / Gallis *Choux cabuz*, veteres
Tritianam brassicam vocasse videntur, cū
 in capitis figuram extuberantur. Folia
 horum in orbem glomerantur exterius
 callosa & per ambitum rugeta, multis
 intus carinarum voluminibus, externis
 semper interiora cōplectentibus. Hæc
 in Germania potissimum abundantia
 nobilis. Est quam Allobrogicam appel-
 lant vel Sabaudicam, aliis dulcior, fri-
 goris impatiens, Gallis *Choux de Saouye*.
 Item patula quædam, crispa, rugosiq;
 folio, sed nigriore, Itali *Negrecaules* vo-
 cant, Latine nigra brassica, ex genere,
 quem vulgo rubrum caulem nomi-
 nant, veteribus Marucina brassica. Sunt
 & alia genera à locis nomina mutuan-
 tia,

Selino^{es},
 Crispus
 caulis.
 Crambe.

Sessilis
 caulis.
 Cabuti
 caules.

Tritiana
 brassica.

tia, vt pote Aricina, Cumana. Brassice
 positionem optimam esse tradunt post
 Idus Apriles frigidis & pluuiis regionibus.
 Sæpius sarrita & stercorata melius
 conualescit, pleniorisque incrementi
 & colliculum facit & cymam. Nonnul-
 li à Cal. Martiis deponunt, sed maior
 pars eius in cymam profilit, nec postea
 hybernum caulem amplum facit, cum
 est semel defecta. Possis tamen & maxi-
 mos caules bis transferre, quod si facias,
 plus & seminis & incrementi reddit.
 Nam sic exuberat semine, vt non mi-
 nore prouentu seratur, quàm raparum,
 ad oleum exprimendum. Brassica toto
 anno potest solo credi, plurimū tamen
 circa Martium seritur pro regionis ce-
 lique temperatura, à satū intra dies de-
 cem se demonstrat, nisi semina, quæ so-
 lo mandantur, sint exucca: vetus enim
 eius semen degenerat in rapam, & con-
 trà ex raporum brassica. Loco salso se-
 ri feliciter traditur: Quare nitrum vel
 cinerem aspergere cōuenit, idq; etiam
 erucas necat. Transfertur in Iunio ma-
 ximè, vbi sex foliorum erit, & cœlum
 pluuium fuerit, ita vt radix eius liquido
 fimo

fimo prius illita & inuoluta tribus algæ
 tæniolis pangatur. Capirati diligentior
 cura. Serenda in Martio plenilunio, vt
 fit duabus Lunis in terra, & in Maio
 replantanda duorum pedum distantia.
 Si in repastinato seres, terram fugientes
 colliculos feces, à terraque proceritate
 luxuriosa attolentes se exaggerando
 aliam accumules, ita ne plus quàm ca-
 cumen emineat. Nam vt conuolutis fo-
 liis, extuberet in globum, trāsflata bras-
 fica terra aggeranda, vt folia tantum
 emineant, idque iterum faciendum.
 Omni eius generi pruinæ plurimum
 suauitatis afferunt. Vineas quibus bras-
 fica nascuntur, languidius vinum crea-
 re tradunt, & brassica vinum corrumpi.

T H R A S. Perge amabo reliquam hanc
 olerum culturam explicare. **M A R.** In
 proximo vides Spinaciam, à spiculis (vt
 nosti) feminis dictā, Itali, Galli & Ger-
 mani appellationem eandem retinent:
 veteribus aliis Teutomalachus, aliis
 atriplex putatur appellata, licet sint qui
 existiment recentiorem, illis tamen nō
 dissimilem & cultu & natura. Seritur,
 sicut superiora, Martio, Aprili & deinceps

Spinac
 Spinacia,

Teutoma-
 lachus,
 Atriplex,

ceps vsque ad Septembrem, si rigari possit, exit septem diebus à satū. Transferri eam non est necessarium. Semen statim cum seritur, obruendum, herbarū vellendē. Nullū solum respuit, quocunque prouenit lætissimè. Subinde refecatur, quia pullulare non cessat. Coquitur citra aquam, cū magnam vim aquæ inter coquendum emittat, ac veluti proprio contenta iure alienum respuit. Ligula subinde percussum abacto lentore versatur, deinde in manuales globos expressa penitus sanie redactum, patinis in oleo vel butyro frigitur, addito, quo magis palatum titillet, omphacio vel acerbarum vuarum melligine. Pergo culinarias herbas ordine, vt vides, explicare. Sequitur acetosa, quæ Italice nomen latinum retinet, alibi *rombice*, & *Lapatio*, Gallis *Ozeille*, quasi *Oxalis*, Germanis *Mangelwurk* / *Saurampffer* vel *Surick* ab acore dicitur: veteres videntur Rumicem ac Lapathium vocasse, tamen si genera plura. Romanum quod vocant, nobilius, colore & forma ab alio differens: nos & *latiuo* & *syluestri* vtimur, inditum iuribus &

Acetosa.

Rumex.
Lapathiū.

& acetariis magnam habet gratiam, atque è syluestribus hoc solum melius, cum omnia syluestria ferè & foliis minorà & caulibus succoq; acriora. Seritur sicut alia olera, & sponte etiam in leterioribus pratis & hortis prouenit. Cuminum, & Coriandrum terram postulant bene subactam, cui lætamen admisceatur: ferunt verna satione: sata herbis purgantur. Cuminum, κύμινον Græcis, aliisque linguis plerisque vocatum. Maledictis feri creditum, vt copiosius exeat, & qui serunt, precentur, vt exeat. Coriandrum κόριον ἢ κοριαννον Græcis,

Cuminã.

Coriandrum.

quæ Latinis, à veteri semine facilius exisse proditum. Apium quod vulgo Petroselinum, & Apium hortense, σελινον κηπόιον atque etiam πετροσέλινον Græcis dicitur: Itali Apio domestico & Petrosello vocant. Galli Persil du jardin. Germani Petersillie vel Peterlin: ab æquinoctio verno seritur, semine paululû in pila pulsato. Æquinoctium autem est, quando Sol in vniuerso terrarum orbe diem noctibus adæquat, eo scilicet tempore, quo Sol

Apium Selinum.

Petroselinum.

P dux

dux & auctor ceterorum luminum, mens mundi & temperatio, Arietem ac Libram ingreditur. E veteri semine celerius exire putatur quinquagesimo à satù, & cùm ocyslime, quadragesimo die emergit, omniumq; difficillimum nascitur. Sarum calcetur pedibus. Semel satum pluribus annis durat, aqua lætatur.

Fœniculum.

Fœniculum, quod Græcis μάγειρον, Itali *Fenochio*, Germani *Fenchell* / Galli *Fenouil*. Seritur primo vere, loco aprico, modicè saxoso, vel etiam qualicunque: semel satum restibili fertilitate prouenit. Anisum ἀνισον pluribus linguis notum: sicut Cuminum & Coriandrum, terram benè subactam postulat, cui lætamen admisceatur. Anethum ἀνηθον, Gallis & Italis ferè nomen retinet, Germanis *Dill* / omnem cœli statum patitur, sed tepidiore gaudet: si imbre non irrigetur, rarius ferendum. Sunt qui semen non obruant, existimantes, aues non attingere: prouenit etiam sponte, fœniculi more. Cerefolium vel vt alij, Chærefolia, nonnulli χαίροφύλλον, alij rursus γηγίδιον: Germani

Anisum.

Anethū.

Cerofoliū

hi **Rörbel**: Itali *Gingidia*: Galli *Cerfueil* vocant, agrum lætum, humidum, & stercoreatum desiderat, iisdem temporibus feritur, locis frigidis. Eodem mense Beta seminatur, et si possit per totam æstatem feri, sicut & spinacia, vernaculum holus. Græci *πῦλον*: Italice *bietola*, Germanice **Bette** / aliàs **Mangolt**. Nulli ^{Beta.} hortensium folia maiora, adeò vt cultus ratione arboris incrementum capessat. Beta dicta, quòd litteræ β Græcæ figuram referat, dum semine turget, vt Columella testatur. Duo eius genera, candida & nigra; cultus ferè eadem ratio. Seritur, sicut brassica, rumex, radice, mense Martio atque Aprili aut Maio prima satione. Sunt qui optimè semen betæ feri existiment, dum puniceum malû floret: potest tamen feri tota æstate, sicut lactuca, brassica & pleraque alia. Semen betæ vetus melius ^{Veteri semine quæ ferantur.} prouenit, sicut & apij, nasturtij, cunilæ, origani, coriandri: et si in aliis noua præstant. Sexto die nascitur æstate, hyeme decima. Agrum amat putrem, lætum, humidum. Transfertur, cum quinque folia fecerit, æstate, si rignus hortus: Si

P ij sic

siccaneus, autumnno, cum pluuia recesserint, disponi debet, vt & de brassica dictum, quamuis aliis quoque temporibus sata proueniat. Cum transfertur, radicem recenti fimo perlinendam tradunt. Peculiare in Beta, quòd non toto vno anno gignitur, sed aliquid sequente, aliquid tertio anno: Itaque è copia seminis exigua pullulat. Latitudo acquiritur & candor, si cum coeperit colorem trahere, priusquam in caulem exit, lapis latior, vel testa, vel pondusculum imponatur, vt superius de Lactuca dictum: eo quasi onere coërcita, in foliorum amplitudinem se diffundit.

Nasturtium.

Nasturtium, Græcis *κάρδαμον*, Italis *Nasturtio* & *agretto*, Gallis *Cresson de garden*, Germanis *Kress* / feritur & vere & autumnò, quinto die nascitur, ceteris herbis succum adimit, mista satis frigora contemnit; quare tam hyeme quam ætate prouenit. Cum lactuca si feratur, egregiè prouenit. Humorem amat, si tamen desit, non curat. Aquatilibus locis sponte prouenit, vt apud Padelbornam oppidum Westphaliæ in ipso fluuio copiosè nascitur; quare sunt, qui Na-

Nasturtium aquaticum hoc appellant:

Olim Sisimbrium vocatum. Rami in

Sisimbriū
Sisimbriū
aquaticū.

aquis cum consenuerint, etiam candi-

cantibus capillamentis articulatim cō-

fibrantur. Papauer fatium, *μηκων ἡμε-*

Papauer.

πος, fertur melius erumpere, vbi sarmē-

ta combusta fuerint: siccis locis & cali-

dis cum aliis oleribus seritur. Sinapi *π*

Sinapi.

ἀπυ ργι σίναπτις etsi Athenæus neget At-

ticorum aliquem *σίναπτι* dixisse. Ger-

manice *Senff* / Italicè *Senape*, Gallice

Senene & Mostarde, aliud album, aliud

nigrum, autumno melius seritur; etiam

Martio. Quo semel consito, vix licet li-

berare locum; quia semen caducū pro-

tinus virescit. Terram amat congestiam.

THRAS. Raphanos elegantes habere

Raphanus
& radix.

te video. MAR. Non ita feliciter hoc

tempore, vt solēt, prouenēre, nam cum

solem & locum apricum postulent, huc

in loca umbrosiora conferuerunt hor-

tulani mei. Cura eius est, vt terra ster-

corata & subacta, soli q̄; exposita obrua-

tur: simum aiunt quidam radicem odif-

se, atque palea contentum. Post vbi ali-

quod incremētum cœperit, aggeritur.

Nam si super terram emerferit, dura &

P iij fun-

Raphani
magnitu-
do.

fungosa fiet. Radix per excellentiam dicitur, quod ceteras magnitudine superet. Nam Plinius ad Ertordiam Germaniæ se vidisse comprobat, ad puorum infantium magnitudinem provenire. Seritur bis anno, Februario aut Martio luna decrescente, ne nimium foliis luxuriet, cum vernum fructum expectamus, digitorum quatuor distantia: & Augusto, cum maturius: & hæc satio melior habetur. Quæ à solstitio feruntur, semen non ferunt, sicut & alia hortensia. Tertio die à satu proflire solet, & ex bybernis celerrimè exit, latere potius fructum parit. Calidis locis austrinis atque serenis temporibus celerius in caulem attollitur, semenque promit. Folia eius subinde calcanda, sic radix ipsa augetur, alioqui in folia luxuriat, & augmentum non in radicem, sed in folia vertit, quæ etiam liquefcere Theophrastus scribit: folium quod levius, hoc mitior & suavior raphanus, frigus etiam adiuuare traditur. Radice terreno operata, sequenti anno germinat tellure abiecta: nam & crescere & durare ad ætatem usque valet. Semen ha-

bet

bet in siliquis. Tradunt dulces nasci, si semina mulso vel passarum succo macerentur. Dulcescit & frigore, ut rapum. Salsugine amaritudo tollitur. Quare salis aquis ali, & irrigari volunt raphanos. Cocti dulcescunt, & in raporum vicem transeunt, Ieiunis vomitum cient. Viti inimicus est, & dentibus: Venenis praesumptus resistit raphanus. Summo cibo spiritum elidit, rictus laxat, vrinas eiicit. Postremo cibo deiectionem alui molitur, summoque cibo suspendit illata, ne sidant. Graecis *ραφανίς* & *ράφανος*, Italis *Raphano* & *radice*, Gallis *Resort*, *raue*, *raneuel*, Germanicè *Kertich*. THRAS. Est & aliud genus, vulgus *Mirretich* vocat, existimo esse eam, quam Romani *Armaraciam* appellat, auctore Dioscoride, & haec vulgò apud Romanos *Ramaracia* appellatur, priore litera transposita. MAR. Rectè quidem, sed haec fronde copiosior, quam corpore, folia superiori raphano non dissimilia, nisi quòd acuta magis & longiora, radice graciliora: quare non desunt qui negant esse *Armaraciam*. Sed id disputent Medici. Theophrastus plura genera

P iiij rapha-

Mirretich.

Armaracia.

raphani commemorat. Summam hoc raphani genus habet acrimoniam, etiã Sinapium superans, & lacrymas edentibus excitare solet. Seritur & plantatur, radice in plura frusta concisa, pulchrè pullulat ac renascitur. Nam si hoc raphani genus vnà cum herba euellatur, radicisque extremum reseccetur, & per minutas particulas terræ confertur, reliquum cum herba impunè in terram reponitur. **THRAS.** Etiã nre rapa hîc seris? nostræ arbitrabar hoc esse curæ. Ea nos à solstitio & plerunq; resectis segetibus serere solemus, & hominibus & pecudibus cibum. **MAR.** Rectè quidem, & nos iam Maio serimus, riguis locis alibi citius, alicubi à solstitio in Iulio seritur. Varij sunt generis, quædam rotundæ radicis, nonnullarum radix in longitudinem procurrit, quales Bingij & in Bauaria gratissimi saporis proueniunt, quædam in humani capitis magnitudinem & centum librarum pondus augescunt, minora tamen gratiora, fructum è latere parit, calidis locis celerius prodit. Solum putre ac solutum desiderat. Est &

Rapa.

ra-

rapum fatium alterius generis, quod
 in siliquis semen fert, oleo extundendo
 usurpatum Germanis, de quo alias di-
 ctum, Græce *ρογγύλη & ρογυλής*, Gal-
 lica *Raus*, Italicè *Rapo*, Germanice *Rä-
 ben*. Et aliud insuper sylvestre genus
 Rapunculum vocant cubitali altitudi-
 ne, fruticosum, cacuminibus leue; hoc
 verno tempore, priusquam in scapum
 attollitur, acetariis miscetur, eruta ra-
 dice cum suis foliis, atque hanc sylue-
 stem, esse rapam existimant. Napus
 quoque *βενίος* Græcè, Gallicè *Nauet*,
 Germanicè *Steckrüben* / Italicè *Napo*,
 inter rapa numerari poterit: nam rapa
 mutantur in napos, in alio solo per bi-
 nium sata, alio verò, napus transit in ra-
 pum, vt Palladius scribit. Varro tradit,
 & contra è raporum brassicam. Qui &
 in *Baunpfi* riguo, putri, solutoq; solo protube-
 rant, quamuis deuexo & fabuloso gra-
 uioribus cibo nascantur, eiusdem propè
 cultura. Seruntur in Martio, alibi ante,
 atq; etiam Augusto, siccam, tenuem,
 fabulosamque humum amat, etsi pro
 loci proprietate commutatur, vt iam

Rapunc-
lus.

Napi.

dictum: Nam alio solo rapa biennio facta
conuertuntur in napos.

Pastinaca.

Pastinaca, *σαφυλίνας* Græcè, in aliis
linguis ferè Latinum retinet nomen,
cartilaginei generis, satiuia in cibum
utilis, loco pingui & soluto, altiusque
effosso atque pastinato lætatur, vt robur
& augmentum angustia non interpel-
letur. Seritur semine & radice vere at-
que autumno. Radix pastinacæ pollice
crassior dōdrantalis extēditur. THRAS.

Carota.

Et Carotas habet hic hortus radice ru-
bentes? **MAR.** Habet? Sifer *σιφερον*.
Galli, *Cheruille*, Germani *Querslin* / Itali
sifero vocant, nosse te puto. Plinius scri-
bit, Tiberium allectum huius cibi præ-
stantia quotannis sifera ex Germania
deportāda curasse, nempe ex Gelduba
castello in Rheni ripa sito. Frigidis locis
delectatur. Seritur ante Kal. Martias:
aliis Septembre: Tertiam & optimam
fationem esse in Augusto contendunt
quidam. Est & daucus *daucus* pastinacæ

Sifer.

Daucus.

species, Itali *Dauco*, Galli *Carotte sauvage*
Germani *Wurzel* / Sunt qui putent
buxini coloris radices, Germaniæ fre-
quentes, Seruntur Martio. Commune
est

est rapis, radicibus, paltinacis, ac daucis, cepis, porro, vt calcatis herbis preman- tur aut præcidantur, vt capita generent ampliora.

Porri duo genera, Capitatum *περισόν*, Porrum. & sectium, cui frondentem comam solo tenus amputant. Capitatum, Græcè κεφαλῶν, Itali *Porro capitato*, Germani *Lauch*/ Galli *Pourreau* vocant, Sectile *περισόν* Græcis, Germanis *Schnittlauch* appellatum: præter assiduam sarritionem & stercorationem id irrigari debet, quoties demeritur. Semen calidis locis Ianuario vel Februario seritur, frigidioribus Martio, cuius incrementū vt maius fiat, raris linteolis grana complura colligantur, atque ita obruantur. Sed vt magis in caput extuberet, cum radices agit, furculo leuiter comprehensum subleuetur, vt à terra modo quodam suspensum, quod spacij vacuū subter inuenerit, capitatis vastitate cogatur implere, excisis foliis & radicibus transplantatur supposita tegula, dum in vnum descendere nequeunt, in latum crescunt. Porrum læto solo gaudet, odit rigua, verno tempore satum autumno trans-

transferri debet, vt capite grandescat, farculis circumfodiatur assiduè & comprehensum alleuetur. Si dum transfertur, capiti, stylo vel arundine citra ferrû puncto cucumeris semen in medium inferas, mirum in modum fertur grandescere. Sunt qui rapî semen inferant pro cucumere. Vt porrum vel apium maximum nascatur in stercore capri- no excauato, atque ita plantato: Nam tenera germina semel compressa ita nascuntur, vt vnius plantæ vicem referant, idque compertum Hieronymus Cardanus scribit. Non olebunt porros, qui cuminum prægustauerint. Decimo octauo à satû die prorumpit, bimatum perfert. Anniculum solo foliatu contentum magis in frondem luxuriat, bimum profilit in caulem longum, intus cauum, multis in vertice floribus in orbem conglomeratis.

Cépa.

Cépa fæminini & cepe neutri generis dicitur, Græcis κρόμμυον, Italis *Cipella*, Gallicè *Oignon*, vicina porrò. Et huius genera duo, capitatum, quòd in caput extuberat, Et fissile, quòd citra caput rotum in frondem luxuriat, sæpiusque

Capitatû
cepe.

re-

reconditur, vt porrum, qua de causa fe-
mine feritur, non deponitur. Febuario
vel Martio feritur sereno & placido cæ-
lo, luna decrefcente. Terram pinguem
postulat, benè subactam, irriguam, ita-
que proscindi solum iubet Columella,
vt hyemis gelicidiis putrescat, deinde
stercorari, mox bidentibus perfoffum
in areas disponi, vulsis herbis, omnibus-
que deletis radicibus feri. Fiffilis dici-
tur, quòd inferiore parte findatur: Nam
hyeme relinquitur cū sua coma iners,
vere folia detrahuntur, & alia subna-
fcuntur iisdem diuifuris. Capita autem
ponuntur, & si caudas ipforum & extre-
mitates auferas, magnæ euadent. Die-
bus viginti ante plantationem terram
fodito & siccato, vt omni humiditate
priuetur, & sic plantato, & multo maio-
res erunt. Capitula autumnò feruntur,
& femine & radice coalescunt, sicut cæ-
tera capitata. Si femina velis colligere,
cum virentia caulem cœperint excita-
re, tum humilibus canteriolis rigor cõ-
feruandus pilorum, scapique leuibus
admiculis veluti iugata vites fulcian-
tur, alioqui thalli ventis agitati proster-
nun-

Fiffilis ce-
pe.

nuntur, semenq; excutiunt: Quod legendum est, antequam nigrum colorem præ se ferat, siquidem & colore integritatem fatetur, nigritiaque maturitatis index. Si vero non in semen sed in caput colligi velis, folia radice tenuis vellantur; sic succus ad inferiora cogitur. Cepe enim omnium olerum lunæ damna non sentit, viresque contrarias habet. Reuirescit luna decedente, contra inarescit adolescente. Sunt, qui tradunt, si minuente luna serantur, tenues & acriores fieri: si crescente, robustas, saporis humecti. Cepa rubra acriora albis. Seruantur optimè in paleis hordeaceis incorrupta, si prius in calidam aquam demersa, mox insolata, donec penitus siccescant. Fumo quoque suspensa durare creduntur vulgo. Propter vicinitatem cum cepis de Allio dicere pergo, Græcè *σκόροδος*, Italicè *aglio*, Germanis *Rnobloch*, Gallicè *ail ou aube*. Id fronde viret cepitia, sed non caua, tereti caule, in cacumine flores in globum circumaguntur, in quo semen emicat. Allium & semine & radice coalescit, sicut & cepe, ac cetera capita-

Allium.

ta. Seritur vulgare Allium mense Fe-
bruario aut Martio, pro cœli locique
temperatura, sicut cepe, appetit liratim
seri, sulcis semipedali spatio separatis &
nucleis non alto dorso lirarum impres-
sis, interuacante quatuor digitorum
mensura. Deinde cum ternas fibras
emiserint spicæ, siue cum tria folia iam
eruperint, sarriri debent, grandescunt,
quò sepius id factum fuerit. Sed quò va-
stiora capita fiant, antequam caulem
faciant, viridem comam omnem intor-
quere & humi prostrernere conuenit.
Ut grandescant bulbi, crebrò calcan-
dum. Octobri mense sunt coherentiu
spicarum diortia: eaque liratim seri
debent, at earum puluino impacto, quò
minus infestentur hyemis aquis. Aiunt
odorem extingui, si betæ radix in pru-
nis tosta superedatur, vt ex Menandro
testatur Plinius. **THRASVB.** Quæ ist-
hæc herba, quæ ita in altum assurgit, vt
baculi vice scapus esse possit, & foliis
tam amplis ac circinatæ rotunditatis,
floribus cum rosa certantibus. **MAR.**
Malua hortensis hæc est. *μαλάχη* Græ-
cè dicta, Germanicè *Pappel*, Italicè &
Gal-

Malua.

Gallice ferè nomen retinet Latinum.
THRASYB. Illane, quam Horatius canit salubrem corpori. Hesiodo etiam & Martiali celebrata? **MAR.** Illa ipsa. Mirum etiam hoc habet, quòd folia cum sole circumagantur, ita, vt solarij vice esse possit, sole etiam non aperto, horas indicans foliorù conuersione, id quòd humoris detractiõni acceptum ferunt Phylìci. In Africa septimo mense arborescere ac baculorum præbere vsum scribit Plinius. Seritur, cum alias tum **Octobri** mense, aut in autumno maxime, vt occursum hyemis ab incremento altitudinis reprimatur. Delectatur loco pingui & humido lætamine. Transferuntur plantæ eius cum cœperint folia habere quatuor aut quinque. Melius comprehendit, quæ tenera est, maior enim translata languet. Vtimur & holerum vice, & in acetariis. Sapor melior, si non transferatur. Rara ponenda est, ne citò in caulem erigatur, in medio glebularum constituere oportet, aut lapillos. Sarculo delectatur assiduo; Solum vbi seritur, pingue facit. Grandiorem malopem Columella vocat ab emolliendo

Solaria
herba.

Malope.

do malachem. Est & syluestris. THRAS.
 Portulacam miror an seras cum sponte Portulaca
 passim nascatur. MAR. Hanc Græci
 ἀνδροάχνην, Latini portulacam, apud Ita-
 los nomen retinet propriè Latinum,
 Gallis & Germanis *Porchelle* *Burgelen*.
 Seritur in hortis, cultaque latius vaga-
 tur, & in vitibus sponte prouenit. Semè
 nigrum in herbaceis calycibus colligi-
 tur. THRAS. Buglossum βύλωσον, Buglossa.
 quasi lingua bubula, Germanice *Sch-*
senzung vel *Burreisch* / *Borras* / Gallis
Borache, Itali *Boragne*, hæccine, quam
 video flore cæruleo, speciosoque, caule
 pedali ac ramofo. MAR. Buglossum ho- Borago.
 die officinis borago dicitur, tametsi flo-
 ris similitudine non nihil differunt, &
 reuera diuersa sunt buglossum & bora-
 go. Nam boraginem vulgarem quidam
 buglossum minus vocant, maius verò
 buglossum, quod circium Dioscorides
 appellasse putatur verum buglossum,
 vtriusque flores acetariis insperguntur
 ac vino, quòd animi voluptates augeat,
 quare ἐν Φροσώνη dicitur, & folia quoti-
 dianis obsoniorum viribus innatant.
 Seritur circa Martium, semelque sata
 Q spon-

Fraga.

sponte prouenit, quamquam etiam syl-
 uestris sit. THRAS. Perge de fragis diste-
 rere, que hic mira fecunditate aspectu-
 que gratissimo prouenire video, cultu,
 vt apparet, adiuta. MAR. Maximè nam
 transplantatione syluestris fragariæ &
 in hortum arealq; transposita feliciter
 fructum fert duobus aut tribus annis;
 eam tum demum quasi effectam trans-
 ferimus, aut syluestrem substituius,
 atque ita bifera fit & vere & autumnò
 frugifera. Quanquam autem opacis lo-
 cis sponte proueniat, quasi aliarum plā-
 tarum umbra gaudere videatur, tamen
 in hortorum coloniam ascita, aprico so-
 lo & cultura latatur, fructumque mini-
 strat vberiore. Humi spargitur sine
 caule multis à radice pediculis, quo-
 rum alij flore candido, alij trigemino
 comantur folio per ambitum serrato,
 fraga, hoc est, fructum gerunt ruben-
 tem & colore & sapore gratissimo. Ger-
 manice *Erdbær*/ Galli *Freses* vocant. Est
 & frutex altius surgens quasi flagellis
 lasciuiens, qui fructum fragis similem
 fert. Dioscorides rubum *Idæum* appel-
 lare videtur, quòd in Ida monte copio-
 se pro-

Rubus I-
dæus.

se proueniat, sic dicta. Non, vti alius rubus, spinis horrens, sed tener ac scurculosus, foliis colore subcinericiis. Mora fert rubra, sed pallidiora fragis, dulci gustu. Græci βαττῖδαϊον & κέμαρον vocant, Germani *Zmberen*, Galli *Framboise*.

THRAS. Quis nam frutex ille binum cubitorum? MAR. Vulgo liquiricia dicitur, Plinius glycerrhyzon appellat, Græcis, γλυκὺρριζα dicitur. Italicè *Regolia*, Gallis *Reglisse*, Germanice *Clarin*

Glyceria

oder Susholz / Vocatur dulcis radix. THRASYB. Eam non arbitror hisce regionibus prouenire: ad Mœnum frequentem esse audio; quonam pacto colatur audire gestio, nam radicem habet dulcore, à quo nomen habet, commendabiliorem. MAR. Plantatur farmenis, vt lupulus, gaudet solo nõ crasso, sed leuiore & aprico: Carpitur Septembri.

THRASYBVL. Ecquid de Ribis? Ribes. *Ribes*. talne veteribus notam fuisse hanc stirpem? MAR. Quam ribis nostra ætas vocat, Germani *Sant Johans Berle* *oder traublin* / quòd circa solstitium rubicundis & maturis baccis ornetur, quæ sapore acidulo æstuantem stoma-

Q ij chum

chum refrigerant, sitim restinguunt, maximè quæ febricitantes excruciare solet. Salsamarij saccharo vel melle condiunt ad totius anni vsus. Veteribus putatur ignota fuisse, vulgaris nunc planta, sepiendis hortorum puluinis camerisq; regendis idonea, facilis cultura, nisi quòd pergulis & topiariis operosis flexibilis. **THRASVB.** Cum lupuli mentionem feceris, num & vos urbanis hortis colitis eum fruticem, qui rusticis prædiis familiaris? Nam apud nos sunt, qui non vulgarem ex eo quæstum faciant. **MAR.** Tu igitur edisere nobis, qua arte colatur. **THRAS.** Plantatur stramentis, uti vitis, quod & tu de Glycyrriza paulo ante dixisti, idq; in autumno, vel si glacies hyberna metuetur, in Martio: Sarmeta reciduntur à radicibus etiam afflictis, & in terram merguntur, ac pingui fimo terraq; obruuntur, quasi cumulis aggestis, atq; sic condita per hyemem relinquuntur. Vere terra foditur sarculo, non ligone, atque aggeratur purgaturq; inutilibus herbis ac stirpibus. Circa Maium pali defiguntur, quibus scandendo circum-

Lupulus
salsicarius
& reptans.
Hoy.

cum uoluitur, unde reptitius lupus dicitur. Quicquid supra florem sarmenti emicat, id refecari solet. Circa Septembrem aut ad finem Augusti flores decerpuntur ad cereuisiæ temperaturam. A messe lupuli stramenta ad terram recluduntur, terraque rursus in tumulos aggerata fimo operitur. Vere stramenta è fimo collecta auferuntur, terra runctatur, coliturque ut diximus. Cacumina & surculi, qui primùm è terra circa Aprilem erumpunt, decerpi solent, grati acetariis, & prodest ne nimium luxuriet. At age tu ad explicationem horti tui reuertere. Heus, quàm elegantes Melones, Pepones, Cucumeres atque curcubitæ! horum culturam nobis aperias. **MAR.** Melones, à malorum figura, quasi pomeos, appellarunt quidam. Sunt è genere cucumerû, è quo & Pepones, qui *Pompons* Gallicè dicuntur. Cucumis fatius, *σίκυς ἡμῶνος*, Italicè *Cocomero* & *cedruolo*, Germanicè & Gallicè *Cocumbre*. In pepones & melopepones degenerat, figura & magnitudine tantùm dissidens: cum magnitudine excessere, pepones, cum verò rotundi

Melones.

Cucumer
vel Cucu-
mis.Pepones.
Melo-
pones.

tundi ex malo & pepone, melopepones vocantur. Totum genus hoc, Melones appellarunt scriptores aliquot. Græci omnia tam cucumerum, quàm Melopeponum genera, pepones nominant ac Melones: Et si sunt, qui Melones à Peponibus distinguunt: Neque inter eruditos de his nominibus satis conuenit, neque quid veteres per pepones & melopepones intellexerint, certò affirmari potest. Pepones serpunt longius flagellis reptantibus, frondibus scabris, flore luteo. Estur, cum maturuit, cum voluptate. Genus, quod dulcedinem repræsentat, Sucrinos appellant. Melopepones in Campania primùm geniti putantur, mali cotonei effigie. Non pendunt hi, sed humi rotundantur: Maturi à pediculo recedunt. Cucumeres alij Citrini, à colore flauo, cum maturuerint, vocantur, & Citruli, vel Citreoli, in longum crescunt, maculisq; citreorum instar distinguuntur. Alij marini, rotundi, Cucullæ marinæ Italicæ. Semen eius, vescum est, antequàm maturuerit. Conciditur in iuscula, non multum forma distans à melone. Est &

Sucrini.
Melopepones.

cucu-

cucumer rotunditate immensa, modij <sup>Cucume-
res gran-
diores.</sup>
instar: Messores Itali frustra secū ferunt
fiti sedandæ. Seritur totum hoc genus
mense Martio: rarius distent inter se se-
mina pedibus duobus, locis riguis & fi-
mo subactis, vel pastinatis maximè are-
nis. Mulso vellaete per triduum mace-
randa semina, & tum iam siccata po-
nenda. Hinc suaues efficiuntur. Odo-
rati sunt Melones, si eorū semina mul-
tis diebus rosarum foliis immergantur.
Cucumeres longos & teneros fieri per-
hibent, si aquam in patente vasculo sub
eis ponas, duobus palmis inferiorem, ad
quam festinando tales fient. Aquam
amant adeò, vt dissecti ad eas adrepant:
Si pendeant, aut si quid obstat, curuan-
tur, veluti si oleū apponatur, quod ve-
hementer odere. In fistula flore demis-
so, in longitudinē immensam crescunt.
Hyemem oderunt, sicut & Curcubita, <sup>Cucurbī-
ta.</sup>
cui similis propè natura: nam & flori-
bus, foliis, reptantibusq; flagellis con-
uenit. Sed hæc in scandendo procacior,
in incremento pernici pergulas opacans,
& parietum aspera in tectum vsq; con-
scendens, sublimitatis natura auida, de-

Q iij pen-

pendente à tenui pediculo enormi pō-
 deris fructu, coloris herbacei, pyri figu-
 ra turbinato: quamuis vbi defloruit, ea
 quoq; prouenit effigie, qua cogitur, si-
 ue in caput, siue in lagenam, aut aliam
 formam. Tradunt nouem pedum lon-
 gitudine nasci: rotundæ etiam in vsum
 vasorum excrescunt. Cortex musteo
 tener, inueterato durus: qua carne
 prius exinanita, peregrè proficiscentes
 vrceorum vice frequentius vtuntur, in
 eo potum condentes, quo in itinere si-
 tim leuent. Cucurbitæ, quæ æstate in
 cibo vsurpantur, diuersæ sunt formæ:
 alia enim rotunda, alia longa, alia sessilis:
 & quanquam forma diuersa, vis tamen
 eadem est: si quidem forma fingitur ar-
 te: crescit, qua cogitur forma plerun-
 que draconis intorti forma. Et alia rep-
 tantibus flagellis scandit in altum: vires
 sine admiculo non sunt, velocitas
 pernix leui umbra pergulas atque um-
 bracula operiens, vt diximus. Græcis
 dicta *κολοκύνθη*, Italis *Zucca*, Germanis
Kurbis oder *Fleschen*/ Gallis *une Courge*.
 Semina quæ collo propinquiora, pro-
 ceriores pariūt cucurbitas, quæ in me-
 dio

Cucurbitæ.
 Zuccæ.

dio, rotundas, quæ lateribus, crassas
 breuioreſq; ac ſeſſiles, vt Palladius te-
 ſtatur. Tam cucurbitæ, quàm cucume-
 res grandiores pariunt, ſi ſemina inuer-
 ſa ponas capitibus, Columella auctore.
 Solum amat humidum, pingue, ſterco-
 ratum, ſolutû, ſimo iuuatur plurimûm
 & rigatione. Quæ tamen ſine multa ri-
 gatione conualuit, fructum iucundio-
 ris ſaporis præbet. Copiam aquæ naſta,
 minorem curam deſiderat. Seſquipe-
 dali altitudine ſulci fodiendi ſunt, &
 tertia pars ſtramentis inditis tegenda,
 mox ſtercorata terra uſq; in dimidium
 ſulcum aggerenda, poſitiſq; ſeminibus
 tam diu aqua præbenda, donec enaſcân-
 tur: vbi conualeſcere cœperint, adiecta
 humo, incrementa eorum proſequen-
 ter ſerua, donec ſulcus cœquetur. Rariùs
 ſeruntur, vt diſtent inter ſe ſemina pe-
 dibus duobus. Erumpit poſt ſextû aut
 ſeptimum diem. Quæ ſiceo ſolo ponû-
 tur, diligenter rigâda: quare in ſiſtilibus
 aquam apponunt, inditis faſciis, quæ
 humorem miniſtrent. Vbi adoleuerint,
 adminiculis fulciendæ. Cibis gratiores,
 quæ longiores. Cauendum, ne mulier

Q v ad

admittatur, vbi cucurbitæ cõsita: nam eius contactu languescunt incrementa virentium. Quæ seruantur ad semina, vsq; ad hyemem in sua vite dependeant, deinde sublata in sole ponantur, aut fumo: alioqui semina putrefacta pereunt. Recentes durabunt, si in sinceram albi vini fecem, picatis doliis, demergantur, aut suspendantur in cado acetum continente, ita tamen, ne contingat acetum. Colecynthis syluestris etiam cucurbita dicitur. **THRAS.** Quid sibi vult carduus pubescens? **MAR.** Nuncubi in Columella tuo Cinaræ mentionem fieri legisti? præsertim in carminibus de hortorum cultu, cùm inquit: *Hispida ponatur cinara, quæ dulcis Iaccho Potanti veniat, &c.*

Athenæus ad finem secūdi libri dipnosophistæ Sophocle:

Κύμαρος ἀκωνίτα πάντα πληθύει γαῖαν.

Carduus est olitorum mangonio altis, heroum mensis in delitiis habitus, qui, vt vides, cõpactilibus spicis squammatim coagmentatis constat, in quibus orbiculata & pyramidalis facies exterior virescit. Græci σκόλυμον & κίναρον & κίναρον

Colecyn-
this
Carduus
fatius.
Col.lib.
10.

κίναρον ἀκανθών vocāt. Latini strobilum, Strobilus.
 quod sit ipse echinus, vel capitulum
 nuci pineæ simile. Galli *Alricocalum*
 appellant ab articulo Arabum al & co-
 calos, qui nucleus est pineæ nucis, de-
 inde corrupto articulo *Artichaut* vul-
 gò appellatur, Italice *Cardo* & *Cardioffe*,
 Germani partim gallico vocabulo, *Art-
 tischoc / Artischaw* / partim *Strobels-
 dorn / oder Welsch Distel*. A Columella,
 cinara appellata planta, quod dum colit-
 tur, cineribus maximè gaudeat. Semen
 commodius circa Martium seritur,
 eiusq; planta circa Nouembrem deprimi-
 tur, vt verè suos fœtus largiatur mul-
 to cinere stercoreandos: vere sata vix eo-
 dem anno fructum dabit. Cauendum,
 ne semina inuersa pangantur; nam sic
 incuruæ pumilæq; fient cinaræ. Terram
 stercoreatam & solutam diligit, & in pin-
 gui melius prouenit. Palladius quoque
 addit, crescente luna semina in paratis
 areis, spacio semipedis discretæ, non al-
 tère imprimi, sed tribus digitis compre-
 hensa, donec ad primos articulos terra
 procedat, demergi, ac leuiter obrui ri-
 gariq; frequenter, si æstas interueniat:
 nam

nam ita fructum pleniorē educabūt, Cū adoleuerint, herbis assiduē liberentur, & cinere, vt diximus, stercorabuntur. Tradunt spinis carituram, si minimum capita prius lapidis attritu retundantur. Dulces proueniunt, si in lacte femina macerentur. A talpis & muribus defendere plantam oportet, vel eatorum, vel mustelarum domitarum præsidio, vt Ruell. docet. Athenæus

Cactus,
κάκτος
πέρινα.

Cinaræ caulem, cactum *κάκτος*, qui humi procumbit, qui verò in rectum subuehitur, pernica vocari tradit. THRAS. Age, quæ isthæc est herba, quæ veluti capillamentis erumpit, flore suppurpureo ac pallescente, cœruleiq; calycis, in quo flammea eroci stamina. MAR.

Crocus.

Crocus est, Græce *κρόκος*, quod nomen & Italice ac Gallice retinet. THRAS. Valeat igitur Corycum atq; Sicilia, Cyrenaïque: vnde ad nos tanto pretio adportatur. MAR. Imò & in Germania prima apud Vangiones, Nemetumque Spiram, & aliquot aliis regionibus feliciter prouenit: & odore ac temperamento cum quolibet certans externo. Seritur in Martio, radice bulbo. Nam
radi-

radicem habet bulbulosam, ac capitata, instar lilij, porri aut scille. Constantinus tradit, viui radicibus plātari, cūm florem abiecerit: Florem autem prius remittit, quā folia. Bulbi autem, vel radices croci sic crescunt sub terra, vt ad nonam quotannis sobolem decerpi aliqua portio possit. Quibusdam locis septimo aut octauo anno transfertur in locum bene subactum, atque ita degenerās reuocatur. Regionibus Rhenensibus tertio anno vellitur, & exiccatur vsq; ad Augustū, postea extrema membrana ablata in terram reponitur, ad semissem pedis dispositis singulis capitibus. Optimum quod pinguisimum, & breuibus capillis: pessimum squalidum, & quod situm & cariem redolet, odore subacuto: luxta semiras & fontes exire latissimum, quando calcari gaudet, & atteri pedibus, pereundoq; prouenire creditur. Viret bruma. Colligitur autumnō. Vbi bonum colorem nactus, detractis à medio flore capillis cuspide, & triduo quatrīduoue resiccatis, summa pars purgatur, & si quid adhæserit albi, detrahitur, conditurque vasis bene

benè obturatis. Sunt qui putent in umbra siccandum. Sepalsiariorū imposturis adulteratur, recremento intrito, aut sapa, quam sublinunt, addentes argenti spumam aut plumbaginem ponderis augendi causa. Vitium proditur, quod in eo pulveres intercurrunt & defrutū vel sapa subolet. Probatio sinceri, ut imposta manu crepet, veluti fragile. Dilutum autem cedit: Vel, si manu ad os prolata leniter faciem oculosque mordeat. Quapropter optimum fuerit recens, fragranti odore, colore aureo, manus fricantis inficiens, in reuolutione oblongum, in fragendo lentū. In Martio purgandum solum, & siue vellatur, siue non vellatur, nihilominus aliæ herbæ seri poterunt vsque ad Augustum. Optimè interim portulaca, petroselinum, ac similes herbæ eodem loco producantur. Atque tum solum, cum florere incipit, ab aliis herbis repurgandum: nam autumno circa Septembrem aut Octobrem floret.

Rosmarinus.

THRAS. Rorismarini magna hic copia: præcipuum horti ornamentum, neque cibus negligenda herba. MAR.

De

De Rosmarini cura. quia sic iubet, pauca adijciam. Sunt qui putent esse, quem Græci *λιβανόλιδα* dicunt, quod thuris propè odorem spiret, aliis ferè linguis nomen retinet Latinum. Vsum præbet & voluptatis, & culinæ. Theophrastus & ferulem & sterilem describit. Plantatur ferè è surculis, è cacumine decerpitis in Aprili, cùm exponi solent: Mulierum parergis variæ formæ sureulis ducuntur, modò currum, modò pavo-nes, & alias effigies fingentes. A superioribus locis delectatur. In capitibus umbellæ gestantur plenæ seminis candidi & rotundi, Cachrym dicunt. Floret bis anno, vere & autumno. Carpitur flos à Maio ad Septembrem, & prodest subinde decerpere, ne nimium luxuriet. In Narbonensi Gallia sponte provenit adeò copiosè, vt ad focum vix alio ligno vtantur. Hyeme reponitur in hypogæis, & sub vernum tempus redditur hortis: atque hic cùm primum promûtur, vitare oportet solè Martiû, & paulatim cælo primû vmbroso cõmittere. Sût, qui stipulis fimoq; equino veluti tuguriis cingant, atq; in hortis relinquunt.

Salvia

Cachrya.

Salvia.

Salvia Græcis ἐλελίσφακος, aliis nationibus ferè Latinum nomen vsurpatur, herba cuius natura nullis hortis ignota, feritur semine & surculis, circa Martium, locis asperis & quibuslibet olitores lixiuij cinere munire solent fruticem, vt latius proueniat, semel facta diu durat.

Mentha.

Proxima huic Mentha, Græcè μένθη & ἡδυοσμος, Germanicè Mânz. Itali Gallique retinēt Latinum nomen: feritur coliturque eadem disciplina, qua salvia, tam apricis quàm humidis locis gaudet: quare iuxta fontes commodè ponitur. Si semina defecerint, licet de noualibus syluestre mentastrū colligere, atque inuersis cacuminibus ponere: quæ res feritatem detrahit, & semel facta pluribus annis restibili fertilitate durat.

Pimpinella.

Pimpinella quæ vulgo dicitur, eam Græci τεράριον vocant, quod nomen & Latini retinuerunt, acetariis vsurpata & remediis variis. Et hæc semel facta durabilis est locis apricis simul & opacis, pluribus locis citra culturam erumpit: Sunt qui elatinen, pampinariam putēt, an rectè, viderint illi.

Elatine.

Hyflo-

Hyssopus, Græcè ὕσσωπος, idem no-^{Hyssopus.}
 men pluribus linguis Europæ retinet,
 herba & ipsa olitoriiis hortis nota, lo-
 cum postulat apricum, non admodum
 tamen pinguem, & stercoreatum. Seri-
 tur semine & plantis; vbi semel prehen-
 derit, viuacior esse solet, quàm vt hye-
 mem reformidet.

Satureia, quæ & cunila, Columellæ^{Satureia.}
 dicitur, thymo non multum dissimilis,
 Ἰμύλας Aeginetæ, Italicè *Coniella*, *Sauo-*
reggia & *Thymbre*, Gallicè *Sauoreie*, *sa-*
rietra, Germanicè *Runel* / *Zwibelhyssop* /^{Cunila.}
 locis asperis gracilibusque nascitur, se-^{Thymbra.}
 riturque vt præcedentes plantæ. In pro-
 ximo est, quæ vulgò *Basilica*, & Italis & ^{Basilica.}
 Germanis atque Gallis vocatur, Græcis
 ὄκρυμνον, quo nomine & Latinis *ocymum*
 dicitur, herba passim in viridariis æ-
 diumque fenestris, odoris gratia expo-
 sita, etiam in cibis vsum præbet. Seritur
 semine, Martio & Aprili, gaudet apri-
 cis: duo grana simul ponuntur. *Basilica*
 meridiana rigatur aqua, reliquæ herbæ,
 & matutina & vespertina: transplanta-
 turq; Maio. Theophrastus tradit *ocymum*
 maledictis satum lætius proue-
 nire. R Ama-

Maiorana Amaracus eiusdem propè vsus, aliàs maiorana & Germanis & Italis vocata, Gallis *Mariolaine* & *Thyn* vocatur, Græcis *ἀμύριον* Dioscoridi & Paulo Æginetæ: Et hæc ob odoris suauitatem fistilibus atque hortis seruatur. Seritur semine in Martio, tribus aut quatuor granis, dimidij pedis distantia, Maio transplantatur, quando incipit esse grandior, vt & Basilica.

Thymus. Thymus his affinis Græcisq; *Thymos*, quod nomen aliis Europæ linguis prope commune, petrosi tenuibusque & apricis lætatur, non etiam pinguibus & stercoratis, & semine & planta prosilit, imò & flore, vt Theophrastus testatur. Hæ iam dictæ tres herbæ semine producuntur, serunturque curiosius, vel fistilibus, vel hortorum areis. Hactenus ferè edules descripsimus, quæ in maiore vsu: & quia posteriores etiã spiramentorum gratia coluntur, subiiciemus & reliquas plantas, quæ odore & visu voluptatem præbent, suis, vt vides, areolis distinctæ, hortumque ornant, & plerisque aliis vsibus accommodantur. De *Rorifmarini* cultura superius facta mentione,

Voluptuaria herbæ & coronaria.

io. Verum ab iis, quæ ante pedes posi-
æ, ordiar.

Lauendula hæc & lauanda dicta, que
ureas cingit, Græcis *ψευδονάρδον* vocari
sunt, vulgo passim nomen retinet.
Nascitur locis asperis & apricis, seritur
in urculis, transfertur quoque. Spicatur in Iu-
nio, & deinceps Iulio in scopas compo-
nuntur, odoris gratia, flores percolantur
in odoratarum aquarum gratia.

Lauendula.
Lauanda.

Amaranthus quem aliqui Helichry-
son, *ἐλίχρυσον* alij *χευσάνθεμον* existimant,
et si odore careat, aspectu ramen gratif-
icissimo commendatur hortis. Galli ob co-
loris gratiam, vel coccum quoduis, siue
saturatum, siue dilutum, nitore vincen-
tem, *Passenolutum* vocant, Hetrusci fior-
uelluto, quia cum holoserico coccineo,
quod Carmesinum vocant, coloris præ-
stantia certat. Gaudet decerpi, atque
hoc lætius prouenit, floresque madefa-
cti reuiuiscunt: sicilibus seruari solet.

Amaran-
thus.

Amaranthus dicitur, quòd non marce-
scat. THRAS. Sequitur Cyparissus.

MAR. Cypressum vulgò vocant: Pli-
nius putatur *χαμαικνύπιρισον*, quasi pu-
milam cypressum, alij Santoniam atq;

Cypressus

R ij ab.

abrotanum fœminam esse existimant. Germanis *Cypressen*. Gallis *Cyprez* vocatur vernacula, Colitur in hortis passim, annua regerminatione fruticans.

Myrtus.

Myrtus Græcè *μυρσίνη*, Italis *Myrto*, Germanicis *Welsche Heydelbeer*, Gallis *Meurte*, Olea foliis non multum dissimilibus sed minoribus, angusta fronde perpetua seriatim disposita, vt vides, baccis nigris, perpetua coma viret, foliis punicæ æmulis. Seritur ligno, ramis & semine, sed terra iugiter accumulanda, dum germinantes ramuli roborentur: alij baccis seminaria ponunt, quas leuiter tunsas inuolutasq; fossulis obrunt: melius fruticabunt, si in caput figantur, gaudet iugi repurgatu, ita in proceritatem adolescit ad textile maculorum opus vtilis. Rigari humana vel ouilla vrina desiderat. Succi natura præcipuam habet admirationē in myrto, quando ex vna omnium, vini oleique genera fiunt. Cato docuit, vinum fieri è myrto siccata vsque in ariditatem, atque ita mulso indita, si non siccantur baccæ, oleum gigni. *Myrtides*, ipsæ myrti baccæ, myrtitæq; & myrsinæ

Myrtides.

nites vinum à Dioscoride traditur, qua arte fiat. Tria genera tradidisse Catonem, Plinius author est: candidam, nigram & coniugalem. Gaudet littoribus, Seruij testimonio: In Italia, præsertim maritimis locis frequens, etiam sponte proueniens. THRASY. Heus quàm speciosi Cariophyli atque odoratu suauissimo! Verè dixeris, neque Solomonem in suo magnificentiæ splendore ad huius floris nitorem aspirare potuisse: alius cocco rutilat, alius saturata nitet purpura, alius nio blanditur candore, alius verniculato & vario arridet aspectu: Miror veteres harum nullam mentionem fecisse. M A R. Non desunt, qui Vettonicam aut Betonicam altilem existimēt, herbarios autem radicibus Betonicæ cariophyllum adegisse, vel factis stylo foraminibus inseruisse, quo iucundum odorem flores alluciant: atque sic ex betonica syluestri mansuetam, & ex minus odora odoratissimam redditam. Vettonicam aliqui nominant ab Hispanis Vetonibus populis, vt ferunt, inuentam. Sunt, qui œnanthem existimant.

Cariophylli.

Vettonica
Betonica.

Oenanthe.

R iij nam

nam floret cum vite, alij graminis *αγρῶ-
σεως* speciem esse. Solum amat apricum
& tepidum, & folis illustratu lætatur.
Semine rarius feritur, crebrius furculis,
vñ de Roremario diximus. Sed her-
barij ineunte autumno sobolem à radi-
ce copiosam eruūt, & patulis fistilibus,
aut cophinis, aut cadorum turbinibus
pangunt in terra fimo putri saturata, &
cùm hyemis gelicidia premunt, recon-
dunt sub tectis, locis à frigoribus tutis:
Cumq; serenat cœlum, solq; feruidus
illuxerit, reuocant in apertum: & cum
incesserit pluuia, aliquātisper madescere
sinunt. Sæpè in hypogeis & cellis to-
tam fruticare visum hyeme, loci te-
pore fauente. Nonnulli in areis ramu-
los radice vulsos figunt: & per hyemis
frigora lætamine muniunt, quò possint
ab iniuria frigoris vindicari. Contingit
eandem herbam, vno anno candidum
& alio purpureum parere, & tertio, co-
lorum varietate promiscuum. **THRAS.**
En rosarum varia genera, labyrintho dis-
tincta & topiariis: num & semine alun-
tur, an furculo & transplantatione?
MAR. Rosæ Græcè *ῥόδα* dicuntur: cæ-
teris

Rosa.

in II. d.
reis fore linguis
Harare plant
integras transter
cum radicibus pa
cobansque tum i
quid ex his enaru
ta pangunt cubi
cocomas odorat
tunt. Semine d
qui pollet. S
fruticibus igni
disponitur. Sed
ter putari oport
tis annis durat.
gillololo, nec
ta radentibus, p
agrum amat. Fo
ges, leuis quat
spas venis quat
que venis. G
grano cortice,
te, et in vindi
paulim delific
lat, in calycis t
spices. Plimi
mox, Mile
Abbandica al

teris ferè linguis patria vox retinetur :
 Hæ variè plantantur : Alij viuiradices
 integras transferunt : alij euulsas vñd
 cum radicibus palmari altitudine, con-
 ciduntque tum ipsas radices, tum quic-
 quid ex iis enatum, omniaque segmen-
 ta plantant cubiti distantia. Quidam
 coronas odoris gratia plicatas plan-
 tant. Semine desitum est feri, cum alio-
 qui possit. Serius enim ita prouenit;
 fruticibus igitur per furculos pedales
 disponitur. Sed ante Cal. Martias, & in-
 ter putari oportet; hoc modo culta mul-
 tis annis durat. Serinè pingui, nec ar-
 gilloso solo, nec riguo postulat, conten-
 ta ruderibus, proprièque ruderatum
 agrum amat. Foditur altius quàm fru-
 ges, leuius quàm vites. Rosa nascitur
 spina veriùs quam frutice, in rubo quo-
 que veniens. Germinat prima inclusa
 granato cortice, quo mox intumescen-
 te, & in virides alabastròs fastigiato
 paulatim dehiscens rubescit, & sese pã-
 dit, in calycis medio complexa luteos
 apices. Plinius varia genera comme-
 morat, Milesia ardentissimo colore,
 Alabandica albicantibus foliis, Sper-

R iij monia

monia vilissima: Damascenę albę distil-
landis aquis vsurpantur. Differunt fo-
liorum multitudine, asperitate, lauore
colore, odore. Sunt, quę quina tantum
folia habent, alię centifolia, neque odo-
re, neque specie probabiles. Odoris in-
dicium scabricia corticis, vt Plinius tra-
dit. Sunt pallidulę, quas incarnatas &
prouinciales appellant. Hęc latissimę
fruticant semel plantatę, gratissimi o-
doris. Rosaria Februario mense conse-
crantur, quę sulco breuissimo aut scro-
bibus ponenda sunt, vel virgultis, vel
etiam semine. Semina rosarum, vt scri-
bit Palladius, non sunt medij flosculi
aurei coloris, quos rosę ferunt, sed bac-
cas nutriūt: quas in breuissimi pyri for-
mam turbinatas ac semine turgentes
post vindemiã reddunt maturas: Qua-
rum maturitas ex colore fusco, & mol-
litie æstimatur. Semel plantatę, diu du-
rant, atque emortuę etiam veteres no-
uellas emittunt. Si plantarum indigus
voluerit quis ex paucis habere copiosa,
quaternum digitorum vel circiter gę-
mantes sureulos cum suis sarmentulis
excidere, & in modum propaginis ster-
nere,

Prouin-
ciales &
incarnatę
rosę.

Semina
Rosarum.

nere, stercoratu rigationibusque tueri debet: Vbi anniculi sunt, pedis spatio inter se distinctos transferre, luxuriantemque materiam omnem adimere, & crebris defossionibus exhilarare. Rosaria putari volunt: nam refecatione fieri crispiores, quæ alioqui simplices futuræ: Vstione quoque proficere. Translatione, vt vitis, optimè ocysimèque prouenit, furculis quaternum digitorum longitudine aut ampliore, post Vergiliarum occasum sata, dein per Fauonium translata, pedalibus interuallis crebrò circúfossa. Antiqua rosaria in Februario circumfodiuntur sarculis, & ariditas reciditur, & quæ rara sunt, ducta virgarum propagine reparantur. Vt quinque diuersos colores habeas rosarum vno stipite, eo tempore, quo gemmæ turgere incipiunt, subula subter genicula deorsum terebrato stipitem aut ramum, & mox excoctum berfilino ligno colorem panno indito foramini, & ad eundem modum alia stipitis parte viridem colorem, atque alio flauum, & sic deinceps alios, quos velis colores, postea foramina fimo bubula & limo

R v ter-

terrave pingui obducito. Si rosam tempori-
 us habere voles, duobus palmis ab
 ea in gyrum fodies, & aqua calida bis ri-
 gabis in die, atque sic etiam Ianuario
 rosas habere posse, Democritus promi-
 sit. Rosas nondum patefactas servabis,
 si in canna viridi stante fissa recludas, ut
 fissuram coire patiaris, eoque tempore
 recidas cannam, quo rosas virides ha-
 bere velis. Aliqui olla rudi conditas ac
 bene munitas sub dio obruunt, ac ita
 referuant; vita vigorque rosas manet, quæ
 amurca sic merguntur, ut humor extet.
 Si indefinenter habere velis, singulis
 mensibus plantato, ac stercoreato, &
 semper habebis, ut Didymus tradit. Ut
 duplicem florem ferant rosæ atque si-
 miles plures, è granis feminis duo aut
 tria in culmum indas, atque sic terra
 obruas. Si allium iuxta rosas plantaue-
 ris, odoratiores erunt. Maximè autem
 sicco loco plantatæ odoratiores fiunt.
 Refert cæli temperies. Quibusdam an-
 nis minus odorata provenit. Rosa can-
 dorem contrahit, quæ sulphuris nidore
 suffiatur, cum dehiscens in folia cœpit
 euolui. Inter omnia rosarum genera
 maxi-

maximè commendantur odore & gratia, quæ vocantur incarnatæ & prouinciales. Rosaceum oleum etiam ^{Incarnatæ} ^{rosæ.} Homero Troianis temporibus vsurpatum. Et aceto rosaceo hodie plurimus vsus.

Lilium rosæ nobilitate proximum, ^{Lilium.} propter odorem & candorem eximium: Græci vocant *κρίνον* & *λείριον*: Itali *Giglio*. Gallis *Fleur de lis* Germanis *Lilij*. Græci perhibēt è Iunonis lacte natum, resperâ terra. Februario mēse liliorum bulbi ponuntur, vel lilia iam ante habita, sarrimus summa diligentia, ne oculos circa radicem nascentes, & minores bulbulos sauciemus: qui à matre distracti, atque in alios ordines digesti, noua lilieta formabunt. Sicut & rosæ, ita & lilia odoratiora sunt, locis siccis confita. Lilia, vt & rosæ, semel satæ diu durant. Est & rubens lilium, alibi hominum ingeniis factum. Nam si liliorum scapi arefcentes in fumo suspendantur, & nudantibus se nodulis deinde in fece vini nigri mense Martio macerentur, ita, vt colorem accipiant, moxque in scrobiculis serantur vini fece circumfusa, purpurea nascuntur.

Viola

Viola.

Viola Græca nomenclatura est ἰων:
 Viola nigra & purpurea, ἰὼν μέλαν καὶ ἰὼν
 πορφυρῆν, Italis *Viola porporea*, & *viola*
mammola, Gallis *Violettes*, *Violets de Mars*
 & *Caresme*, Germani *Violen*. Hæc
 etsi vulgo sylvestris circa sepēs & mu-
 ros proueniat: est tamen altilis etiam,
 sicut cætera olera, feriturq; plantis, si-
 cut holus. Sunt varia violarum genera,
 & colore etiam distincta: Sed eadem
 ferè disciplina. THRAS. De oleribus,
 voluptuariisq; plantis iam abundè mihi
 satisfactum. De tertia platarum specie,
 nempè medicarum, quas hîc quasdam
 video, aliquid edisseras: nam & medi-
 cas tibi hortus tuus præbere videtur.
 MAR. Naturæ placuit remedia quibus-
 libet malis vulgo exposita esse, sed frau-
 des hominum ingeniorumq; capturæ
 officinas inuenere, in quibus venalis
 hominum vita, vlceriq; paruo medici-
 na à rubro mari atque ex India petitur,
 cùm vera remedia pauperrimus quisq;
 quotidie cœnitet. Nam si ex hortis pe-
 tatur medicina, nulla artium vilior erit.
 Nosti, quid Cato tuus, & quot remedia
 Brassicæ, quotidiano oleri, tribuat.

THRAS.

Medicæ
plantæ.

Officina.

Medicina
ex hortis.

11. II.
 THRAS. Mem
 ex hoc cura
 quamam illi
 lo, foliis in cac
 gataque terra
 conligentem
 la poceribus
 Maxime. Ve
 res, etsi dupl
 Germani M
 gram, Cypri
 lem Christi
 spiani fere G
 Radicem hinc
 mentis, vel in
 ferant, quotie
 cum morbis la
 fligiem appe
 fisco nulli lar
 amara ting
 Non procu
 dicit medic
 cis pinguis cred
 miris sit n
 cum relin qu
 his Angelica
 filantiz ref

THRAS. Memini. nam se familiamque ex horto curare consueuisse tradit. Sed quænam isthæc herba caule longiusculo, foliis in cacumine subnigris, oblongis atque serratis: ni me fallit iudicium, confiliginem esse dixerò, cuius radice la pecoribus mederi solemus. **MAR.** Maximè. Veratrum ais, Græcis ἐλλέβο-
 Veratrum.
 ρος, etsi duplex est, aliud album, quod Germani *Nieswurz* vocant: aliud nigrum, *Christwurz* / quod circa Natalem Christi floreat. Itali, Galli, & Hispani ferè Græcum retinent nomen. Radicem huius plantæ pecoribus & iumentis, vel in auriculam, vel pectori inferunt, quoties pulmaria & aliis quibusdam morbis laborant. Columella **Confiligo.** confiliginem appellasse creditur. Hortensis non nisi fata prouenit, duratque diu, amat loca frigida & aspera.

Non procul est & alia herba remediis ac medicina nobilis Angelica, Græ-
 Angelica -
 cis *μύρρις* creditur appellata: & Latinis myrrhis fit nec ne, herbariis iudicandum relinquo. Italis, Germanis & Gal- lis Angelica dicitur; eius radix, quia pestilentia resistit, & aliis pluribus facultatibus

tatibus prædita in hortis colitur, semel-
que sata, restibilis durat: prouenit &
montanis locis syluestris; floret Iulio &
Augusto.

Heleniū.
Enula.

Huc pertinet & Helenium ἐλένιον,
Italīs *Enula*, alias *Enela*, Germanis *Mai*/
Gallis *Aulne*. Hæc quoque valetudi-
nis conseruandæ gratia certis remediis
colitur in hortis, ac propagine pangitur
radicis gratia; prouenit & montanis,
ymbrosis & siccis locis. Aestate radix
eruitur, & concisa ficcatur: hodie enula
campana dicitur, flore est luteo, folio
verbasci, sed albicante, & altera parte
lanuginoso.

Enula cā-
pana.

Absinthiū

Absinthium etsi passim sponte pro-
filiat, tamen hoc quod vides, *Seriphium*
dicitur: vel, vt alij, ponticum, nostri Ro-
manum vocant *Römischen wermut*, Ita-
lis *Assenso*, Galli *Aluine* & *Absin-*
the: id hortis colitur apud nos, creditur-
que efficacius.

Sabina.

Sabina siue Sauina, quam colimus in
hortis, ad varios vsus etiam iumentorū
laborantium remediis, Græcis *Ραβδις*
dicitur, Germanice *Seuenbaum* / Itali-
cè nomen retinet Latinum, Gallicè *Sa-*

uiniere

iniere vel *Sauimier*, foliis cupressi ac Iuniperi, perpetuò virentibus. Est duorum generum, altera tamaricæ similis, altera cupresso. Arbor in latum magis diffusa quàm procera, baccas fert, Autumno colligi possunt fructus, vel alio quouis tempore. **THRAS.** At videmus hortos variis vitiis, & bestiis vastari; aduersus hæc quónam remedio vteris? **MAR.** De vitiis foli curandis & ariditate nimia, atque humiditate sarcienta, initio diximus. Quod ad bestiolas attinet, quæ herbis nocere solent, inter eas præcipuè sunt erucæ, limaces, talpæ, forices, culices, atq; formicæ. Sunt, qui tradant; si fuligine semina miscantur, aut ante sationem succo herbæ fedi, vel semperuiui macerentur, nihil sic medicatis nocere erucas. Item erucæ arboribus aut oleribus non hærebunt, si rore aquæ perfuderis, in qua vitigineus cinis maduerit. Adde fasciculis allij sine capitibus, per horti spacia combustis, eo nidore vinci erucas. Nasci prohibentur, si circa arborum olerumve crura bitumen & sulphur, ignem non expertum, accendas. Idem de

Aduersus
erucas re-
medium.

de lixiuo è ficulneo cinere traditum. Formicas frugum aceruos non attingere, nec etiam plantas, si creta circumfribantur, vel cinerem cochlearum crematarum in foramen mittas. Atque etiam, si aliquæ captæ cumentur, odore fugantur. Si oleo Cyrenaico laesere perfusum cuniculis aspergitur, prorsus extingui tradunt: Arbores non attingere, si caudices lupinis amaris, vel bitumine ex olea aspergas. Erucas conuenit excutere ab herbis vel vesperi vel mane, cum adhuc torpent. Item aqua cum anetho per horti spatia, cum infrixit, diffundenda, & erucæ necabuntur. Proditum est, si cicer circumferatur, erucas non nasci; quod si iam natæ sint, succû absynthij decoctum fundendum. Bulbulum sterco suffitum culices persequitur: etiam sulphure abiguntur: spongia quoque aceto imbuta conuolutaque culicum agmina, cum appenditur, ad se trahit, Item ventriculum ouis recenter occisi non elotum, sed cum suis fordibus spatia, quo blattæ aliaque bestiolæ abundant, non altè sed superficie tenus operire oportet, post biduum inuenies

Contra
erucas.

Culices.

in II.
uenies omnia
complexisse, ita
ciendum, ytex
gandis vel nec
tion, Nacem ve
dem sollicitatis
pales & cedro
ciener inclu
parulos ac
rum, ne fum
uato vino tam
aditu non rec
parte possit
sulphuris odor
tis fumo cunic
quæ capiendi
mulo recentis
ligatulo com
tanquam vagin
cultis opere
cuniculis hign
tis eloncula te
lam calcaverit,
Mures capti
na in hunc datur
hinc approp
Item hellebor

uenies omnia animalia ipsum ventrem compleuisse, id iterum atque tertio faciendum, vt extinguantur. De talpis fugandis vel necandis tradit Græcus Sotion, Nucem vel aliud pomi genus eiusdem soliditatis perforandum, atque ibi paleas & cedriam cum sulphure sufficienter includenda, & omnes aditus paruulos ac reliqua spiramenta talparum, ne fumus exeat, obstruenda, reseruato vno tantum foramine, in cuius aditu nux recisa sic ponenda, vt ab vna parte possit flatus accipi, quo cedriæ ac sulphuris odorem diffundat, sic impletis fumo cuniculis talpas perimi. Talpis quoq; capiendis decipula paratur, Tumulo recenti furcula imponitur, quæ ligurioso commissa atque sic fissio, vt tanquàm vagina aliud lignum instar cultri excipere possit, huic iungitur in cuniculis lignum, quasi lingula, quæ foris clauicula tenditur, vbi talpa lingu- lam calcauerit, quasi forcipe excipitur. Mures capiuntur, si amurca spissa patina infundatur, & in domo nocte posita huic appropinquantibus adhærebunt. Item helleboro nigro caseus mistus, vel

S panis

Talpe vt
fugantur.

Mures ca-
piendi ra-
tio.

Fulices o-
lerum.

panis, vel polenta, vel adeps, mures ne-
cat. Acre acerum succo iusquiani mi-
stum fertur olerum pulices perdere, si
spargas. Bestias nullas nocere, si fluui-
ales caneros plurimos, vel mortuos in
fictili aqua mergas, & sub dio ponas, vt
decem diebus sub sole vaporentur, po-
stea herbas perfundas.

De poma-
rio.

Seacatus
& alueo-
latus ordo
Quincun-
cialis or-
do.

Sed nimis diu te remoror in hoc ma-
lè culto horto holerario: si libet, poma-
rium ingrediemur vicinum. **THRAS.**
Non detrectabo, etiamsi hîc florû her-
barumque & color & odor, & sepien-
tum denique ipsam suis veluti auleis vi-
ridantibus cinctum, me non inuitum
retinet. **MARR.** Singuli horti suas habent
& sepes & fossas, nimirum vt & à
pecoribus & hominibus nocituris tuti
sint: id quod initio indicauimus, vbi de
sepiendis hortis ageremus. **THRASY-
BYL.** Omnia bellè vndecunq; arrident.
Papæ quàm nitidus, quamque elegan-
ter confitus locus! Alcinoi pomarium
intueri mihi videor, arboribusque ipsis
partim alueolato scacatóque ordine,
partim in quincuncem directis, qui in
quemcunque ordinem spectaueris, re-
ctus

Etus est: Cyri te solertiam superasse ap-
 paret: Lysander si in hunc venisset hor-
 tum, longè maiori admiratione adduci
 potuisset, quàm in Cyri hortis. MA-
 RIVS: Certè splendorem regium neque
 ambio, neque conatus sum exprimere,
 sed qualemcunque industriam diligen-
 tis hortulani æmulatus: pro nostris opi-
 bus (vt dicitur) mœnia condidimus. Ip-
 se magna ex parte dimensus sum eos or-
 dines: plurimæ quoq; arbores mea ma-
 nu vel insitæ, vel plantatæ: Veteres
 æmulari studui, quos pomariorum hor-
 torumque colendorum Philosophiam,
 religiosè exercuisse constat, adeò, vt
 existimem arbores syluasque, tanquam
 summum homini munus, datum: Si-
 quidem præter honestam voluptatem,
 quam illæ nobis præbent, etiam alias
 innumeras vtilitates ex iis à bonorum
 omnium largitore cõcessas fateri oportet.
 Ac primùm homini alimentum &
 cibi ac potus, deinde harum fronde
 mollior specus, libro vestis, vt Plinij ver-
 bis vtar; atque hæ vtilitates etiam Eth-
 nicis celebratæ; nobis autem verum
 Deum agnoscentibus, cui omnes crea-

Arborum
donum.

S ij turas

turas homini in dominium datas, acceptas referre conuenit, altio- rem & reconditam magis contemplationem sacra philosophia subministrat. Nam antequam hominem crearet Deus, de visu & uestitu prouidere uolens, produxerat de humo lignum pulchrum visu, & suaue ad edendum, lignumq; uitæ in medio pomarij: deinde arborem condidit ad sciendum bonum & malum, nimirum, ut Adam haberet signum certum cultus & reuerentiæ erga Deum; ubi tanquam in templo, Dominus Adæ concionatus fuit, atque ipse, si in innocentia perstitisset, Adam post refectionem ex arbore uitæ prædicasset Deum cum suis posteris & gratias egisset pro tradito creaturarum dominio super terram, ut canit propheticus psaltes. Id autem, quod nobis ad tantum bonum diuina benignitate concessum, posteritas impia in idololatriam vertit, arbores & lucos gentiliu diis consecrans. **THRAS** y. Theologizare mihi uideris. **MAR**. Certe id hic maxime conuenit, nimirum creatorem in creaturis agnoscere, & per uisibilia æternam & beneficentissimam

Lignum
uitæ.
Arbor scientiæ
boni
& mali.

simam largitoris potentiam, bonitatē,
ac diuinitatem contemplari, ac prædicare decet. Verùm de his aliàs. Arborum autem vsus, vt dixi, haud dubiè & voluptatem & vtilitatem nobis præbet. Quare hæc rei rusticæ pars nequaquam negligenda: siquidem Columella virgultorum arborumque curam inter præcipuas rei Rusticæ functiones esse tradidit: cui sententiæ Poëta succinit.

Hactenus aruorum cultus, & sidera cæli:

*Nunc te Bacche canã, nec non syluestria tecum
Virgulta, & prolem tardè crescentis oliuæ,*

THRAS. Amabò igitur, edifferas nobis arborum plantandarum conseruandarumque rationem. MAR. Consideamus igitur sub opaca hac vite, quæ & vinum & vmbra præbet iucundissimè. THR. Placet. MAR. Arborum species diuersæ & multiformes sunt. Aut enim sponte, aut semine, aut ab radice proueniunt, quod subdit idem Poëta:

Pars etenim posito surgunt de semine:

Pullulat ab radice aliis densissima sylua, &c.

Aliæ sponte sua proueniunt, plurimæ

S iij satæ

Arborum
species.

Georg. 2.

fatæ nascuntur. At eæ, quæ non ope humana, sed syluestres & feræ gignuntur, sui cuiusq; ingenij semina gerunt: Verùm quibus labor adhibetur, magis sunt aptæ frugibus. Rursus quædam sunt, quæ semper virent, neq; hyeme etiam folia deflua habentes, quales à Constantino enumerantur palma, citrium, lentiscus, laurus, olea, cupressus, filiqua, pinus, ilex, buxus, myrtus, cedrus, iuniperus. Externas arbores, indocilesq; nasci alibi, quàm vbi cœpere, nostróque cœlo incognitas relinquimus. De eo genere primum dicemus, quod nobis alimenta præbet: Idq; tripartitò diuiditur. Nam vel arbor è surculo nascitur, vt olea: vel frutex, vt palma campestris: vel tertium, quod nec arborem nec fruticem dixeris, vt est vitis. THRAS. De singulorum disciplina audire gestio. Nam artis non vulgaris existimo, & herbarios hortos, pomiferasq; arbores, & vineas tam scitè conferere. Mira industria vsus mihi videris, quòd vitibus oleas, ficus, amygdalos, præcocia interserueris, pomarium quoq; sepimento fossaq; à vinea, &

Arbores
semper
virentes.

Arborum
fructiferarum
partitio.
De arboribus
generatim.

vtrun-

utrunque ab horto herbario fossis ac se-
pimentis secluseris. M A R. Sic expo-
scere videbatur vsus, ne familia in vno
occupata in alium irrumperet nobis in-
uitis. Primum si libet, de earum cultu-
ra differemus, quæ alimenta nobis præ-
sent: post etiam syluestrium sylvarum-
que cõserendarum disciplinam meam
explicabo.

Principio, vt Columella noster te-
statur, idem locus & vineæ & pomario
conuenit, vti etiam hîc coniuncta vi-
des, & si accliuus & montosus atque in-
æqualis vineis magis congruat, quam
pomario. Locus igitur pomarium con-
stituere volenti idoneus deligendus, so-
lumq; fœcundum, & æquale atq; apri-
cum. Eo autem delecto, eundem muni-
re oportet, vti supra de hortorum sepi-
mentis dictum, vt à pecorum homi-
numque iniuria tutus sit. Nam et si cal-
catio & fimus pecorum non inutilis es-
set arboribus, tamen, si vel à pecoribus
prærodantur, vel atterantur, vel præ-
fringantur, antequam adoleuerint, fa-
cile corrumpuntur. Locum igitur mu-
nitum conserere volens in pomarij

§ iij vsus,

Pomarij
quomodo
constituē-
dum.

vsum, scrobes ante annum fodiat: ita sole & pluvia macerabuntur, & quod post posueris, citò comprehendent. Sed, si quo anno scrobes feceris, etiam semina ponere velis, minimùm ante duos menses scrobes fodito, postea stramentis eas completo & incendito. Quò latiores patentioresq; scrobes feceris, eò latiores vberioresq; erunt fructus. Scrobs clibano similis erit, imus quàm summus patentior, vt laxius radices euagentur, ac minus frigoris hyeme, minùsque ætate vaporis, per angustumos terræ admittant. Tum etiam cliuosis locis terra, quæ in eum congesta, non abluitur. In disponendis arboribus arbustisq; ac vineis, quincuncialis siue reticulata alueolataq; & scacaria symmetria ordinumque ratio vulgata necessaria, non perflatu modò utilis, verùm & aspectu grata, quocunq; modo intueare, in ordinem se porrigentem versa, quod huc quoque prodest, vt terræ succum æqualiter trahant arbores. THRASYB. Id iam passim video arboratores obseruare, vt è seminariis plantas transferentes, ita stellatim decussare
 norint

norint ordines, vt in quamcunque te
 verses partem, rectam semper seriem
 videas, nusquam obliquante prospectu.
 M A R. Quincuncialis ordinis dupli-
 cem rationem obseruauit, alteram qua-
 dram, quasi alueolatam & scacariam, ab
 alueorum lusoriorum pictura formam
 mutantem: alteram reticulatam, non
 in quadras, vt prior, sed in rhombos di-
 spolita, vitreis fenestris similes, & reti-
 bus. Vnumquenque ordinem suo ge-
 neri relinquere conuenit, ne à valen-
 tioribus infirmæ opprimantur. Arbo-
 res paribus interuallis ferendæ, vt cum
 creuerint, spacium habeant, quò ramos
 extendant. Nam si spissè nimis posue-
 ris, neque infrà quicquam ferere pote-
 ris, nec sic ipsæ fructuosæ erunt, nisi eas
 interraseras. Itaque placet Palladio mi-
 nimùm tricenos pedes relinqui. Gene-
 ratim disponere arbores utilius, vt inter
 maiores, minores interponantur, ne aliæ
 aliis, veluti luminibus & stillicidio offi-
 ciant, ita tamen ne imbellicæ à valen-
 tioribus premantur, vtpote quæ nec
 magnitudine, nec viribus sint pares, ne-
 que pariter crescant. Punicas & myrtos

S v den-

densius feri præcipiunt, in pedibus tantum nouenis: Malos amplius paulò, magis etiam pyros: Sed sunt varia genera: magis etiam amygdalas & ficus. Et quoniam plerisq; arboribus natura, familiaritas, & amicitia, atque Sympathia intercedit, vt illæ vicinæ iungantur, vt vitis cum olea, punicæ cum myrto: Ediuersò disiungendas, quibus naturâ mutuum odium, quale est viti cum corylo & lauro. Sunt quædam, quæ veluti coniugio binæ amant feri, qualis est castaneus. Plurimum etiam stillicidia, quæ quibusdam grauiasunt, nocent: pini enim, quercus & ilicis ponderosissima: Adde vmbra officere quarundam arborum, veluti iuglandis grauis & noxia etiam humano capiti, & pini, necat germina, ventis tamen vtraq; resistit. Melius igitur in margine pomarij constituentur, vt inferiùs vberius dicetur. De loco atq; ordine fortè satis: Plātandi ferendiq; rationē expectas vt pergā explicare. **THRASY.** Quodnam tempus estimatur magis plantandis & inferendis arboribus idoneum? **MAR.** Plantationis tempus cū primis idoneum autum-

Sympathia arborum.

Stillicidia.

Vmbra arborum.

Plantandi tempus.

tumnale tradit Florentinus: Natura igitur tum circa inferiora magis operatur, sicut verno tempore circa superiora. Quare infitio verno conuenit, plantatio autumnali tempori atq; hyemali: Siquidem per totam hyemem plantæ rigantur: atque ideò statim post Pleiadum occasum plantandum, vsque ad solstitium hyemale. Vere plantanda, quæ autumnò prætermiffa. Quocunq; tempore fiat, curandum vt post meridiem ab occasu æquinoctiali flante vento fiat, luna decrefcente ac ficca. Mirum in modum augeri vbertatem effectusque eius obseruatione tali, Plinius tradit: Si enim augefcente luna arbor plantetur, vehementer augetur: Si decrefcente, humilis quidem, verum robustior erit arbor. **THRAS.** Sed sunt ne varia genera plantandi ferendique? **MAR.** Maxime: aut enim infitione, aut semine proueniunt, aut plantis radicis, aut propagine, aut auulfione, stolonibus, & talea, emplastratione, & inoculatione: Quædam pluribus generibus feruntur, quædam omnibus. Apud Babylonios folia arborum feri, atq; ita arborem

Infitionis
tempus.

Temporis
in plan-
tando ra-
tio.

Lunæ ra-
tio.

Genera
plantan-
darum ar-
borum &
infitionū.

borem provenire traditur. De infitione primùm, pòst de reliquis dicitur generibus. Sunt qui tribus generibus infitionem contineri putant, aut enim sub cortice, aut in trunco confisso, aut emplastro. Primum encentrifmon, hoc est, infitionem, secundum emphylifmon, quasi infoliationem, tertium enophthalmismum vocant, nostri inoculationem. Quæ densiori sunt cortice, atque è terra copiosum sugunt humorem, sub cortice melius inseruntur, quales sunt ficus, cerafus, olea: Quæ autem tenui cortice cinguntur, pauciore humore contentæ, & foris exuccæ, tanquam humor relicto cortice in interiorum medullam se recipiat, quales citrea, malus, vitis & aliæ complures, fisso ligni medio furculi infiguntur. Inseruntur autem aliæ aliis arboribus feliciter: nam ficus rectius moro inseritur & platano, morus castanæ & fago, malo, pyro sylvestri, terebintho, vlmò, albæ populo, quo coniugio candida nasci mora proditum: Eidem trunco inseruntur pyra, cydonia, mespila, forba: pyrus inseritur punicæ, malo, cotoneo, moro,

Infitionū
genera.

Quæ inter
corticem
& lignū.

Quæ fisso
ligno in-
ferantur.
Quæ qui-
bus inle-
tantur.

trero, amygdalæ: C
figantur, rubra pyra
inleantur omni pyra
polo: Eadem cotoneo
poma dabit, quæ G
cant: Similiter & p
imo platani confol
docit. Mespilus in spi
ra angeleat, trunco
no h inseratur mesp
dulcem, ar non dur
spina inlita grandio
atque etiam fago: A
furculi si com gemi
rantur in pruno, fru
ci, & nucleos amyga
in arborum solam in
ram hie societatem
riis arborum aduiter
cislant, faxini, da
amygdalæ, quibus o
tantur: Damascena sy
conque generis, coto
no in paxta coalesci
do ligno inlita comp
nec perfici nec ter
spium, nec contra

moro, amygdalæ: Si pyri furculi moro
 figantur, rubra pyra creabuntur: malus
 inferitur omni pyrastræ generi, salici, po-
 pulo: Eadem cotonei coitu sæcundata
 poma dabit, quæ Græci melimela vo-
 cant: Similiter & pruno adigitur, sed
 inito platani consortio rubra mala pro-
 ducit. Mespilus si spinis inferatur, plan-
 ta augetur, trunco exiguo manente: pi-
 no si inferatur mespilus, fructum edet
 dulcem, at non durabilem. Persica in
 spina insita grandiores profert fructus,
 atque etiam fago: Amygdali & Persici
 furculi si cum gemmis coniuncti inse-
 rantur in pruno, fructus carnem Persi-
 ci, & nucleos amygdali proferet. Nux
 in arbutum solam inferi vult, cætera-
 rum ferè societatem horret. Punica va-
 riis arborum adulteriis gaudet, vt sali-
 cis, lauri, fraxini, damascenæ, pruni &
 amygdalæ, quibus omnibus misceri læ-
 tatur: Damascena syluestri pyro cuius-
 cunque generis, cotoneæ, malo, & po-
 mo impacta coalescit, Castanea iuglan-
 di, fago infixæ comprehendit, Cerasus
 nec persici nec terebinthi respuit ho-
 spitium, nec contra cerasi terebinthus
 & per-

Pyra, vt ru-
 bra pro-
 veniant &
 poma.

Persici ca-
 ro in a-
 mygdali
 nucleo.

& persicus, Cotonea oxyacantha confortium non aspernatur, Myrtus salici inseritur, & prunus damascenæ & thasiæ nuci, hoc est, amygdalæ, Citria maluscùm vestiatur tenui libro, vix subter cutem recipit aduenam surculum, idè in nutritione parètis sinu potius alitur. In sitam ceraso vitè vuas vere ferre promittit Florentinus, eandemq; oleæ impactam fructum producere, qui vtriusque parentis adoptione elastophylos dicitur. In summa, inseruntur nouellæ arbores, quibus succus in cortice, si maior est circa radicem, melius inseritur, vbi cortex & lignum beneficio soli adhærentis humescit. Inferere igitur volens siue in trunco siue inter corticem & lignum, surculos quærat ex arbore feraci, tenera, nodisq; crebra, eq; nouello germine, nisi vetustæ arbori inferendum sit: huic enim robustiores conueniunt: aliâs nouelli meliores, qui iam semel atq; iterum fructum feliciter reddiderunt. Sumendi autem ab ea arboris parte, quæ Aquilonem, aliis placet, quæ orientem æstiuum spectat, potius quàm quæ vmbri tegatur: Virgilius

Elasto-
phyli.

Surculi,
quales de-
ligendi ad
inferen-
dum.

ius è cacumine feri vetat, meliusq; ex
 humeris arborù peti: breuiter, furculi
 seu calami sint prægnantes, hoc est, ger-
 minatione turgentes, de nouo nati, le-
 ues, integro libro, benè & celeriter cõ-
 prehendentes. Nouelli, nempe anni-
 culi, quod indicat internodium seu ge-
 niculum, singulorum annorum incre-
 mentum distinguens. Porrò furculi nõ
 omnium stirpium iisdem partibus pe-
 tuntur: nam vitibus ficisq; media fic-
 ciora, & summa parte conceptus, idè
 illinc furculi petuntur: oleis circa me-
 dias succus, inde & furculi cacumina
 fitiunt. facillimè coalescunt, quibus ea-
 dem corticis natura, quæq; pariter flo-
 rentia eiusdem horæ germinationem
 succorùmque societatem habent. Sur-
 culos finiente luna decem dies ante in-
 sitionem legendos volunt. Causam ad-
 dit Constantinus, quod necesse sit fur-
 culum emarcescere modicè, vt melius
 ab hospite recipiatur. Verno tempore
 insitio facienda nempe à Martio, cùm
 iam gemmæ turgere incipiunt, nõdum
 tamen florentes, licet pyrum vel flo-
 rentem inserere liceat, atq; in Maium
 pro-

Interna-
 dia.

Tempus
 inseren-
 dus.

protendere in fitionem. In fitioni imber
 utilis, in foliationi inutilis. Oleæ diu-
 timè oculi parturiunt, minimumque
 succi habent sub cortice, qui nimius in-
 fitis nocet: quare in Maio vsque ad Iu-
 niû Florentinus inferendas docet. Co-
 lumella circa æquinoctium vernum vs-
 que in Idus Apriles oleam inferendam
 tradit, Estque infitio facienda luna cre-
 scente, post meridiem, ac sine vento au-
 stro. Quæsito inuentoq; idoneo furcu-
 lo, parataque acuta falce, aut cultello
 bona acie, furculus infra eius anni inter-
 nodium tribus aut quatuor digitis, hoc
 est, tanto interuallo præcidendus, vt
 cuspidem inferendam præbere queat,
 vtq; extremum, siue id verticillum seu
 geniculû voces, quod proximi anni in-
 crementum indicat. Eam furculi par-
 tem, quæ infra internodiû, vt diximus,
 salua medulla instar calami scriptorij ab
 vtraque parte in cuspidem exacuat, ita
 vt lignû ligno, cortex cortici committi
 possit. Quo facto, si trunco inserere ve-
 lis, eundem prius medium acuto ferro
 findito, ita vt fissura trium sit digitorum
 aut circiter, atque vt huc cuspidem de-
 rasam

De modo
 inferendi.

Genicu-
 lum.
 Vertici-
 lum.

rasam in cōmissuram mittere commo-
 dè queas, cuneum præparatum habeas
 vel ferreum, vel è ligno duriusculo, os-
 seum Plinius mauult. Cuneus ab vna
 parte planus, ab altera conuexus erit,
 cùm inter corticem inferere velis, &
 furculum ab ea parte, qua truncum cō-
 tingit, abrasum esse conuenit, vt dixi-
 mus, ne ramentum medulla lædatur, altera
 parte exteriori solo libro ablato, quem
 prius in fissuram vel trūci, vel inter cor-
 ticem & lignum imprimas tantisper,
 dum furculus cortice tenuis cum corti-
 ce trunci committatur. Sunt qui trian-
 guli modo cuspidem exacuant, ita vt
 duæ partes nudatæ cortice, tertia tecta
 maneat: Eo modo bini furculi mittun-
 tur in eundem truncum è regione ab
 vtraque fissuræ parte: atqui vnum tan-
 tum inferere furculum præstare puta-
 tur. Vbi furculum in foramen, quod cu-
 neo factum, demiseris, cuneum vellito.
 Sed hîc opus diligētī libramento. Qua-
 re vtraque manu deprimendum cala-
 mum vel furculum putant periti hortu-
 lani, ne vel fascia corticis rumpatur, vel
 calamus lædatur, aut inæqualiter sub-

T ducto

ducto cuneo mergatur. Quare aliqui præligare solent marginem, & postea cuneum figunt, continente vinculo libertatem dehiscendi. Validius demissos tardius ferre, fortius durare: contrarium ediuerso, ne dehiscat nimium rima, laxè que capiat, aut ne parum exprimat, aut compressum necet. Cerasos libro dempto findi ad inferendum: hæ solæ etiam post brumam inferuntur. Demissis furculis, vimine arborem astringito, postea paleato luto bene subactò plagam oblinito, & spacium, quod est inter furculos, vsque eò, vt duobus digitis insita extent, supra lutum muscum imposito, & ita alligato, ne pluuia dilabatur, aut vento & calore latur: is modus & veteribus & nostris temporibus obseruatus: Licet Columellæ ætate, vt è scriptis eius apparet, non nisi inter lignum & corticem inferi solitum, quòd prisca truncum findere metuerent, vt Plinius testatur, mox inforare arborem, atque ipsi medullæ inferere calamum ausi, tandem etiam findere cœpisse. Cato argillæ vel cretæ arenam fimumq; bubulum admisceri, atque

Veteres
truncum
findere
metuebã

que ita ad lentorem subigi iubet, idq;
interponi, & circumlini plagæ. Inse-
runtur & inuerſi furculi, cum id agitur,
vt minor altitudo in latitudinem se fun-
dat. Inſerere optimum, proximum ter-
ra, ſi patiatur trunci nodorumque ra-
tio, & eminere calamos non amplius
ſex digitis Plinius vult. Si puſillam arbo-
rem inſerere voles, iuxta terrã abſcin-
dito, ita vt ſesquipedem à terra extet.
Cum abſcideris, plagam diligenter le-
uato. Calami vel furculi ſi longius per-
ferendi, rapo inſixos optimè cuſtodire
ſuccum creditur, ſeruarique inter duos
imbrices iuxta riuos vel piſcinas vtrin-
que terra obſtructos. **THRA S.** De Em-
plaſtratione & inoculatione, hoc eſt,
enophthalmiſmo atque inſolatione,
quem ἐμφυλλιſμὸν vocatis, audire ge-
ſtio: quo genere iam hos, qui nouis mo-
ribus fauent, vti video. **MAR.** Hoc ge-
nus non pridem repertum, ſed & apud
veteres tam Græcos, quam Latinos
uſurpatum reperimus, cum gemmam
exiguo cortice exemptam, in aliam ar-
borem pari ſpatio delibratã inſerimus,
quod genus Columella ait agricolas vo-

Inuerſi
furculi ig-
ſitio.

Calami
quomodo
ſeruentur
diutius.

De Empla-
ſtratione,
& inocu-
latione.

T ij care

care emplastrationem vel inoculationem. Et ante Columellā Theophrastus in suis libris de causis plantarum, inoculandi rationem prodidit. Plinius monedulam, inquit, condentem semina in thesauros cauernarum, eiusdem rei præbere causam, atque hinc nata inoculatio, sutoriæ simili fistula aperiendi in arbore oculum cortice exciso, seminæq; includendi eadem fistula sublatum ex alia. Hoc autem in sitionis genus æstiuo tempore circa solstitium optimè vsurpari Columella testatur, & nostri hortulani idem fatentur. Didymus tamen se feliciter idem genus vsurpasse circa æquinoctium vernum prodidit. Et cùm sit subtilissimum, non omni arborum generi idoneum est, sed quæ humidum succosumq; & validum librum habent, quales sunt olea, persicus, ficus: hæc enim lactis plurimum mittit, & corticem robustum habet. Ex arbore de qua inferere velis, nouellos & nitidos ramos eligito, in iisdemq; obseruabis gmmam quæ germinis certam spem præbere videatur, eâ duobus digitis quadratis circum signato, vs

11. II. D
 tot gemma me
 pello cypum d
 ter, ne gemmam
 mto. Follia rē a
 emplastratus es
 mum eligito, &
 cem circumcidit
 brato, deinde m
 daretis, prepara
 to, ita vt alteri
 niar: sic compa
 locens non detur,
 hemorem, non a
 randum, vt lignu
 tumq; seruetur.
 dene pares sint. V
 gemmam bene
 lazus ipsum germ
 furat: vincula la
 listo, vngemma
 gearur. Arboris
 & ramos superius
 fit, quo postulat
 magis, quam in
 & viginti dies
 reperies exteri
 rem arboris ali

to, vt gemma media fit, & ita acuto scal-
pello circumdato, delibratoq; diligen-
ter, ne gemmam lædas, scutulamq; exi-
mito. Postea itē alterius arboris, quam
emplastaturus es, & nitidissimum ra-
mum eligito, & cuiusdam spatij corti-
cem circumcidito, materiamq; deli-
brato, deinde in eam partem quam nu-
daueris, præparatum emplastrum apta-
to, ita vt alteri delibratæ parti conue-
niat: sic compage densata, vt cicatrici
locus non detur, & statim vnitas fiat, nõ
humorem, non afflatum recipiens. Cu-
randum, vt lignum integrum inuiola-
tumq; seruetur, & vt cortices crassitu-
dine pares sint. Vbi ita hæc feceris, circa
gemma benè alligato, cauetoq; ne
lædas ipsum germen: Deinde commif-
suras & vincula luto oblinito, spatio re-
lictõ, vt gemma libera vinculo non vr-
geatur. Arboris autem insitæ sobolem
& ramos superiores præcidito, ne quid
sit, quo possit succus auocari, aut ne cui
magis, quàm insito, seruiat. Post vnum
& viginti dies soluito emplastrum, &
reperies externi seminis gemmam mi-
rè in arboris alienæ membrum trāsisse.

T iij Lice-

Gallicæ te-
rebræ in-
sitionis
genus.

Licere etiam infoliationem citra oculum in alteram trunci partem facere docet Didymus. Aliud genus infitionis Columella refert: Gallica terebra medullatenus aut ad corticem alterū vsq; arborem perforandam, plaga interius leniter inclinata, educto autem omniscobe, vitem, vel ramum præstantioris vitis, non ab antiqua matre decisum, ad modum foraminis impressi extremum corticem delibratum, succidum tamen & humentem strictè imprimendū vna aut duabus gemmis solis relictis, post argilla & musco locum diligenter operiendum terræq; committendum: Ita & vites in vltimo inferi posse commissas. Sic sarmentum viuet, tum è veteri parente nutritum, tum viti, quæ ipsum suscipit, coalitum. Intra annos duos sarmentum immissum coalitum post cæatricem inductam deciditur, & truncus vitis, in quo insitio facta, quantum supra terebrationem extat, ferra delectatur, atque sarmentum insitum deinceps præcipua vitis pars erit. Id nostrates aliqui in fago nouella hominis crassitudine præstanti ligno, eaq; resecta, terebra-

terebrataq; experti, pyri ac mali ramos
 inferuerunt humidæ telluri commit-
 tentes in Martio, atque sequentis anni
 eodem mense exempto fagino trunco,
 eundem inter foramina & furculos ser-
 ra diuidunt, atq; singulos furculos cum
 suo trunco in solum pingue ac frugife-
 rum mittunt. Sunt, qui insitionis genus
 nouum aliud, non multum superiori
 dissimile iactant, cuius tamen Africa-
 nus meminit apud Constātinum, quod
 in persico compertum; nempe salicis
 ramum brachij crassitudine solidum,
 longum cubitis duobus aut amplius te-
 rebrari iubēt in medio, & plantam per-
 fici in eodem loco, in quo consistit, spo-
 liatam ramis, solo capite relicto per ip-
 sum saligni manubrij foramen induci,
 tunc eundem salicis ramum terræ capi-
 te utroq; demerso in arcus similitudi-
 nem debere curuari, foramē luto, mus-
 co, vinculis stringi: Anno deinde ex-
 cto, vbi infra medullam salicis caput
 plantæ cohæserit, vt vnitas sit ex duo-
 bus mista corporibus, plantam subter-
 cidi atq; transferri, & terram aggerare,
 quæ arcum salicis cum persici cacumi-

Alfus insi-
 tionis mo-
 dus.

T iij ne

Propaga-
tionum
genera.

ne possit operire: hinc Perfici poma si-
ne ossibus nasci. Hoc genus locis humi-
dis conuenit: & salices aquationibus
adiuuandæ, vt naturalis ligni vigeat. Pro-
pagationum genera Plinius common-
strat duo: prius, ramo ab arbore depres-
so, in scrobem quatuor pedú quoquò,
& post biennium amputato flexu, plan-
taq; translata post trimatum. Quas si
longius ferre libeat, in qualis statim aut
fictilibus defodere propagines aptissi-
mum, vt in iis transferantur. Alterum
genus luxuriosius radices in ipsa arbore
solicitando, traiectis per vasa fictilia vel
qualos ramis, terraq; compactis, atque
hoc blandimento impetratis radicibus
inter poma ipsa & cacumina (in summa
enim cacumina hoc modo petuntur
audaci ingenio) arborem aliam longe
à tellure faciendi eodem, quo supra,
biënij spatio abscissa propagine & cum
qualis illis fata: sic feri sabinam herbam,
& Rosmarinum propagine & auulsio-
ne. Columella tradit rationem, qua fur-
culos omnis generis in quassibet arbo-
res inferere queas. THRAS. Et auulsio-
ne feruntur quædam. Ipse ramum mo-
ri ex

ri ex arbore auulsum, & extremum paululum malleo contusum in terram defodi, & in arborem excreuit: idem in pomis & pyris obseruatū aiunt. **M A R.** Benè mones, idq; natura commonstrauit, vt auulsi ex arbore stolones uiuant. Quo in genere, & cum parui sunt, auelluntur, partemque aliquam è matris quoque corpore auferunt secum simbriato corpore. Hoc modo plantantur punicæ, coryli, mali, sorbi, mespili, pruni, fici, imprimisq; vites, nonnunquam & cerasi, zizyphon, myrtus. Plantantur & ramis ac talea, amygdalus, pyrus, morus, citoreum, olea, cotonea, hederæ, zizyphum: Et hæc transplantata meliora redduntur. Plinius ait, surculos abscissos primum sepius causâ fieri consueuisse, sambucis, contoneo & rubis depactis: mox & culturæ, vt populis, vlnis, salici, quæ & inuerso surculo feritur. Iam ea ibi disponuntur, vbi libeat eas esse. Obseruandum, vt taleæ è feracibus fiant arboribus, ne curux, ne scabræ, aut bifurcæ, neue tenuiores quàm vt manum impleant, ne minores pedalibus, vt illibato cortice, atque vt sectura inferior

Auulsi
ne quæ
ferantur.

Stolonum
plantatio.

Talearum
plantatio.

T v po

ponatur semper eo, quod erit ab radice, accumulaturque germinatio terra, donec robur planta capiat, vt Plinius tradit. THRAS. Restat è semine ferendi disciplina. MAR. E semine natura, vt idem Plinius tradit, conferere docuit, raptim auium fame deuorato semine, & alui tepore madido abiectoque in arborum lecticis, sæpèque translato in corticum rimas: Vnde videmus platanum in lauro, laurum in ceraso nasci, & cerasum in salice. E semine plurimæ feruntur arbores, quæq; sua sponte è decidente semine, & non aliter proueniunt, vt castaneæ, nuces, iuglandes. Columella feraciores tradit esse, quæ seminibus, quàm quæ plantis ponuntur, aut ramis. Quædam in arboribus seri postulant, terram recusant, cùm suam sedem non habeant, in aliena viuunt. Semine plurimum plântatur nuces, amygdalæ, pistaccon, castaneæ, damascenum, prunus, strobilus, palma, cupressus, laurus, malus, pyrus, acer, abies, cerasus, pinus, chrysomela, præcocia: plantatæ tamen meliores redduntur. Quædam ex his, & insitione, & aliis modis propagantur,

Semine
plantata.

Plantationis, & ferendi varij modi diuersorum seminum.

LIB. II. D.
tur. Nam experie
ces, & terebin
mageron tradit
mima feruntur, vt
macerantur ante
lant, quedam ma
mali, inde autu
vique in Martiur
Noces solum lo
cerant, alij aqua
eque noctem so
men extinguat m
inertis cacumini
bas feruntur, vt c
vt amygdala: quæ
per oblerentur
quæ ad aubus te
rium felicissime
Mibi vehementer
quæ hinc regio
rum curandore
fitres. M. A. N.
quàm prætem
viatio, non
ferus. Et quia
torem esse co
solum idoneu

tur. Nam experientia compertum, nuces, & terebinthum inferi, quod & Demageron tradit: neque vno modo semina feruntur, vt suis locis dicitur. Alia macerantur antè, alia idem non postulant, quædam macerantur triduo aqua mulsâ, inde autumno terra obruuntur vsque in Martium, atque tum feruntur. Nuces solùm liquido fimo pridie macerant, alij aqua mulsâ madefaciunt, in eaque noctem solùm patiuntur, ne germen extinguat mellis mordacitas. Alia in uersis cacuminibus sursum spectantibus feruntur, vt castanea: alia deorsum, vt amygdalæ: quanquam hæc non semper obseruentur, cùm & decidua, & quæ ab auibus temerè mittuntur, omnium felicissimè proueniant. **THRAS.** Mihi vehementer placent seminaria, quæ hisce regionibus vsurpantur: horum curandorum modum commonstres. **MAR.** Seminarij cura nequam prætermittenda, in quo veluti viuario, nouellæ educantur arborum fœtus. Et quia nutricem sepe indulgentiorem esse conuenit, quàm matrem, solùm idoneum eligendum, nempe siccum

Maceratio
plantado-
rum.

Cacumi-
num ratio
in plantâ-
do.

De semi-
nario ar-
borum.

cum, succosumque, bipalio subactum, aduenis hospitale, & quàm simillimum terræ, in quam transferendum. Semina non prorsus nuda, sed parte carnis suæ contexta feri solent, atque ita etiam diutius seruantur, humore naturali feruato. Seruntur spacio pedis, aut circiter, distantia. Post biennium transferuntur. Et quia radices semina altius agunt, flecti eas conuenit, vt latius magis, quàm altius expandantur. Vbi adoleuerint, inseruntur furculis: sic enim præstat, quàm rubis, aut syluestribus. Ante omnia elapidatum, munitumque ad incursum etiam gallinacei generis, quàm minimè rimosum, ne penetrans sol exurat fibras. Interuallo sesquipedum feri, ne se inter contingant & nocent. Præter alia vitia etiam verminosa fiunt: idèd satiri conuenit sæpius, herbasque velli: Prætereà semina ipsa fruticantia supputare, ac falcem pati consuescere. Cato & furcis crates imponi iubet, altitudine hominis, ad solem recipiendum, atque integri culmo ad frigora arcenda: Sic pyrorum malorumq; semina nutriri, sic pineas, nuees, sic

Gaudices
è semini-
bus præ-
stare sy-
uestribus
& rubis.

sic cupressos semine satas & ipsas: mini-
 mis id granis constat, vt vix perspici
 quædam possint. Leniter rigatur à solis
 occasu in trinis diebus, vt æqualiter bi-
 bat, donec erumpat. Et Zizypha grano
 seruntur, & nuces, & amygdalæ, atque
 castanæ, laurus, cerasus, pistacia, ma-
 lus, palma, pyrus, acer, abies, pruni, &
 alia pleraque. In transferendo obser-
 uandum ante omnia, vt in similem ter-
 ram mittantur, aut meliorem, nec è te-
 pidis & præcoccibus in frigidis, aut sero-
 tinos situs, vt neque contrà ex his in il-
 los. Præfodere scrobes, antè, si fieri pos-
 sit tantò, donec pingui cespite obdu-
 cantur. Mago ante annum fieri iubet,
 vt solem pluuialque combibant, aut si
 conditio largita non sit, ignes in medio
 fieri, ante menses duos, nec nisi post im-
 bres in his feri. Altitudinem eorù in ar-
 gilloso, aut duro solo trium cubitorum
 in quamq; partem in prunis palmo am-
 plius, vt in primis caminata fossura ore
 compressiore sint. Nigra verò terra duo
 cubita & palmù quadratis angulis, non
 altiores quino semipede esse debere,
 nec latiores duob. pedibus, nusquã verò

De transla-
 tione fe-
 minario-
 rum.

ses.

fefquipedem minus alto: quoniam in hu-
 mido solo ad vicina aquę perueniat. Al-
 tius demittendę eę, quę ſumma tellure
 gaudent, vt fraxinus, & olea. Hęc & ſi-
 milia quaternos oportet pedes demit-
 ti, cęteras ſat eſt ſi ternos altitudinis ef-
 fecerint. Aliqui lapides rotundos ſub-
 iiciunt, propter humorem & continen-
 dum & tranſmittendum: alij glaream
 ſubſternunt. Maiores arbores ad ſe-
 pentrionem atque occidentem, mino-
 res ad Orientem atque Auſtrum po-
 nendę. Arborem nec minorem bima,
 nec maiorem trima transferri quidam
 præcipiunt; alij, cüm annum impleat:
 Cato craſſiorem quinque digitis non
 omiſit. Idem ait, quod & Virgilius mo-
 nuit, attinere, meridianam cęli partem
 ſignare in cortice, vt translata in iisdem,
 & aſſuetis ſtatuatur oris atque cardi-
 nibus, neque Aquilonię meridianis ap-
 poſitię ſolibus ſinderentur, & algerent
 meridianę Aquilonibus. Quod eſt diuer-
 ſo affectat quidam in vite, fico quę, per-
 mutantur in contrarium: Denſiora
 enim ita fieri folia, magiſque protegere
 fructum, & minus amittere, ficumque
 ſic

Meridia-
 na pars in
 arbore,
 quę tranſ-
 feretur.
 notanda.

LIB II
 ſectum ſanſile
 dum zque, in
 nere a Septentr
 parte vique, ac
 vento ſtante, et
 ceteris non aduer
 beamur, prop
 ignis caulę a
 ventis & imb
 dominant. Qu
 rent, in qua vi
 re, acrotas cel
 co id Cato cor
 viliſſimum, ſi
 Arbor ſic collo
 tius ſcrobis. R
 benda, vt exep
 ſa. THAA.
 progredendu
 ſtirpes, arbor
 bi vitis vend
 cum nullum
 olius vite: le
 tia ac gener
 per quam
 declination
 præteruida

fic etiam scanfilem fieri. Non negligendum æquè, ne radices mora inarescant, néve à Septentrionibus, aut ab ea cæli parte vsque, ad exortum brumalem, vento flante, effodiantur arbores, aut certè non aduersè iis ventis radices præbeantur, propter quod emoriuntur ignaris causæ agricolis. Cato omnes ventos & imbres in tota translatione damnauit. Quare plurimum proderit terræ, in qua vixerit, radicibus cohære, ac totas cespites circumligari: cum ob id Cato corbibus transferri iubeat: vtilissimum, summam terram subdi: Arbor sic collocanda, vt media sit totius scrobis. Radicum magna cura habenda, vt exèptæ appareant, non auulsæ. **THRAS.** Iam ad singulas arbores progrediendum. **MAR.** Inter omnes stirpes, arboreisque, primum locum sibi vitis vindicare iure optimo debet, cum nullum genus agriculturæ fructuosius vite: Idque non solùm fructus gratia ac generositate, sed etiam facilitate, per quam omni penè regione, & omni declinatione mundi, nisi glaciale, vel præferuida, curæ mortalium responderet,

Vitis.

det, tamque felix campis, quam colli-
 bus prouenit, & in densa non minus,
 quam resoluta, sæpe etiam in gracili ar-
 que pingui terra, siccaque & viginosa
 alibi in petris ipsis felicissimè fœcunda,
 quod testatur Rhenus, & Mosella. Tu
 sola maximè vtramque patitur intem-
 periem cæli, vel sub axe frigido, æstiuo,
 procellosoq; **THR.** Excellens haud du-
 biè munus vitis: Sed quem existimas
 primum vineæ colendæ auctorem? Vul-
 gus in Liberum patrem originem hu-
 ius culturæ reicit. **MAR.** Nos sacris
 oraculis edocti, vineam primùm à Noë
 Patriarcha mox à diluuiò coli cœptam
 credimus: fortè etiam ante ea tempora
 vitis fuerit, licet eultam fuisse non con-
 stet. Baccho falsò Ethnici hanc inuen-
 tionem, sicut alia pleraque, tribuunt.
 Noë autem non modò Liberum, sed
 etiam Saturnum atque Vranum multis
 seculis antecessit. **THR.** Idq; verifimi-
 lius. Sed cognoscere vellem, an cultus
 vinearum locupletet patrem familias
 magis, quam aliarum frugum. **MAR.**
 De hac re sanè non exigua apud aucto-
 res pugna. Sunt, qui pratorum, semina-
 riq;

Inuentio
 vitis.

Vineæ pro-
 uentus v-
 heritatis.

riique agri, ac sylvarum possessionem præferre videantur vineis: attamen interim non desunt è grauissimis veterum auctoribus, qui affirmant, vinearum redditum esse vberimum, idque declarare veterem illam vinearum felicitatem, cuius meminerunt M. Cato, & Terentius Varro, ac Columella, nempe, singula iugera vinearum sexcentas urnas vini præbuisse: & Senecæ agrum, in quo singula iugera culeos octonos reddidisse compertum: alibi iugeratim centenas amphoras: cum frumentarius ager aut pascuus, ac sylua, si cætenos sestertios in singula iugera efficiant, optimè domino consulere videantur. THR.

Atqui impensam & curam magnam vitis postulat, multaq; incidunt, quæ fertilitatem impediunt, modò pruina, modò carbunculatio & gelicidia. A prima autem germinatione vsque ad quintum Non. Maias, qui dies vltimus est decretorius vitibus, gelicidium metuitur, atque huic periculo exemptis, iterum vis maior impendet, quæ nullo nõ anno stragem infert: ac simul vredine ab æst. Caniculæ, aut aque cælestis ino-

Frumentarius ager cum vinea collatus.

Dies decretorius vitibus.

pia vix sæpe retorrescunt, aut nimia
 pluuia crudescunt, aliisq; innumeris
 incommodis obnoxia vites, prouen-
 tum reddunt deteriorem. **MAR.** Sic est:
 Sed eadem etiam in agro frumentario
 accidere poterunt. Siquidem & hic
 impensæ requiruntur, & calamitas sæpe
 colonum perdit. Nam cum omne ge-
 nus ruris, nisi diligenti cura sciteq; exer-
 ceatur, fructuosum esse non possit, tum
 maximè vineæ culturam requirunt di-
 ligentem: res enim est infirma & iniu-
 riæ impatiens. In vinea igitur deligen-
 da iudicio opus est, & loci regionisq; na-
 tura, & cæli clementia consideranda.
 Plerique vineta conferunt nulla dili-
 gentia: deinde non ita enutriunt, vt an-
 tè conualescant, quàm retorrescant, &
 si fortè adolebant, negligenter colunt.
 Alij non referre putant, quem locum
 conferant, & nonnunquam deterri-
 mam agri partem tribuunt vineis, quasi
 huic tribuenda stirpi, quæ nihil aliud
 ferre posset: Nonnulli fructum solum
 præsentem vberimum consecantur,
 nec prouident de futuro: atque sic fit, vt
 querantur, non respondere vineta la-
 bori

bori & impensis, cùm per incitiam, vel negligentiam perdiderint. Quod si diligenter colatur, nihil vtilius conuenire rustico, quàm vitem colere, Columella multis argumentis cõtendit. **THRA.**

Non repugno, vitem fructuosam esse, vbi loca sunt vineis, & non ita frumentis idonea: alioqui existimarem, frumenti culturam, & expeditiorem, simplicioriq; & magis colonum locuplerare.

MAR. Certè, quod ad expeditam attinet culturam & quæstus vbertatem, vineam veteres frumentario agro prætulerunt. Siquidem Columella auctor est, Sifernam scribere, satis ad iugera octo vnum hominem, & vt maximè impensæ, tantùm septem iugera non excedere vnus vinitoris operam. De prouentu antè dictum. **THRA.** Imò hodiè vnus vinitor vix tribus iugeribus sufficere poterit. Sed ne ordinem susceptæ narrationis interrumpã, perge de vitium,

ἀμπελώνων viniferarum cultura disserere. **MAR.** Vincarum *ἀμπελώνων οἰνοφόρων* cultura, vt i & vitium genera diuersa; neque certo numero comprehendi queant: quippe totidem penè genera,

V ij quot

Vineæ cultura expedita.

Vinifera vitis. Vitium genera.

quot agri. Ab Homero Maroneum, & Pramnum celebratur vinum: Virgilius Rheticis, alij Amineis, Nomentanis, Creticis, Corsicis laudem præbent. Nos de vulgaribus & vernaculis pauca indicabimus. In Italia iam celebrantur Corsicæ, Romanæ, Mamertinæ, & Lauremitanæ circa Messanam in Sicilia. In Gallia Bellenfes, & Aurelianenses vineæ. Germania serò vineas colere cæpit: nam Varro suo tempore Gallos & Germanos oleas & vites nondum habuisse tradit. Sed hoc tempore Rhenus, Neccarus, Mœnus, Mosella, & Danubius cum quibuslibet aliis regionibus vinearum celebritate certant. THRAS. Video variis modis disponi vineas: aliter in Italia, aliter in Germania, aliter in Gallia, & apud singulas nationes non vbiq̃ue eodem modo. M A R. Maximè. Nam vitem quinque modis disponi post Columellam docuit Plinius. Aut enim sparsis per terram palmitibus impunè serpunt vites, aut per se nullius ope fultæ stant erectæ, aut adminiculo annuntur, quòd alij pedamentum, alij ridicam, alij *χαράνα* vocant,

Germania serò vineas colere cæpit

cant, vnde Characata vites: aut pedata, id est, pedamento affixa simplici iugo, quod canterium appellant, porriguntur, cum scilicet, duobus palis transuersa incumbunt, quod iugum & Liius appellat: aut quadruplici iugo sustinentur, quæ à cauis ædium compluuiis compluuiata dicuntur: alij cameratas faciunt, & sic ducunt, vt umbras præbeant topiario opere, & pergularum instar, quæ & topiaria vites vocantur: alij ad parietes in fastigium subducunt: item iugata vites *ἰνυγῶναι*, cū peritici duabus aut pluribus fixis alia super alias alligantur, in quibus vites coniunguntur, & quasi iugum facientes: nonnulli arboribus iungunt, quod in Lombardia vulgare, vt vlmis, salicibus, atque fraxinis maritentur vites, & felicissimè proueniunt: non tamen omnes arbores amat vitis, nam corylum odit, item laurum, raphanum, & brassicam: at populum, vlmum, salicem, ficum, oleam admittit. Iugata plus æris recipiunt, & altius fructum ferunt, æqualiúsque concoquunt, sed difficilior est cultus: atq; hæc ita constituuntur, vt arari possint,

V iij eoq;

Characata vites.
Pedatæ vites.
Canteriâ.

Compluuiata vites.
Cameratæ vites.
Topiaria vites.

Iugata vites.

Arbores amica & inimica viti.

eoq; vbertatem maiorem consequuntur, quòd sapius & minore impensa colantur. Quæ in terram proiectæ, multum, sed non bonæ notæ vinum faciunt, vt scribit Columella. **THRASY.** Agè iam de cultura pauca. **MAR.** Primùm de solo & pastinatione, pòst de serenda, deq; putanda vite dicam. Principio aduertendum præcipuè, non omnem vitem omni loco conuenire, neque idem vinum producere : aded aëris qualitas ad vitem confert : deinde, non omne solum, siquidem viti ponendæ rudem agrum eligendum Columella censet potiùs, si sit facultas, quàm vbi fuerit seges vel arbutum: nam de vinetis, quæ longo situ exoleuerunt, inter omnes cõstat, pessima esse, si referere velimus: quòd solû id radicibus sit impeditum, neq; dum virus amiserit, & cariem illam vetustatis, quibus hebetata veluti venenis humus torpeat. Quapropter syluestris ager præcipuè eligendus, qui, etiã si frutetis atq; arboribus sit obsessus, facillè extricatur. Si rudis terra desit, proximum est vacuum arboribus aruum. Si nec hoc sit, rarissimum arbutum, vel oli-

Cultura vitis.

Ager & solum vitis colendæ idoneum.

oliuetum. Vltima conditio restibilis vineæ, vt dixi, vnde si necessitas cogat, prius, quidquid est residuæ vitis, extirpari debet: deinde totum solum sicco fimo, aut alterius generis recentissimo stercoreari, atq; ita conuerti, & diligentissimè refossas omnes radices in summum regeri & comburi oportet. Inde humus consideranda, si sit facilis, & resoluta modicè: probatur etiam soluta glareæ calculosusq; ager, & mobili lapide, si tamen hæc pingui glebæ permista: nam eadem ieiuna maximè culpantur.

Densa magis Cereri, rarissima queq; Lyæo.

Densam deprehendas, si effossam in eodem locum regesta superet: si minus implet fossam, rara. Silicem viti amicū agricolarum tradit consensus, maximè, cui superimpositum est modicum terreni: quia frigidus & tenax humoris nõ patitur æstiuis feruoribus sitire radices.

Quinetiam lapides disponendos Columella præcipit iuxta diuersa latera fossarum, qui tamen quinque librarum pondus non excedat: hos & aquas hyemis, & vapores æstatis propulsare radicibus Virgilius notauit:

V iiij Aut

Terra que
densa, quæ-
que rara.

Lapidum
in vinea
ratio.

Aut lapidem bibulum, aut squallentes infode conchas.

Sic videmus felicissimè vitem alere colles Rhenenses fissilium lapidum, ac nobilissima vina proferre. Atqui lapides in superficie terræ abiiciendi: nam æstate adurunt à sole calefacti, & hyeme refrigerant: contrarium iis, quæ in fundo sunt. Præcipuè montium ima, quæ à verticibus defluentem humum receperunt, vel etiam valles, quæ fluuiorum illuuiæ & inundationibus concreuerunt, aptas vineis existimant. Neque respuenda cretosa terra, etsi per se ipsa creta, qua vtuntur figuli, inimica sit. Ieiunus autem sabulo ager, salsus, atque amarus, siticulosusque viti non conuenit: nigrum tamen & rutilum sabulonem, qui sit humidæ terræ permixtus, non improbant quidam. Adde neque nimis calidum solum nimisque frigidum, neque rarum supra modum aut densum, quod cœlestes aquas non sorbeat, conuenire: nam id facillimè perrumpitur, rimasque præbet, quibus sol ad radices penetret: raram supra modum, velut

lut per infundibulum transmittentem
imbres, & sole ac vento penitus ficcari:
Grauem terram, vix vlla cultura vinci-
bilem: leuem vix vlla sustineri: pingui-
simam luxuria, tenuem ieiunio labora-
re. Quare opus temperamento inter
has inæqualitates, quod in corporibus
quoque nostris desideratur, quorum
bona valetudo calidi & frigidi, humidi
& ficci, densi & rari certo modo conti-
netur. Nec tamen hoc temperamen-
tum in terra, quæ vineis destinatur, pari
momento libratum esse debere existi-
matur, sed in alteram partem tantum
propensus, vt calidior sit terra quàm
frigidior, ficcior quàm humidior, rarior
quàm densior, maximè si suffragetur
cæli status. Quam regionem vineæ spe-
ctare debeant, vetus est dissensio: alij so-
lis ortum, alij occasum, alij septentrio-
nem probant: Vergilius occasum im-
probat: Sunt qui præcipuam positio-
nem meridianam malint. In vniuersum
videtur optimum, vt frigidis regioni-
bus meridiano subiiciantur vineta, te-
pidis Orienti obuertantur, feruentibus
locis, vt Ægypto & Numidia, vni se-

Tempera-
tura qua-
litas.

Quam cæ-
li regione
spectare
debeant
vites.

ptentrioni rectius opponentur. Plinius vites Aquilonem, palmites meridiem spectare vult. Solo idoneo, & ad cæli spatium conueniente parato, terra diligenter fodienda, stercoranda, herbæ & inutiles stirpes euellendæ, amouendæque, ne reuiuiscant, & vitium semina corrumpant, aut fossorem remorentur. **THRAS.** Antequam ad pastinationem pergas, cuperem audire, quo pacto vitis conferatur, & quo potissimum tempore id conueniat. **MAR.** Prius de tempore, post modo conferendi indicabo. Vitis conferitur vel vere vel autumno, è Virgilij præcepto. Vere melius, si aut pluuius aut frigidus cæli status est, aut ager pinguis atque campestris, & vliginosa planicies: Autumno, si sicca, si calida est aëris qualitas, si exilis atque aridus campus, si macer præruptusve collis: Vernæque positionis dies ferè quadraginta ab Idibus Februariis vsque in æquinoctium tradit Columella: Et rursus autumnali ab Idibus Octobris in Calen. Decembres. Cassianus apud Constantinum consulit experientia edoctus, in locis irriguis autumno

De tempo
re confe-
randæ vi-
tis.

tumno potius plantationem faciendam,
 cum folia defluerint, & sarmenta post
 vindemiam ab onere & racemorum
 grauitate liberata, firmataq; nec dum à
 glacie læsa sint: nam tum citius terræ
 coalescat, natura videlicet tunc radices
 magis enutriente. Inferendi tempus à
 Calend. Nouembris, in Calend. Iunias
 Columella tradit extendisse quosdam,
 quoad posse custodiri gemmam siue
 furculum affirmant: Sed id illi non pro-
 bari: quin magis tepentibus iam diebus
 post hyemem, cum & gemmam & cor-
 ticem naturaliter mouent, nec frigus
 ingruit, quod possit aut furculum infi-
 tum, aut fissuræ plagam inurere: Per-
 mittit tamen festinantibus autumnò
 vitem inferere, quia non dissimilis est
 eius aëris qualitas vernæ. Deligenda
 dies tepida, silensq; à ventis. Surculus
 teres, solidi corporis, nec fungosæ me-
 dullæ, crebris gemmis, & breuibus in-
 ternodiis, calamus non amplius tribus
 digitis alleuetur æqualiter, ex ea parte,
 qua raditur. Fissura subacto luto linitur,
 muscoq; inducto ligatur. Notandos
 furculos aiunt, qui ad meridiem stete-
 rint,

Inferendi
ratio.

Surculi
quales re-
quirendi.

Regio sur-
colorum
notanda.

rint, idq; Virgilius monens inquit:
*Quin etiam cæli regionem in cortice signant,
Vt quæ quoque modo steterit, qua parte calores
Austrinos tulerit &c.*

Sationis
vitis gene-
ra.
Viuiradix.

Quod & de aliis arboribus dictum:
Sationis autem duo genera, nempe vi-
uiradicis, hoc est, in furculo radicem
habentis: aut malleoli, id est, sarmenti,
(sic, quidquid est inutile à vite deputa-
tum, appellant) qui quoniam vtrinque
capitulatus à duro, hoc est, adulto vitis

Malleolus

Refex.

ramo, à mallei similitudine malleoli no-
men accepit, refecem aliqui appellant,
& à numero gemmarum, modò bigem-
mem, modò trigemmem: Qui si in-
tortus & sine calce (sic crassio rem ex-
tremittatis partem appellant) arripere-
tur, sagitta dicebatur, hoc est, extrema
furculi pars; quod serendi genus expe-
ditius putatur. Cùm propagandæ vitis
tria genera tradat Columella, vnum,
quo virga edita à matre solo committa-
tur, alterum, quo ipsa mater prosterni-
tur, atque in plures palos per suas virgas
diuiditur, tertium, quo vitis scinditur
in duas partes, vel tres, si diuersis ordi-
nibus adducenda est; laudatur & pro-
pagi-

paginis ratio, cùm in terram vitis caput
immergebatur, ex quo mergus dicitur, Mergus.

nec prius à matrice abscindebatur,
quàm radices egisset: licet hoc interdum
procul à terra tentarent, fictilibus
vasculis terra refertis vitis apicem inter-
cludentes, vt prorsus mirum videretur
tam procul à solo radices agere,
quemadmodum Plinius perquam se-
curum putat. Cùm verò in arbusto (ita

Arbustū.

vites arboribus maritatas, vocant vini-
tores) ad proximas arbores trahuntur,
traduces nuncupantur: at si breviores
palmites sarmento iūgerentur inter se,
à funiū similitudine funeta dicta sunt.

Maritatæ
vites.

Traduces.

Duo quoque palmitum genera Vete-
res annotarunt, pampinariū, qui è duro
exiens in proximum annum materiam

Funeta.

Palmitum
genera.
Pampina-
rius.

promittit. Quod si supra cicatricem sit,

fructuarium vocant: custos verò est no-
uellus palmes, non longior tribus gem-
mis, si vitis luxuriarit, proximo anno

Fructua-
rius.

materiam, hoc est, inutile sarmentum
præbiturus. Vt autem ad viuiradices
reuertamur, has præstare iis, quæ à sar-
mento: quòd confestim augmentum

habeant, vt pote quæ semel radices ege-
runt.

runt. Viuiradices solo spisso & repastinato feruntur scrobe ternorum pedum: malleolus tenero & soluto solo. In arido solo neque viuiradix: neque malleolus iusto feritur. Siccus tractus & calidus autumnno feri postulat, frigidus & humidus veris exitu, pluuio tractu rariore, sicco densiore poni debent. Seminarium vitis quomodo faciendum, docet Palladius. Sarmenta verò radicationem expectant: sed & transplantatio meliorem fructum facit. Et viuiradices quidem secundo anno aut citius fructum reddunt. Plantæ verò, quæ sarmento feruntur, vix tertio quartove anno, quanquam aliquoties etiam citius. Didymus apud Constantinum docet, quo pacto facile ac citò viuiradices transplantentur, nempe, à vigorosa vite, hoc est, decennali & deinceps, sarmentum quàm longissimum & generosissimum eligendum ex inferioribus partibus, hoc est, ad pedalem vsque altitudinem à terra, idque prostratum in scrobem pedali altitudine effossam defodiendum longitudine tanta, vt quatuor oculos suscipere possit; tot enim

Seminarium vitis

De sarmentis & viuiradicibus plantandis.

terra

terra obruere conuenit: sic tamen, vt post obrutos quatuor oculos, qui adhuc in summo supersunt, non plures sint, quàm duo, aut tres ad summum: Quod si longius sit sarmentum, vt ad secundam defossionem sufficiat, duas viuirdices ex vna faciendas, atque eodem modo defodiendas ac obruendas: viuirdicis vnus non oportere duos palos vestire, sed singula semina, singulis adnemiculis esse contribuenda. Sarmenta autem pangenda sumere oportet à vitibus, quando perfectum fructum reddunt, & quæ frugiferæ multisque oculis præditæ, ac nulla clade affectæ, easque notare conuenit, atque ex his plantas deligere, non quidem è nouellis vitibus, quæ sunt infirmæ, sed quæ in summo vigore existunt. Sarmenta non è summis, neque ex imis partibus sumenda, sed è media vite: sarmentum rotundum, leue, solidum, oculis densum, nouasque gemmas plurimas habens eligatur. Statim vt ablatum fuerit, plantetur: coalescit enim citius terræ recens sectum. Si dilatione indigeat, statim & sublata sarmenta in terram defodito, aut soluta,

Sarmenta
quæ &
vnde su-
menda.

Sarmenta
quomodo
seruètur.

ta, aut laxè reuineta. Quod si diutius
 seruare oportet, in dolio humorem non
 habente deponatur, terra substrata, &
 rursus iniecta, vt vndiquaque terra
 fruatur: dolium diligenter luto obli-
 nendum, vt neque vento neque aère
 inspiretur: hoc enim modo ad duos mē-
 ses illæsa manere poterunt. Quæ ari-
 diores facta, in aquam per diem & no-
 ctem coniecta plantato. Duo sarmenta
 simul pangenda, vt si vnum defecerit,
 aliud supersit: quod si vtrunque adole-
 uerit, quod debilius, tollendum. Non
 esse mixtas aut diuersæ stirpis vites plā-
 tandas simul, maximè albas nigris non
 iungendas, sed separari, præcipit Colu-
 mella. Cauendum, ne sarmenta ante
 plantationem germen emittant: nec
 retrorsum malleolum ponendum, mul-
 tis argumentis idem contendit: Con-
 stantinus obliquum plantandum, quòd
 citius obliquum radices agat. Appo-
 nendi tres aut quatuor lapides, & mox
 aggere obruendi, ita vt cum stercore
 æqualiter conculcentur: nam lapides
 prohibent, ne terræ nimia amplitudo
 illabatur, & radices refrigerant, vt supra
 dictum.

Vites mix-
 tas nō ef-
 se plantā-
 das.

dictum. Summæ sarmentorum partes
 stercore bubulo præliniendæ propter
 vermiculos. Quod ad longitudinem
 pertinet, si crebras gemmas habeat
 malleolus, breuior faciendus: si raras,
 longior: atamen nec maior pede, nec
 minor dodrante: & hic, ne per summa
 terræ sitiat æstatibus, ille, ne depressus
 altius cùm adoleuerit, exemptionem
 difficilem præbeat. Sed hæc in plano:
 nam in cliuosis, vbi terra decurrit, po-
 test palmipedalis deponi, vt Columellæ
 verbis vtar. Scrobes vitis plantandæ
 non minus quatuor pedum fodiendos
 Florentinus censet: nam in superficie
 plantatæ, citius senescunt, cùm propter
 alimenti inopiam, tum propter solis fer-
 uorem: nam in tantum, hoc est, quatuor
 pedes, Sol penetrare putatur: licet sint,
 qui trium pedum fossionem sufficere
 existiment. Scrobes vitium non admo-
 dum profundas: arborum profundio-
 res faciendas Virgilius canit. Quæ au-
 tem arboribus maritandæ, spatio trium
 cubitorum ab arbore plantandæ: dein-
 de vbi probè coaluerint, vt iam idonea
 sit arbori vniendæ, id quod è crassitudi-

Sarmentum
 longitudo.

X ne

ne iudicatur, totam prostratam & defossam arbori adiungito pedis spatio ab arboris radice, reliquo palmite libero relicto, & oculos relictos vngue ademptos excæcato, relicto vno tantum aut altero, vt id liberius augetur. Quod vbi auctum fuerit, sensim arbori adiungere oportet, vt in ea conquiescat. Arboris autem ea pars diligentè putetur, &, quidquid circa radicem, auferatur, vt Florentinus testatur. Arbores quantum fieri potest, in Orientem, & Occidentem extendantur. Arbores ipsas perinde atque vites circumfodere, ac stercore mediocriter oportet. In bona terra permittendum, vt arbores in sublime crescant: in exili verò minimè, sed excindendæ pedibus octonis, ne omnis terræ vis in ipsas arbores insumatur. A consitione omnibus mensibus fodiendum, curandumque, ne herba nascatur. Præcipuè autem à Calendis Martiis vsque Octobris, trigesimo quoque die fodere nouellas oportet, herbamque extirpare, maximè autem gramina, quæ, nisi manu eligantur, & in summum reiiciantur,

Cura à consitione vitis.
De fodiendo, pastinando, & stercoreando.

tur, quantulacunque parte obruta sunt,
 reuiuiscunt, & vitium semina ita peru-
 runt, vt scabra atq; retorrída efficiant:
 fossionem autem quò crebrior, hoc
 plus prodesse. Vbi variari vna cœperit,
 tertia fossura faciendâ: & cùm iam ma-
 turescit, ante meridiem priusquàm ca-
 lere incipit, & cùm deserit, post meri-
 diem fodito, pulueremque excitato: ea
 res & à sole & nebula vnam defender.
 E Virgilij sententia singulis mensibus
 fodiendâ, herbâque extirpandâ. Ple-
 rique totam æstatem fodiendam vitem
 post singulos rores: alij vetât gemman-
 tem fodiendam: decuti enim oculos, sa-
 tisque esse vineam ter anno confodi, ab
 Aequinoctio verno ad Vergiliarum &
 Canis exortum: Quidam à vindemia
 ante brumam, & ab Idibus Aprilibus
 antequàm concipiat: deinde priusquàm
 florere incipiat: item ante feruentes
 horas diei fodiendas. Alicubi vbi vites
 pastinarunt, non statim obruunt, sed
 fossas per totam hyemem sinunt: in plu-
 uiosis verò regionibus citius obruunt,
 oclusis per terrâ radicibus, & obstru-
 ctis influxionis viis: Et alij quidem pro-
 X ij fundio-

Stercens vi-
ribus ido-
neum.

fundiozem fossam, alij altitudine pedali, perfectas verò supra fossuram stercorant bubulo, aut ouillo, aut suillo stercore, aut aliorum pecorum. Columbinum calidissimum est, & ad celerem germinationem vitium idoneum, verùm ad vini bonitatem incommodum.

Stercus
non ad
truncum.

Stercus non ipsi trunco vitis iniendum, sed paulò longius ab eo, quò etiam radices longius excurrentes participes fiant, & ne stercus nudis radicibus acuatim iniectum ipsas adurat. Si stercus desit, paleæ fabacæ aliorumque leguminum id sarcire possunt, quæ vitibus etiam contra glaciem profunt, & reptilibus aduersantur. Vinacea etiam stercus faciunt, eiusque usum præbent: Præstantissima est vrina vetus. Anniculas & biennes, atque deinceps ad quinquennium, mediocriter fodere, & stercorare oportet iuxta proportionem; in terra arenosa præstantior stercoratio ex ouillo & caprino stercore: terram hoc modo fodere oportet, vt terra, quæ est supernè, in profundum mittatur, & quæ infernè, seorsim feratur: sic enim, quæ sicca est, superna humiditate lætatur,

Fabacearū
palearum
vsus.

Vrinæ effi-
caces.

hu-

humida & densata, superna caliditate
 laxatur. Cauendum, ne in vineis sint ca-
 uitates, sed vt æquetur solum. Vbi cir-
 cumfoderis, & vites primo anno com-
 prehenderint, radices in superficie fal-
 ce acuta refecandę: siquidem vitis vni-
 quaque radices agere solita, radicationem
 in profundum impedit. Vites iam
 duorum annorum pastinabimus, & cir-
 cumfodiemus altitudine duorum pe-
 dum, latitudine trinũm, è Socionis sen-
 tentia. In arboraceis vitibus etiam ra-
 dices arbores ingredientes excinde-
 mus, ne à robustioribus infirmiores op-
 primantur. Quapropter spacium inter
 vitis & arboris plantas relinquendum.
 Multa fossio vbertatis causam præbet.
 Cauendum, ne stirpes fossione lædan-
 tur. Item fodere oportet, antequam
 germen producat: cùm enim simul
 cum racemorũ generatione & germen
 nascatur, qui post effusum germen fo-
 derit, multum fructus decutit, & perdit
 per motum: quare citius fodere præstat.
 Ablaqueatio ab Idibus Octobris in-
 choanda, vt ante brumam ablaquea-
 tam habeas. Post brumam ablaquea-

Ablaquea-
 tio.

X iij tionem

tionem circumfodito: ante æquinoctiū
 vernum ablaqueationem ad æquato:
 post Idus Apriles terram ad vitem ag-
 gerato. Aestate sæpissimè occato. Post
 Id. Octobris, vti dictum, priusquam fri-
 gus inuadat, vitis ablaqueanda, quod
 opus adapertas ostendit æstiuas radi-
 culas, easque prudens agricola ferro re-
 cidit: quas si patiaris conualescere, infe-
 riores deficiunt, atque euenit, vt vinea
 summa parte terreni radices agat, quæ
 & frigore infestetur & caloribus. Qua-
 re quidquid intra sesquipedem, est re-
 cidendum, ita ne matrem lædas. Ab-
 laqueare oportet omnibus autumnis pri-
 mo quinquennio, dum vitis adolescat;
 vbi trunculi adoleuerint, ferè triennio
 intermittendus est operis labor. Arbu-
 sto nihil eiusmodi potest aptè finiri,
 quoniam inæqualitas arborum non pa-
 titur operis iusta comprehendi. Vites
 arboreseque quò citius ablaqueaueris,
 erunt valentiores: sed quæcunque in
 cliuis positæ, ita ablaqueandæ sunt, vt à
 superiore secundum codicem latiuseu-
 li fiant, ab inferiore puluinuli altiores
 excitentur, quò plus aquæ limi que cõ-
 tineant

tineant. Vineæ vetus neque ablaqueanda est, ne radices, quas in summo habet, inarescant, neque aranda, ne radices abrumpantur. Bidentibus sæpe & altè fodito æqualiter, & palea & stercore, vel palea conspergito solum ante brumam, vel, cùm circum vitè istam ablaqueaueris, stercoreato. Ablaqueationem sequitur putatio, vt vitis ad virgulam vnam reuocetur, eaque recidatur, duabus gemmis iuxta terram relictis: quæ putatio non debet fieri iuxta articulum, ne reformidet oculus, sed medio ferè internodio ea plaga obliqua falce fit, ne si transversa fuerit, cicatrix superincidentem cœlestè aquam contineat: sed nec ad eam partem, qua est gemma, verùm ad posteriorem declinat, vt in terram potius deuexa quàm in germen delachrymet: nam defluens humor cæcat oculum, nec patitur frondescere. Putandi Columella duo tēpora tradit, veris, & autumnis: & frigidis locis vernam conuenire putationem: apricis, vbi molles hyemes, optimam & maximè naturalem autumnalem putationem, quo tempore diuina quadam lege & æter-

na fructum cum fronde stirpes depo-
nant. Neque tamen angusta putatione
coercenda semina, nisi admodum inua-
lida sint, neque utique recidenda, sed
primo anno, quo posita, frequentibus
fossionibus, omnibusq; mensibus, dum
frudent, pampinationibus adiuuanda,
vt robur accipiant. Putandi tempus
Pamphilus apud Constantinum definit
à mense Febuario aut Martio inchoã-
dum, nempe à 15. Februarij vsque ad vi-
gesimum Martij: Quosdam tradit à
vindemia vitem à sarmenti onere alle-
uandam censere, ne velut vere lachry-
mans alimentum amittat: quanquam
autumno putata, vere citius germinet,
& si frigus & pruina incidat, aduratur.
Quapropter præstaret frigidis regioni-
bus præsecare & non perfectè putare,
hoc est, conspicuos oculos & sarmenta
permittere: rursus autem vere putare
necessarium. Plaga fiat ferramentis
acutissimis, vt leuis sit, ne aqua in vite
consistere possit, vitem corrumpens,
vermesq; generans, qui materiã exe-
dant. Plagæ rotundæ fiant: nam sic cele-
rius cicatricem ducunt. Plinius obli-
quas

quas vult fieri, vt faciliè decidant im-
 bres. Sarmenta lata, vetera, malè nara,
 contorta præscindito : nouella & fru-
 ctuaria, & interdum sobolem idoneam,
 si superficies parum valebit, submittito,
 brachiâque conseruato. Putationem
 quàm celerrimè perficere oportet. Ab
 Idibus Decembris ad Idus Ianuarij vi-
 tem non tangendam ferro, siquidem
 Columella testatur, bruma non putan-
 dam vineam. Cùm vitis putatur, inter
 duas gemmas secanda : nam si iuxta
 gemmas secueris, laborabit. Cicatrix
 semper deorsum spectabit, ita neque
 aqua, neque sole lædetur. In agro cras-
 so plures gemmas, in exili pauciores.
 Brachium quotannis longum, non ta-
 men totum tollendum. Inchoanda pu-
 tatio non manè, sed quando & pruina à
 sole dissoluta est, & sarmenta tepefacta.
 Malleolorum primi anni incrementa,
 ne nimium luxurient, neque nimium
 coërceantur, media ratio tenenda, vt
 neq; solotenus malleolum recidamus,
 nec rursus in longiorem materiam pro-
 uocemus, sed, annotato superioris anni
 pollice, super ipsam commissuram ve-

De pedā
da vinea.
De palis
perticis, &
vinculis.

Pedamen-
ta.

Funeta.
Pampina-
tio.

teris sarmenti, vnam vel duas gemmas relinquere oportet, ex quibus germinet. Putationem rursus sequitur cura pedandæ vineæ. Et conuenit, teneram vineam non tam vehementi palo aut rida, sed modico potius adminiculo quiescere. Dum nouella est vinea, quàm mollissimè liganda est vel vimine salicis, vmi, genistæ, iunci, aut vluæ, aut denique straminis. Posteriora vincula præstare putantur: nam vimè cum inaruit, penetrat, & corticem lædit. Est & herba quàm Siculi à vincendis vitibus ἀμπελοδέσμον appellant. Pedamenta, & pali, ac ridicæ, vocantur sustentacula vitium: Plinius optima commemorat salicis, roboris, oleæ, arundinis, iuniperi, cupressi, sambuci. Alibi idem, Castanea, inquit, omnibus pedamentis præfertur, cum ob facilitatè tractatus, tum perdurandi peruicaciam, regerminatione cædua vel salice lentior: reliquorum generum fudes omnibus annis reciduntur. Saluberrima in iugo arundo durat annis quinis. Cùm breues palmites sarmento iunguntur inter se funiù modo, funeta dicuntur. Pampinatio & putatio

putatio eiusdem experientia est. Pampinationem bis anno vsurpandam, nimirum, vt extrema superfluorum surculorum cū pampinis refecentur. Ver-na Plinio in confesso est ab Idibus Maii intra dies decem, vtique antequam florere incipiat (nam circa solstitium & vitis, & triticum, duo nobilissimi frutices, florent) & eam infra iugum, fieri: de sequenti varia sententia. Cū defloruerit, aliqui pampinandum putant, alij sub ipsa maturitate. Superflua germina adhuc tenera auferenda, vt viti respiratio detur. Pampinare autem per medium oportet citra molestiam, id notat Virgilius :

*Ac dum prima nouis adolescit frōdibus etas,
Parcendum teneris, & dum se letus ad auras
Palmus agit laxis per purū immissus habenis,
Ipsa acies falcis nondum tentanda, sed vnice
Carpenda manibus frondes.*

Vineam autem quā benè putare, tam diligenter pampinare, vtile est: nā & materia, quæ fructum habent, melius conualescunt, & putatio sequentis anni expeditius, tum etiam vitis minus cicatricosa fit: quoniam, quod viride & tenerum

Vitis quā-
do florcat

nerum decerpitur, protinus cōualefcit. Super hæc quoque melius vuæ maturefcūt. Ante dies decem, quàm vinea florere incipit, pampinatam habeto: quicquid superuacuū, tollito; quod in cacumine aut brachiis enatum, decerpito duntaxat; quæ vuam non habent cacumina virgarum, ne luxurient, demutilato. Vuas, quæ meridiem aut occidentem spectant, ne perurantur, suo pampino tegito. A recenti vite plus germinum auferendum, vt ne grauetur. Postquam verò feruor solis hebefcere incipit, folia auferre oportet, quò omnes racemi à sole concalescant, & percocti maturefcant: cū verò adhuc floret vitis, fodi debet. In vitibus recens plantatis simul vt germē emiserint, postquam defloruerint, superfluum circa germen auferendum leniter & citra violētiam, vt diximus. Vites, quæ fructum putrefaciunt ob foliorum densitatem, triginta diebus ante vindemiam purgare oportet, foliis ex obliquo, & à lateribus detractis, quò inspirantes venti vitem refrigerent. Verū folia in summitate relinquēda sunt, quæ aduersus vehemen-

tem

tem æstus feruorem defendant, soli que vitibus in summo incumbenti vmbra obiiçiant: si tamen crebriores imbres in autumno, & intumescences valde au-
gescant, etiam circa verticem folia tol-
lenda sunt. **THRA.** Magnam curam vitium narras. **MAR.** Diligentem vini-
torem crebrò vineam circumire, perti-
cas erigere, iuga æquare oportet. **THR.**
Vnum addas, maturitatis indiciũ: nam
audio, neq; festinandum intempestiue,
neque maturitatem prorogari sine ia-
ctura. **MAR.** Rectè mones. Nam ante
maturitatem legentes, tenue parumq;
durabile vinum reddunt: Et tardantes,
vitem non solũ lædunt vltra tempus
gestantem onus, sed etiam, si grandis &
glacies oboriatur, iniuriæ expositum vi-
num habent. Democritus tradit, sex tã-
tũ dies & non amplius vnam maturã
permanere. Maturitatis igitur signa in
vuis non è visu solũ, sed etiam è gustu
sumeda: etsi gustum fallere Columella
censet. At si vinacei, qui acinis cęlantur,
iam refuscari sint, vt nõ amplius virides
pelluceant, sed propemodũ nigrescant,
(siquidem colorem vinaceis nulla res
afferre

Vinde-
mia.Maturita-
tis indicia

afferre potest) uam maturam significant. Alij acinos premunt, & siquidem vinaceus exilierit nudus, citra omnem carúculæ complexum, maturas ad vindemiam iudicant; si verò profilierit carnem secum trahens, immaturas esse. Alij sic experiuntur: E denso racemo vnum acinum eximunt, & post racemum contemplantur, qui si non mutetur, maturitatis indicium esse. Vindemiare oportet Luna in Cancro existente, aut in Leone, aut in Libra, aut Scorpione, aut Capricorno, aut Aquatio, & eadem sub terra. **THR.** Num arte aliqua citius maturescunt vuae? **MAR.** Plinius tradit, aceto acri & vrina vetusta radices madefaciendas, atque eo luto obruendas, ac saepe fodiendas, si fructum non macturent. **THRA.** Vuæ quo pacto seruari traduntur? **MAR.** Vuæ durant, aliæ pensili concamerata nodo, aliæ sua tantum continetur anima, ollis fictilibus & insuper doliis inclusæ, stipatæ vinaceis circumfusantibus. Palladius rationem ostendit, qua seruentur etiam in vite usque ad ver. **THRAS.** Sed amabò, de frugiferarum pomarij tui arborum disciplina

Vuas ser-
uandi ra-
tio.

117.
plina sigilla
M. A. R. In
primum om
Olea, vt Col
Graecè dicta
nimiam imp
contra max
potale. I
anis fruct
tantum, e
quod leui c
non induit
ta, & si q
thum com
magnus &
magnum re
plurimis ne
mum huic
dum. Ar
neque au
qualis in
ferè tota
enim ex
flatu refi
producit
oleis coel
terre, Plin

plina sigillatim differere non graueris.

M A R. Inter arbores frugiferas à vite ^{Arborce}

primum omnium locum sibi vendicat

Olea, vt Columella testatur, *ἐλαία ἡμερος* ^{Olea.}

Græcè dicta, ex omnibus stirpibus mi-

nimam impensam desiderat, cùm vitis

contrà maximam accuratissimamque

postulet. Et quanquam non continuis

annis fructum afferat, sed ferè altero

tantum, eximia tamen eius est ratio,

quòd leui cultura sustinetur, & cùm se

non induit, vix vllam impensam flagi-

rat, & si quam flagitet, eam copia fru-

ctuum compenlat. Cùm autem oleæ

magnus & securus sit prouentus, & in

magnum tempus conseruetur, vitæque

plurimis necessitatibus congruat, pluri-

imum huic arbori diligentia adhiben-

dum. Amat locum neque depressum

neque arduum, sed cliuos potius,

qualis in Italia Sabinorum, & Betica

ferè tota, vt Columella scribit: in iis

enim excellens solis ardor ventorum

flatu refrigeratur, & optimum oleum

producit, planis locis contrà. nam in

oleis cœlum, solùmque plurimum re-

ferre, Plinius tradit. Aërem calidum &

siccum

ficcum postulat: quare in Lybia, ac Si-
 cilia, & Betica, & Italiae quibusdam lo-
 cis, praesertim Campania, feliciter pro-
 uenit. Caeli statum neque perferuidum,
 neque gelidum patitur: quare Septen-
 trionali colle aestuosis locis, frigidis me-
 ridiano gaudet. Existimant, ultra milia-
 rium sexagesimum à mari, aut non vi-
 uere, aut non esse feracem. Solum aptis-
 simum, cui glareæ subest, si superposita
 creta sabulo admista est: nec minus pro-
 babile, ubi pinguis sabulo est. Sed &
 densior terra, si viuida & læta est, com-
 modè arborem hanc recipit. Creta ex
 toto repudianda, magis etiam scaturi-
 ginosum solum, & in quo semper vlgo
 consistit, sicut & ager, sabulo macet, &
 nuda glareæ. Possit tamen in agro fru-
 mentario feri, ubi vel arbutus steterat,
 vel ilex. Quercui vehementer inimica
 est: nam si quercetum in vicino sit, non
 solum non feret, sed fugiet, introrsumque
 se in fundum abiiciet: vel excisa radices
 noxias oliueto relinquit, quarum virus
 enecat oleam. Idem de cerro, & esculo
 quidam tradunt: nam ubi illæ effossæ,
 oleam, si seratur, emori. Ad eundem
 modum

modum oleam, si lambendo capra contigerit, interire, Plinius testatur. Contra Oleæ & vitis magna concordia, proditumque, oleam, si viti inferatur, vas simul & oliuas proferre, fructusq; vuolea, id est, ἐλαιοσάφυλος vocatur. Serendarum olearum varia ratio. Nonnulli crassiores ramos arboribus adimunt, & ex iis quàm recentissimas taleas serra præcidunt, quæ binûm cubitorum proceritatem impleant, dein in rectû constitutas obruunt: Alij soboles cum caudice ferunt: Alij residem caudici plantulam, decisis falce capitibus & brachiis, in truncum redigunt, & terræ fossæ circa Arcturi ortum defigunt: culturæ seminarium faciunt plerique, vel plantarium, idque libero cælo, terreno modicè valido, sed succoso, solo resoluto, quale est ferè nigræ terræ. Huc ramos nouellos, proceros, nitidos, manubrij crassitudine, feraces, non è trunco, sed è brachiis nouisq; ramis enatos, arboribus ademptos, in taleas recisos ita, vt corticem non lædant, mittunt. Taleæ sesquipedales serra præciduntur, atque earum plagæ vtraque parte falce leuan-

Plantarium olearum.

Y tur, &

tur, & rubrica notantur, vt sit, quemadmodum in arbore steterat ramus, & ita parte ima terram & cacumine calum spectans deponatur: sic celeriore proficiunt incremento, celeriorémque fructum largiuntur. Nam si inuersa ponatur, difficulter comprehendet, aut sterilis erit. Quare in rectum constitutas adobruunt. Oportet enim talearum capita, & imas partes misto fimo cum cinere oblinire, & ita totas eas immergere, vt putris terra quatuor digitis superueniat. Siquidem aut rotam immergi oportebit, aut partem alteram humari, & partem alteram solo supereminere. Non enim quæ prorsus obruuntur, sed quæ duntaxat altera parte extant, rubrica notari desiderant. Didymus depangendam in terram, vt quatuor digitorum altitudine emineat, deinde scrobem excauendam ad commodam imbrium susceptionem. Atque hæc ratio plantandi per ramos Didymo magis probatur. Cùm plantatio fit, locum repurgare oportet ab omni alterius generis frutice, & scrobes sic effodiantur, vt à ventis, sole, ac imbribus terra friabilior

lior reddatur, & plantæ radicem facilius agere queant. Si festinetur, duobus mensibus antè, aut vno saltem, sarmèta & arundinem, & quæ faciliè comburuntur, in scrobibus ad multos dies exuremus. Sint scrobes altitudine triù cubitorum aut circiter: distent scrobes cubitis quadraginta, quò trunci perflari possint. Primo anno maximè sarriri, postero & sequentibus annis, cùm iam radiculæ seminum conualuerint, rastris excoli debent. Biennio à putatione abstinentium. Tertio anno singulis binos ramulos relinqui, & frequenter sarriri conuenit seminarium. Quarto anno è duobus ramis infirmior amputandus. Sic excultæ quinquennio habiles sunt arbusculæ translationi. Translationi aptior truncus, qui brachij crassitudinem habet, exiguus supra scrobè emineat; lætius enim frondet. Antequàm transferatur, rubrica aut alio signo notetur ea pars, quæ meridiem spectat, vt eodem modo deponatur. Oportet solum scrobis prius fodere bidentibus, ac deinde terram aratro subactam immittere, hordeique semina substernere. Si

in scrobibus aqua, ea exhaurienda, deinde ingerendi minuti lapides, depositisque seminibus latera scrobis circumcidenda, & aliquid stercoreis interponendum. Post solstitium, cum terra æstatibus hiat, curandum, ne sol per rimas ad radices penetret. Ab æquinoctio autumnali arbores ablaqueanda, ita ut si in cliuo sit olea, incilia excitentur, quæ limosam aquam à codice deducât. Omnis soboles, quæ ex vna stirpe nata, quotannis extirpanda. Stercus autumnino iniiciendum, ut permixtum hyeme radices oleæ calefaciat. Amurca valentibus infundenda. Muscus ferramento ressecandus: alioqui fructum non feret. Quinetiam plurimis annis interpositis putandum oliuetum. Verus enim proverbium: Qui arat oliuetum, rogare fructum, qui stercoreat, exorare, qui cædat, cogere. Putatio autem facienda autumnino, fructu ablato. In olea interdum vnus ramus reliquis lætior, quem nã rescideris, tota arbor tristabitur. Inseritur etiam olea oleastro; maximè inter corticem, & emplastratione, alij in radicibus inserunt, & vbi comprehenderit, cum

Proverbium de
Olea.

LIB. II.
cum aliqua
runt more
crallo cortice
runtur. Te
stio verno, al
visque Cal. le
æ oleæ indi
dimidij fruct
celo sereno
tanto pingui
fructus, ole
nores ad ol
nuntur. Ole
oleum, qua
ealem oliue
omnium cru
ma vnda pr
per diminu
baccæ, tant
que gratus
fert, non
aratis ann
nastrinum
Beticæ ce
prouinci
fero. Ole
sis, è terr

cum aliqua radice euellunt, & transferunt more plantarum. Ex oleis, quæ crasso cortice sunt, iuxta corticem inferuntur. Tempus ferendi ab æquinoctio verno, alij vigesimo secundo Maij, vsque Cal. Iunij. Maturitatis & legendæ oleæ indicium, quando maior pars dimidij fructus nigrescere incipit, idq; cælo sereno: quantò maturior bacca, tantò pinguior succus. Ex olea duplex fructus, oleum, & Amurca. Oleæ minores ad oleum, maiores ad escam parantur. Olearum vindemia, ars maior oleum, quàm musta temperandi. Ex eadem oliua differunt succi. Primum omnium cruda gratissimo sapore. Prima vnda præli laudatissima, ac deinde per diminutionem. Quantò maturior bacca, tantò pinguior succus, minusque gratus. Vetustas oleo tædium affert, non item vt vino, plurimumque ætatis annuæ est. Oleum optimum Venæfrinum & Licinianum. Inter Istriæ & Beticæ certamen par. Vicina bonitas prouinciis, excepto Africæ solo frugifero. Oleam, quam manu tangere possis, è terra aut scalis legere oportet po-

Oleæ inferendæ, & maturicatis tempus.

Olei ætas.

Y iij tius,

Lex oliuā-
tium.

tius, quàm decutere, auctore Varrone, quòd ea, quæ vapulauit, inarescit, nec dat tantum olei, quantum manu stricta: melior ea, quæ digitis nudis legitur, quàm illa, quæ cum digitalibus. Vnde oliuantium lex antiquissima, Oleam ne stringito, néve verberato: Quæ manu tangi non poterunt, ita quati debêt, vt arundine potius, quàm pertica feriuntur. Augetur oleum ab Arcturi exortu ad decimum sextum Calend. Octobris, pòst nuclei crescunt & caro. Olea alia ad cibum eligitur, alia vt eliquescat, & corpus non solum intus, sed etiam extrinsecus vngat. Itaque dominum non solùm ad balneas, sed & ad gymnasiũ, & quocunq; sequitur, vt scribit Varro. De qua fit oleũ, è terra legenda, & si inquinata, lauãda: Siccari triduo fatis. Si gelent frigora quarto die premèda. Primus quisq; aceruus demittatur per serias, & vasa olearia ad trapetã, in qua eam terant molæ oleariæ è duro & aspero lapide. Olea lecta, si nimis diu fuerit in aceruo, calore fracescit, & oleũ foetidum fit. Oleo conficiundo molæ vtiliores, quàm canalis & solea. Molæ quàm

quàm facillimam patiuntur administratione: quoniam pro magnitudine bac-
 carum vel submitti, vel leuari possunt,
 ne nucleus, qui saporem olei vitiat, con-
 fringatur. Torcularia præcipuè cellæ-
 que oleariæ calidæ esse debent, quia cõ-
 modius omnis liquor soluitur: Vapore
 & frigore magis constringitur. Cumq;
 calore sit opus, positione cœli & decli-
 natione id procurandum; ita non opus
 est ignibus aut flammis, quòd fumo &
 fuligine sapor olei corrumpitur. Pro-
 pterea torcular debet à meridiana par-
 te illustrari, ne opus sit lucernam adhi-
 bere prementibus. De legibus oleæ
 legendæ locandæq; Cato præcipit: de
 Condituris Oliuarum Columella. Sed
 longius esset hæc omnia commemora-
 re hoc tempore. THRAS. Agè verò,
 nunc de arboribus pomiferis serendis
 curandisq; aliquid memora: nam ea-
 rum arborum vulgatiore apud nos vsus.

MAR. Pomum, *μήλον*: Varro dictum De male
ac pomo. putat pomum quasi *ποπιθόν*, quia potu
 ac siccitatibus indigeat. Sunt, qui poma
 & nuces sic distinguant, vt pomum sit,
 quidquid foris esculentum & intus du-

Y iiij rum,

344 CONRADI HERESBACHII
rum, nuces, contrà. Pomum quidem
generali significatione, quæcunq; Græ-
cis ὄπωγος dicta, complectitur, velut
persica, cotonea, pyra, quod & Iure-
consulto placet: hoc tamen loco de po-
mis & malis vulgari modo loquimur.
De malis cotoneis, malisq; granatis, de
tuberibus, & Zizyphis suo loco dice-
tur. Sunt autem malorum genera varia,
specie figurave, ne dicam saporibus suc-
cisq; toties permista, vt enumerari vix
queant. Olim in precio erant Septiana
rotunditate insignia, item Martiana,
Claudiana, Mantiana, Appiaria, ab in-
ventoribus: Quædã à patria, vt Came-
rina, & Græcula: Quædã à colore, rubel-
la, sanguinea, serica, aurea: Et figura or-
biculari, sceptriana: A sapore, melimela,
& mellea: A celeritate mitescendi, mu-
stæa: Gemella, quòd nūquam singula in
fœtu: A mammariū similitudine, ortho-
mastica: à conditione castrati seminis,
spadonia: A foliis Belgemela: Pannucia,
quæ rugis celeriter marcescunt: pulmo-
nea stolidè tumescunt: Cato addit
Quiriana, & conditiua, scantiana: item
puilla, quæ petilia. Alia alijs causis ap-
pellata,

Malorum
genera.

pellata, & suæ quoque regioni quasi peculiaria: Malus Assyria, quæ sola apud Assyrios nascitur, omnibus horis pomifera, aliis cadentibus, alijs maturescen-
 tibus. In Gallia Carpendua principatū tenent gratissimi saporis, & in tanta suauitate minimè fugacia, colore, cū maturuerint, luteo. Sunt & passipoma Gallis, & quæ Rabaudica vocant, nobilitate præcipua in Belgica. Germanis præter exotica celebrantur Distelina & Paradisiaca: Imprimis & colore aureo parteque rubente, ac magnitudine, parique saporis gratia commendantur Postellana apud Vbios. Sed de generibus satis. Omnia ferè eandem ferendi habent rationem, nisi quòd Persica, limonia, præcocia, cotonea, citria, quæ à Dioscoride in malorum genere referuntur, diligentiolem disciplinam, vti potest dicitur, requirunt. Nam & semine proueniunt, & insitione. Seminarii modum Cato describit. Seruntur autem mala Februario vel Martio: si calida & sicca regio, Octobri ac Nouembri. Felicius proueniunt ferè omnium malorum genera, in sitione nouellarum arborum,

Malus
Assyria.Carpen-
dua.Passipo-
ma.
Rabaudi-
ca.
Distelina.
Paradisi-
ca.Postella-
na.De seren-
dis malis.Semina-
rium po-
morum.

Y v & ino-

& inoculatione, modo quo supra diximus, circa Martiū vel Aprilē, vel eo tēpore, cū succus est in cortice: Et emplastratione possunt inferi circa solstitiū æstiuū, tametsi sint, qui post æquinoctium vernum nō infeliciter vsurpatā tradant, vt supra diximus, vbi de emplastratione & insitione locuti sumus. Malus vulgō interitur syluestri malo, aut rubo prius translato in seminarium, ac postero anno præciso, vt circiter pedali mensura supra terram extet; ei furculum, quem voles, è malo nouellum, vti supra de furculis retulimus, inferas. Palladius in pyro, in spino, pruno, sorbo, perfico, platano, populo, salice, ac denique in omni genere, quo pyrus, inferi posse assue- rat: verū in tantis locorum diuersitatibus certus omnibus modus præscribi non potest. Quare nos, quæ vulgari obseruatione, & ex aliorū scriptis hausimus, commemoramus. Sunt, qui malum veterum more in pyrum syluestre, vel malum cotoneum serant, gigni que velint ex malo pulcherrima quæ vocantur, melimela. In platanum si feratur, rubicunda fieri mala: item, in dama-
scena

scena ritè inferuntur mali : quod si inferantur in citrum, fere semper fructum ferre Diophanes tradit. Solum amat hæc arbor pingue & lætum, cui humorem non tam rigatio quàm natura supeditat. Montanis locis debet ad meridiem versa constitui. Et frigido solo prouenit, si cœli tepor adiuuerit, nec in asperis & humectis sedem recusat. Marcrum & aridum solum poma vermiculosa efficit & caduca, vermes eius suillo stercore misto humanæ vrinæ & radicibus affuso extinguuntur : lotio enim mirum in modum recreatur hæc arbor. Et si plures sint vermes circa arborem, æneo scalp pro semel rasi non vltra nascuntur, si loca, vnde rasi sunt, bubulo stercore oblinas. Quidam etiam stercus caprinum addunt vrinæ, & vini veteris fecem radicibus affundunt, dulciorem fructum efficientes. Aegrotans malus curatur stercore asinino, aqua diluta, rigata ad dies sex. Rigandæ sole occidente frequentius, donec germen erumpat. Plinius tradit aquam lupini decocti circumfusam pomis prodesse. Aiunt arborem, si vrina rigetur, rubescere

Solum
quod po-
stulet ma-
lus arbor.

Aduersus
vermes
malorum.

Aegrotans
malus cu-
ra.

fcere fructus. Sunt qui sub arbore rosas plantent, sicque rubra poma promittant. Pomiferas arbores, vt supra dixi, per genera serere conuenit, Columella præcipiente, ne imbecillæ à valentioribus premantur: quia nõ omnes magnitudine, vel viribus pares: impari; temporis spacio adolefcunt. Adde raras diffundendi: nam si spissè posueris, nec fructuosè erunt, nisi interuulseris: Quare quadraginta aut triginta saltem pedes inter ordines relinquendit. Poma feminis nigrore maturitatem fatentur. Colliguntur post æquinoctium autumnale, vel circiter, prout cuiusque generis natura fert, nec ante decimam sextam lunam, cælo sereno & pomeridiano. Caduca separanda. Melius decerpuntur quàm decutiantur, ne lædantur casu altiore. Seruantur tabulatis vel cellariis, loco frigido, fenestris septentrionalibus, quæ sereno die lucem accipiãt patentes. Quare Varro oporothecas ad Aquilonem fenestras habere voluit, vt eo aëre perfentur. Austri specularibus arcendi, Aquilonis afflatu deturpantur rugis.

Quomodo conferenda mali.

Poma quæ do matura iudicentur.

Quo pacto seruentur poma.

Oporothecarum institutio.

rugis. Stramentis, storeis, paleisve sub-
 stratis, rara componuntur, vt limites
 parui spiritum æqualem recipiant. No-
 bis pomum à Batauis allatum, quod in
 tertium annum durauit, estque eius
 generis in hoc pomario pomum gran-
 de, à virore nomen retinens. Singu-
 lis generibus singula loca designan-
 da, ne vno clausa loco diuersa ge-
 nera discordent & celerius vitientur.
 Sunt, qui folia nucum substernant, qui-
 bus & odori & colori consulitur. Ser-
 uantur & à putrilagine, si hordeo aut fru-
 menti aceruis obruantur. Palladius in
 vasis fictilibus diligenter clausis, vel in
 cisternam, vel in puteum demitti scri-
 bit. Apuleius apud Constantinum sin-
 gula poma in folia nucis inuolui, re-
 poni que iubet. Plures modos licet repe-
 riri apud auctores seruandorum po-
 morum. Sunt, qui, vt gelu arceant, ma-
 dido linteo operiant, quo congelato po-
 ma tecta à frigore defendantur. Mala
 sic constituenda, vt pediculorum pedes
 deorsum, neque antea, quàm vlui ne-
 cessaria, contingantur. Poma ferunt
 dorsuariis iumentis grauia, quia odore
 offen-

Tortiuū
ius.
Tortiuū
vinum.
Vinum ē
pomis &
acerum.
Pomea
lora.

offensa fatiscunt, vt Lucianus in Afino testatur. Idem de pyris traditur. Remedium aiunt, si prius dentur degustanda. E pomis vinum factitatur prælo & trusatilibus molis, ius tortiuum exprimentibus. Deinde secundarium, fraci- bus ac retrimētis in aqua maceratis, ita vt pomea lora dici possit, non parui ad restinguendam sitim rusticorum iuua- menti. Acetum quoq; ē pomis fit acer- bis ac sylvestribus, quæ in cumulo per triduum reseruatur, ac deinde mittun- tur in cadum, cui fontana aut pluuialis aqua miscetur, & opertū vas per trigin- ta dies sinitur, ac subinde, quantū fuerit aceti sublatum ad vsus, tantundem red- ditur aquæ ad reparationem.

De Pyro.

Pyrus ἀπὸς & ὄχυν proximum locum sibi vendicat, pomariaque inprimis or- nat. Malus diffundit latera, pyrus magis in subrectū cacumine & lateribus ger- minat: Solo læto ac humido pyrus gau- det. Nascitur & semine, originem suam naturâ refouente, cuius æternitati nul- la tarditas potest adferre fastidium, sed homini longa est expectatio, cū serò admodum proueniat, & à generis nobilita-

Pyri serenda plantandaque ratio.

bilitate desciscat. Melius igitur radicataræ syluestrium plantæ scrobibus benè subactis seruntur Nouembri mense, vt cùm prehenderit, inferantur. Seritur & plantis bimis trimisve radicatis, ac scrobibus deponitur. Traditur, crebris fossionibus, & frequenti humore proficere, vt nulla floris iactura fiat. Multum proderit, si interiecto anno qualelibet adiungatur lætamen. Bubulum spissa & grauiapoma create fertur: Aliqui cinerem miscent, commendandi saporis gratia: Plantantur & viuiradicibus, & stolonibus illarum auulsis. Si viuiradices plantaturus es, hæc sint triennes, aut ad minus biennes. Quidam etiam trunci generosissimas scytalas faciunt, easq; plantant sicut oleas. Tempus inferendi maximè Martius & Aprilis: Plinius etiam florentem inferi tradit, quod ipsi experti sumus. Inferitur autem cotoneo, amygdalæ, terebintho, punicæ, malo, moro. Si moro inferatur, rubrapyra creabit, Virgilius fraxino inferi docet. Imo omni generi inferitur. Surculus, cui inferitur, anniculus sit, & prius, quàm figatur, foliis & om-

& omni tenera parte priuatus. Quod si
 dulcem facere velis, & vberiore fructum
 ferre, truncum ad ipsam terram
 perforabis, & cuneum ex quercu aut
 fago adiges, atque ita obrues. Si verò
 ægrotet, dum floret, curabis vini vete-
 ris fecem radicibus affundere, atq; ri-
 gare ad dies quindecim, atque hac ope-
 ra, etiam si non ægrotet, dulciorem fru-
 ctum feret. A vermibus non læditur, si
 dum plantatur, felle bubulo illinatur.
 Languentis pyri ablaqueatæ radicem
 terebrandam, & ex quercu vel prunis
 cuneum infigendum, monstrat Palla-
 dius. Si lapidosa sint pyra, à radicibus
 terram leuabis, ac lapides secernes, atq;
 nouam terram cribratã infundes. Spa-
 tia inter pyros, triginta pedes aut paulò
 pauciora relinquenda, inter pomos plu-
 ra, vt dictum. Pyrorum genera exequi
 superuacuum, cum in excolendis nulla
 discrepantia. Crustumia ex parte ru-
 bentia celebrantur Columellæ genero-
 sissima, ac sapore gratissimo: Falerna his
 proxima, largo succo abundantia, ocyf-
 sima & odoratissima superba Plinio lau-
 data: Lactea vocantur quædam. Aucto-

Pyrorum
 genera.

res

res suos nobilitauere Decuminiana, & ex his tracta origine Pseudodecuminiana, Dolobellana longissimi pediculi, Pomponiana cognomine mammosa, Liceriana, Siueriana, & quæ ex iis nata sunt, Tyranniana petioli longitudine distantia, Fanoniana rubra, paulò superbis maiora, Lateriana, Anitiana, autumnalia acidulo sapore iucunda, & quæ Tibetio maxime placuere, Tiberiana: Sunt & quæ hodie Augusta vocantur; quòd eo mense maturescant, etiam Plinio non neglecta, gratissimi saporis atque coloris. Patriæ nomen habent ferissima omnium Amerina, Picentina, Numantina, Alexandrina, Numidiana, Græcula, & in iis Tarentina, Signina, quæ alij à colore testacea appellant, sicut onychina, purpurea: Ab odore myrapia, nardina, laurea: A tempore Augusta, Brumalia: hordearia, sili-ginea, à comitatu frugis: à collo ampulacea & Coriolana, & brutæ gentilitatis Cucurbitana acidula succo: à melle inulsa: Item Regia, quæ quasi sessilia sunt: Volema à Catone prædicata & Virgilio. Macrobius recenset Bolemia,

Z Ceri-

Cerilia, calculosa, loliana, lauinia, Milesia, myrtea, orbiculana, preciana, rubilia, Tulliana, Titianaque. Serotina ad hyemem vsque in parente pendent. Gelu maturefcentia pyra sunt, quæ vocantur Libralia. Quotidie nouis infitionum coniugiis sic variantur, vt singula persequi difficile sit. Hodie Gallis celebrantur Bonchristiana, non sapore solum, sed & perennitate commendabilia, è Campania allata: proxima Mariana, vel Diuæ Mariæ pyra: adde muscata, Martiniana, hybernalina. Seruari variis modis tradūt; alij pice illitis surculis suspēsa seruāt: alij in sapo & passo, vel dulci vino merfa, vel operculato vase: alij in arena, alij in floccis, alij inter frumēta obruta, aut in paleis seruant. Quidā afferunt nullū pomi genus esse, quod non possit melle seruari. E pyris, sicut & è pomis, vinum atq; acetum fieri, ostendit Palladius, prælo aut pondere expresso succo: & liquamentum è pyris, ad ieiunia fœminarum, quod Castimoniale dicitur.

Seruando
rum pyro-
rum ratio.

Vinum,
acetum, &
liquamen-
ta è pyris.
Castimo-
niale.
Castonea
malus.
Cydonia
Chryso-
mela.

Pomis pyrisque succedunt Cotonea vel Cydonia, vtriq; generi commu-
nia.

nia. Hoc pomum primus Cato nomi-
 nauit Cotoneum, Græci Cydonium
 κυδώνιον, à Cydone oppido, vnde pri-
 mùm aduecta, nomen duxerunt, Itali
Mele Cotogne, Germani *Quitten* / Galli
Coing vn Coignier: à colore Græcis χρυσο-
 μήλα, Maroni aurea mala dicta: Item
 struthia: quæ, etsi paululum differant,
 tamen in eo genere comprehendun-
 tur: Nam Columella tria genera com-
 memorat Cydoniorum, struthia, Chry-
 somela, & mustea, quæ omnia tã ad salu-
 britatem, quàm ad voluptatem confe-
 rant. Plantantur ad eum modum, quo
 pyra, & cerasus: aliqui Martio, alij Fe-
 bruario plantas radicas in pastinato
 solo sic tenuisse affirmantur, vt sequen-
 tis anni fruge potiti sint. Locis frigidis
 etiam & humidis, planis & decliuibus
 gaudet: Siccis & calidis Octobri ponã-
 tur. Si in tepido statuatur, rigatione il-
 lis succurendũ. Serũt nonnulli cacumi-
 nibus & talea, sed rarior in vtroque pro-
 uentus: Stolone statim degenerat. Inse-
 runtur melius in trunco, quàm cortice,
 mense Febuario aut Martio. Reci-
 piunt surculos propè omnis generis,

Z ij puni-

punici, sorbi, omnium malorum, & meliora producant. Ita ponendæ sunt largæ arbores cotonei, ne alteram quatiēte vento stillicidium tangat alterius. Dum minor est, vel quando ponitur, iuuetur stercore, maior cinere. Rigandæ sunt, quoties cælestis negatur infusio, & circumfodiendæ locis calidis, Octobri mense, aut Nouembri: frigidis verò Februario aut Martio. Nisi enim circumfodiantur assiduè, aut steriles fiunt, aut eorum poma degenerant: Collucandæ quoque, & à vitiosis omnibus liberandæ. Si arbor est ægra, amurca aquæ æqualiter mista radicibus debet affundi, vt Didymus apud Constantinum docet: aut calx viua cum creta temperata, vel resina locularis piciliquide mista, trunco arboris allini. Legantur sereno cælo sine macula, integraq; & quàm maturissima, decrescente luna. Seruantur inter binas tegulas, si luto omni ex parte claudantur: Alij ficcis locis reponunt, excluso vento, alij paleis & frumento, nonnulli melle: item vino, vinumque odoratius redditur: Palladius plures modos refert. Democritus negat ser-

Cotonea
quomodo
legenda,
& seruanda.

Seruanda cydonia, vbi alij pomacei fructus reconditi sunt, quòd odore vicinos corrumpant. Fit vinum è cotoneis contulis, & expressis, addito paululum mellis, & oleum quoque: Nostrates preciosum ex his liquamentum faciunt, & quam carnem vocant cydoniorum, diuturna coctione densata, & saccharo, vino, atque aromatibus condita.

Pergam de Mespilo tibi referre, quã ^{Mespilus.} μέσπιλον, Itali *Nespilo*, Germani *Mespeln*/Galli *Neffle* vocat. Hęc arbor inter pyrorum & pomorum quoque genera refertur. Seritur eo modo, quo Cotonea. Locis calidis gaudet, sed irriguis, tametsi frigidis etiam prouenit. Non infeliciter in quercetis & syluis prouenire comperimus: Nam querceta vidimus, in quibus densissima mespilorum sylua annuam pecunię pensionem non pœnitendam reddere dicebatur. Serendam tradunt taleis, mense Martio, vel Nouembri, solo stercoreato & subacto, ita vt vtrunque caput taleę sterqus obducat. Seritur etiam semine, sed in longãuiorem speratur ætatem. Adhęc feritur & in rubo optimè, atque in pyro,

Z iij ac

acmalo. Leguntur mespila nondum mitia, quæ seruare velis. Et in ipsa arbore diu in multam hyemem durant. Et posca & sapa conduntur. Catonis ætate nondum Italiæ nota. Plinius & alij quidam meminerunt, incertumque an mespilum cum sorbo confuderint Veteres. Tria genera Plinius tradit, primum ternis intus ossiculis, vnde tricocum quidam appellant. Nostrates duo genera obseruant, vnum, quod rarioribus horret spinis, in nemoribus & dumetis passim nascens, acerbum prius, quàm per hyemem & frigora molliatur: alterum sine spinis grandi pomo, quod videtur sine cultu & insitione mäsuefactum. Syluestrium ligno & ad trochlearum radios, & ad venabula vtimur. Surculi flagellis aurigarum vsurpantur.

Mespilum cum sorbo quidam confundunt.

Mespilo propter vicinitatem fructus sorbus coniungenda, arbor procera, fructu vel orbiculato, vel ouato, vnde Græcis *ὄβα*, vt Theophrastus testatur: & *ὄη* & *οἴη*, fructus *ῥόν*, Itali Latinum retinent nomē, Germanis *Sperberbaum*/ Gallis *Cormie* & *Cormier*. Fructus, vix, modò

Sorbus.

modò aceruatus producitur, ita vt fani speciem gerat. Syluaticæ quàm vrbanae fructus, præstantior: frigidos quærit tractus: & si in feruentia loca incidere, sterilefcere aiunt. Aculeos non habet, vt mespilus. Nascitur semine, radice, & auulsiõne, solo frigido & humido, mōtibz viuax. Seritur in Februario, & Martio, frigidis locis, calidis, Octobri, aut Nouēbri. Inseritur in se, & in cotoneo, & spina alba, vel trunco, vel cortice.

THR. Punicas miror te hîc alere posse: Punica.
de huius cultura nobis edifferas quæso.

MAR. Inter exoticas, punica præcipua, hinc dicta opinor, quòd Carthagine, atque in Africa laudatissima, arbor, vt vides, non procera, folio angusto, nitidiq; viroris, flore puniceo oblongo, calathi effigie, pomo, quod corio & membrana tegitur, numerosis intus acinorum granis, vnde Granatum dicitur, Græcè *ρῶά* vel *ρῶά* tam arbor quam fructus, *ρῶά γλυκεία καὶ οἰνώδης*, malum punicum dulce & vinosum, Italis *Mele grano*, Gal. *Pommes de granade & mygrenes*, Germanice *Granatapffel* / Hispanis *Granados*. Sola hæc arbor, vt ficus & vitis, caudice fisso non

Granatū
pomum
quare
dicatur.

Z iiij emo.

emoritur. Aculeos gerit in ramis, vt paliurus. Locum, cælumq; amat calidum, ac minimè aquosum: Quibusdam locis apricis, in dumetis sponte nascitur. Seritur vere, stercore fuillo & humana vrina radices rigantur. In se seritur, & alijs arboribus, item plantis de matris radice diuulsis. Et licet multis generibus pangatur, melius tamen eius ramus cubitalis incisus manubrij crassitudine, in capite vtroque acuta falce leuigatus, scrobi veluti obliquus immergitur; prius fuillo stercore oblinatur & summum & imum. Seritur & alio modo; Nempetruncus eligitur fructuosus, qui in terram vsque deduci queat, & ipsum, vt reliquas arbores, per infoliationem sub corticem inferunt, & similiter vinculis muniunt: deinde in terram depangunt, non attingentes insitam partē, sed inferiorem, & amurca perfundunt atq; oblinūt, vinculisq; constringūt, ne recurrat, donec enascatur surculus. Myrto delectari Democritus tradit, & radices etiā, si aliquanto distent interuallo, tamen mutuo complexu exhilarari: Sine nucleis nasci, si, vt in vite, medulla demta
sur-

furculus obruatur, & dum comprehen-
dit, amputetur, quod emergit. Acinos
granatis totidem numero Africanus
prodit singulos, etiam si variet magni-
tudo. Basilius in Hexæmero scribit, ex
amaris dulces reddi, si ad radicem trun-
cus perforetur, impacto piceo cuneo
pingui: hac enim ratione transmutari
succis malignitatem. Longo tempore
custodiuntur, si in feruentem aquam
intingantur, & protinus erepta, in arena
sicca componantur, aut tritici cumulo
in umbra, dum rugas contraxerint, re-
condantur, aut paleis tactu inuicem se-
parata. Alij tradunt, seruari, vt cotonea,
gypso illita aut creta: Nam loco frigido
seruantur incorrupta. Malicorium, pu-
tamen mali punici dicitur. Florem pu-
nici mali satium Dioscorides *κόλινον* ap-
pellat, syluestrem verò *βαλαύστον*. T H R.
Audio & peregrinam Citream miris
artibus hisce regionibus coli. M A R.
Citrea, quæ & medica, & Persica, & As-
syria dicitur, quòd primùm è Perside, &
Medis translata: alij ab Hercule de Ly-
bia in Græciam aduectam, vnde Varro
Lybicam citrum vocat. Eius poma

Granatis
omnibus
idem nu-
merus aci-
norum.

Seruandi
ratio.

Malico-
rium.

Citrea.
Medica.
Persica.
Lybica
citrus.

Z v Græ-

Græcis μηδικὰ μήλα, ἢ κεδρόμηλα,, Me-
 dica mala & Cedromela, Italis *Citroni*,
 Germanis *Citronapffel* / *Pomeranzen*/
 Gallis *Citrone*. Eius pomum citreum, &
 Hipericum atque aureum malum, item
 nuptiale Iouis & Iunonis pomum ap-
 pellatur. Quæ auri colore relucet,
 Arangia vulgo vocantur. Quæ è viridi
 in luteum languescunt, citreola, vel ci-
 trula. Quæ deniq; ouata specie turbi-
 nantur, si luteo colore virent, citrangu-
 la, priuatim citrea vocantur: Si herba-
 ceo colore virent, Limones, Si prægrâ-
 dia, morè melonum, orbiculata tur-
 gent, ponceria vulgò appellant, quasi
 cærea vel citrea poma. Omnia ferè ver-
 nacula specierum nomina à citro de-
 flexa reperiuntur, vt notat Ruell. Ar-
 bor hæc omnibus horis pomifera, aliis
 cadentibus, aliis maturefcentibus, aliis
 subnascentibus malis, orbem quandam
 fœcunditatis subministrante natura:
 quales arbores in Alcinoi horro depin-
 git Homerus Odyf. 7. Folio est lauri in-
 tercurfantibus spinis, pomi effigies ca-
 perata rugis, aureus color, gratus odor,
 amara intus pyri grana: Pomum inimi-
 cum

Arangia.
 Citreola.
 Citrula.

Citrangu-
 la.

Citrea.
 Limones.

Ponceria

cum venenis. Seri hanc arborem Palladius tradit quatuor modis, semine, talea, ramo, claua. Si granis seratur, terram in duos pedes fodies, cinerem misceris, breues areas facies, vt vtrinque per canales aqua discurrat. In his areis palmarem scrobem manibus aperies, & tria grana deorsum verso cacumine iuncta constitues, & obruta quotidie rigabis: Natis feminibus semper proxima herba runcetur. Citius procedit, si beneficio aquæ tepentis vtaris: Alij affirmant, semē extractum tempore verno in sulcis diligenter subactis rigandum quarto aut quinto die, cumque vegeta fuerit, transferri iterum verno tempore ad molle, vduque solum. Gaudet abundantihumore. Si ramum velis ponere, non amplius sesquipede debes immergere, ne putrescat. Talea, & claua seri commodius Palladius existimat, modumque describit. Si quis nutrire velit hanc arborem, loca contra Aquilonem muniat, & Austro atque soli exponat: hybernis mensibus tegetibus aut sportulis. Quare quidam huius culturæ mangenio indulgentiores, forni-

Cytrea
mali serem
de ratio.

fornices ad solem spectantes concameratos disponunt, atque inibi prope parietem conferunt, fornicesque æstate apertos sole sinunt illustrari, eiusque tempore foueri: Appetente hyeme, stramine tegunt, aut storiis maximè cucurbitarum sarmentis. Gaudent hæ arbores assidua fossione. Inseruntur mense Aprili, calidis locis, frigidis Maio, non sub cortice sed fisso tronco circa ipsas radices. Inseruntur & pyro, ac moro: Sed infiti furculi qualo muniendi aut fictili vasculo. Dulces gigni, si semina per triduum aqua malsa macerentur, vel ouillo lacte, quod præstat. Liganda sunt, quæ seruantur nocte, luna latente, cumque ramis foliatis carpenda. Vbi fructus prægrauat, detrahere poma conuenit, & pauca relinquere, quæ altilia, vegetioraque reddentur. Nunc etiam in Gallia, & Germania alitur, & cadis terraplenis mergitur, apricisque locis exponitur soli, frigoribus sub tecta referatur. Vidimus in Germania, qui vaporaria huic culturæ adonarant, abiagnosis tabulatis sic constructa, quæ hyberno tempore hortum cingerent, atque fornaculis

lis calefacientes, ætate tabulatis sub-
 motis, solis tepore fouerent. Si prius,
 quàm augetur, in vas fictile aut nitrū
 imponantur, augetur ad vasis for-
 mam, vt in vuis fieri videmus. Quine-
 tiam figuram hominis & animantium
 induunt, Africano auctore. Opus est au-
 tem vasis respirationem relinquere.
 Sed ne exoticis te diutius detineam,
 Vernaculæ potius nobis considerandæ
 arbores: Inter quas est Morus Latinis
 dicta arbor, Græcis *μορέα*, ἢ *σικεμόρος*,
 fructus *σικεμύρον*, Latinis morum, Italis
Moro: Arbor fructus more, Germanis
Maulber / Gallis *Meure*: sapientissima
 hæc arbor appellata, quòd in nouissimis
 germinet, & nisi exacto frigore, ita vt
 cum videas morum germinare, iniuriã
 postea frigoris non metuendam certò
 constet. Inter primas maturescit, in tan-
 tum germinatione erumpēs, vt vna no-
 cte cū strepitu peragat. Tingunt manus
 succo maturo, eluunt acerbo, vt inquit
 Plinius. Trini eius colores, candidus
 primò, mox rubens, maturis niger. Lo-
 ca amat calida, sabulosa, fossionibus
 lætatur, & fimo, humoribus non item.
 Abla-

Morus.

Sapientif-
sima arbor

Ablaqueanda est circa Octorem, & vini feces circumfundendæ. Seritur & femine, sed plerunq; degenerat, melius taleis & cacuminibus sesquipedalibus, vtraq; parte leuigatis fimoque oblitis. Locum, in quem palum demiseris, cinere terris admisto tegunt, sed non amplius quatuor digitis operiunt. Serendam docet Palladius Martio, plantam transferendam Octobri vel Nouembri. Beritius auctor est, morum autumnose, ramulis ficulnorum modo interram deflexis, idq; ipse experientia comperi, maximè si recisa pars contusa sit, quò facilius radices agat, atque sic, vbi palo locum feceris, immittas. Insuper tradunt fago, & populo albæ, vel infusione, vel inoculatione, & candida nasci mora. Insuperitur & fico, & vmo, sed hoc religio fulguris prohibere dicebatur. Amica viti. Æschylus de Hectore loquens, vir, inquit, ille moris erat maturior. Fit è moris nobile medicamentum stomaticum aut arteticum. Mora in vitreo vase diutissimè seruari aiunt. Foliis bombyces aluntur, vnde pluribus vberimus questus, vt propter foliorum magis,

magis, quàm fructuum vsum plerisque
locis in precio habeatur arbor. THRAS.

Quænam illa arbor sanguineo fructu

instar cerasi? MAR. Cornus, Græcè ^{Cornus.}

κέρυια, Itali *Carneolos* vocant, Germanis

Cornelbaum, fructus *Welsche Kirschen* /

Gallis *Cornier*, arbor non ultra cubito-

rum duodecim altitudinem crescere

creditur, caudice non quidem ita cras-

so, sed solido, vt cornibus spissitate non

dissimilis, folio Amygdalæ, sed pingui-

ore, flore & fructu oleæ, dulci, pluribus

cornis vno pediculo dependentibus,

primò candidulis, post rubicundis &

esculentis. Maturis succus est cruen-

rus. Montes & valles diligit, tamq; hu-

midis quàm siccis delectatur. Auulsio-

ne provenit & semine: Ad aluearia feri

non conuenit: nam flore eius degusta-

to, aluo concitæ apes moriuntur. THR.

Quænam in propinquo sita arbor?

Zizyphus est, Nomenclatura Græcis

ζίζυφα, καὶ *ζιζυφα*, Galeno *σησηα*,

Vulgo in officinis *Iuiba*, Italis *Giuggiole*,

Gallis *Iuibe*, Germanis *Brustberle*. Et

ipsa baccis corni similia poma gignit,

flore oleæ sed magis odorato: Columel-

la

Zizyphus.

la duplex eius arboris genus commemorat, rutila Zizypha, & candida. Zizypha grano seruntur, Locis calidis, Aprili, frigidis verò Maio, vel Iunio panguntur ossibus & stipite, plāta crescit tardè. Si plantam ponis Martio, in terra molli: Sin ossibus, in scrobe palmari, ita vt terna grana cacuminibus inuersis constituentur. Terram amat non minus lætam, sed proximam tenui, loca calida. Hyeme prodest lapidum cumulum circa codicē aggerari, vt Palladius testatur. In proximo pistacea sunt, Græcè *πισταία*, Italicè *Pastinachi*, Germanicè *Welsche Pimpernuß*, Gallis *Pistaches*, folio angustō comantur & subruffo, è furculis dependent pistacea, pineæ nucis similitudine. Creditur vtriusque sexus esse hoc genus, atque ob id geminas velut matrimonio coniungi: Et marem, cui sub corio velut osseo, longiores videntur latere testiculi. Inseritur Calendis Aprilibus, & sui generis arboribus, & terebinthi, atque etiam amygdalæ. Seruntur & pistacea autumnō, mense Octobri, sobole, & nucibus suis, vt Palladius testatur. Amant locum calidum

Pistacea.

lidum & humidum, gaudentque rigatione. THRASY. Quia superius meministe dicere, è plantis & arboribus quædam semine, quædam infitione produci: & quoniam infitione iam pleraque feri audiuimus, cuperem de reliquarum arborum colendarum ratione, quæ vt plurimùm semine proueniunt, tibi differenti auscultare. MAR. Rectè quidem meministi. Etsi enim pleraque infitione proueniant melius, tamen sunt quædam, quæ semine felicius, & frequentius, & vix aliter proueniant. Et licet è supradictis aliqua semine coalescant, vt mespilus, cornus, & aliæ quædam, tamen aliquoties degenerant, aut ferius proueniunt. Id quod Virgilius monuit:

*Nam quæ seminibus iactis se sustulit arbos,
Tarda venit, serâ factura nepotibus umbrâ,
Pomâq; degenerant succos oblita priores:*

Infita autem restituntur. Nonnulla, quoquo modo serantur, non degenerant, vt Laurus, palmus, cupressus, Persica, Armeniaca, pruna damascena, Pistacea, Palma, Abies, Cerasus. Et quia non omnes eandem curam admittunt,

Aa de

Semine
quædam
infelicitè
ac tardius
proue-
niant.

de præcipuis figillatim dicemus. E semine enim natura docuit arbores provenire, vt diximus suprâ, raptim eo deorato ab auibus & alui tepore madi- do, atque in arborum rimas abiecto.

Laurus.

Laurus Græcè, *δαφνίς*, reliquis ple- risque linguis nomenclaturam retinet Latinam, fructus *δαφνίδες*, Latinè Lau- ri baccæ, Italis *Bacche de lauro*, Germa- nicè *Sorbern* / arbor gratissima domi- bus, ianitrix Cæsarum, Pontificumq̃, quæ sola & domos exornat, & anteli- mina excubat. Duo eius genera Caro tradit, Delphicam, & Cypriam. Del- phica, æquali colore viridior, maximis baccis, atque è viridi rubentibus: hac victores Delphicos coronari. Cypria, folio breuiori nigro, per margines im- bricato, hanc aliqui syluestrem volunt, vt Plinius scribit: perpetua frondet co- ma, fert vnam tam fæcunda quàm steri- lis, latere germinat: quapropter citò se- nescit, & cariem sentit: frigidus tractus, vt quæ calida sit, aspernatur, pluribus modis feritur: nam & baccæ, Aquilone ficcatae expansæque, raræ leguntur, ne aceruo coalescant: Postea yrina made- factæ

factæ in sulco repastinato palmi altitudine, vicinæ ferè acervatim ponuntur, mense Martio. Seruntur & auulsione, atque propagine, si quis sublatis furculis ferat. Crebras deponere lauros, non plus nouenis pedibus distantes, præcipiunt: sed facilè degenerant. Sunt, qui putent inferi posse mutuò, itemq; sorbo, & fraxino. Baccas legendas circa Calendas Decembres: Serendas Idibus Martiis tradunt, Viuiradices transfereudas Octobri.

E semine seruntur maximè nuces, & ^{Nuces.} quæ duro ambitu lignosum putamen habent: Græcè ἀκρόδρυα vocantur: et si ^{ἀκρόδρυα.} Caius Iureconsultus ἀκρόδρυα pro omni ^{δρυα.} arborum fructu vsurpari respondit. Inter nuces primam dignitatem obtinet, quæ Thasiæ vocantur & amygdalæ, ^{Thasiæ.} Græcis quoque ἀμύδαλα, Italis ^{Amygdala.} Mandorle, Germanis Mandeln / Gallis ^{ix.} Amandes. Seruntur Februario. Gaudent puro calidòque solo: In pingui & humido sterilescunt. Serendas maximè falcatas & è nouellis, volunt. Panguntur & auulso ramo, viuiradice, & semine, Nuces, quæ feri debent, pridie liqui-

do fimo macerentur, alij aqua multa madefaciunt, in eaque noctem solum permittunt, ne germen extinguat mellis mordacitas: sic melioris fieri succi, & celerius nasci, tradit Columella. Cacumina & partem acutiorem in terrâ verti iubet, quia inde radices agit; figunturque sic, ut lignosior pars sursum, acies lateris Aquilonem spectet. Ternas semineferendas aiunt, trianguli ratione, inter se palmo distantes, denis diebus adquadadas, donec grandescant. Seruntur & surculo è media arbore defumto. Inferitur amygdalus non iuxta summitatem ipsius trunci, sed iuxta medium, ex ramis excurrentibus, autumno finito. Hæc arbor præcoci partu germinat, & prima omnium florem, nempe Ianuario, aut Februario, profert. Virgilius fertilitatis frumenti prælagium esse canit,

*Cum se nux plurima sylvis
Induit in florem, & ramos curuabit olentes,
Si superant fetus, pariter frumeta sequentur.
Ex amaris, quæ tamē salubriores, dulces
fient, si circumfosso stipite quatuor digitis
à radice, cauernula imprimatur, per
quam*

LII II.
quam noxium d
circum radices a
stercus diffusa
trunci cuneus p
tur, hac ratione
dulcescere Bafil
Cæterum nihil
que aut planta
adultam inferi
Iuglandes
Italæ Noxy, C
Orosperum, le
ris iacentibus
dis Martis ve
dam, eo modo
sione, & viui
adolefcit: am
potius quam c
rus es, melior
impubis quæ
Læcius, si læp
prouenire c
aibus polit
cias, & fora
cuneum, no
Fructum no
cum, vel co

quam noxium defudet humorem, vel si circum radices apertas vrina vel suillum sterqus diffundatur: Aut si ad radicem trunci cuneus piceus pinguis immittatur; hac ratione succi amaritudinem dulcescere Basilius tradit, Hexemero. Cæterùm nihil æquè degenerat: Ideoque aut plantam sæpius transferri, aut adultam inseri iubent.

Iuglandes Græcè κάρνα βασιλικὰ, ^{Iuglandes}
 Italis *Nocy*, Gallis *Noix*, Germanice
Großenuß: seruntur porreætæ comissuris iacentibus, vt Plinius tradit, Calendis Martiis vel circiter. Existimant quidam, eo modo, quo amygdalæ, & aulfione, & viuiradice prouenire. Citò adolescit: amat loca sicca & frigida potius quàm calida. Nux, quam positurus es, melius adolescet, si vrina pueri impubis quinque diebus maceraueris: Lætius, si sæpius transferatur. Optimè prouenire creditur nux à cornice, vel aibus posita. Si terebra arborem traiicias, & foramini parem vlmeum adigas euneum, nodosam duritiam exuet nux. Fructum non amittere ferunt, si verbascum, vel coccineum è sterquilinio pan-

Aa iij num

num, amuleti vice suspendas. **THRAS.**
 Quis sit, ut foras & in ambitu extra pomarium, & non inter alias pomarij arbores collocaueris iuglandes? **MAR.**
 Quia & umbra eius arboris patula, infalubris, ac stillicidio nocens est, & pinguedinem ad se trahit. Cùm enim crassæ sint & amplæ arbores, ut vides, adeò ut binis ternisve vlnis vix complecti queas aliquas, plurimum spatij occupant, aliisque arboribus succum detrahunt, quibusdam etiam pertinax cum ea diffidium. Ideò ad pomarij latera, veluti columnas, applanrauimus, ut reliquas arbores à vento tempestuoso, obiectu suo defendant.

Corylus.

Nucum generi & corylus annumeratur, è qua auellana, quæ Græcè λεπίον καρυον & κάρυον pōticum dicitur, Italicè *Nocinole* & *Nocelle*, Germanis *Haselnuß*, Gallis *Noisette*. quo amygdalus modo, & tēpore, deponitur. Gaudet argillosis & vliginosiis locis ac mōtibus, hymis patiens. Has in Asiam, Graciamq; perhibent à Ponto venisse: vnde Ponticæ, & Heracleoticæ, ac Leptocarya dicuntur à Græcis, nostris Prænestinæ.

In

In nucū genere Castanea quoq; refer- *Castanea.*
 tur, etsi glandium generi accommoda-
 tior, vnde Iouis glans, & nux vocatur,
 Græcis κάσταναι, σαρδιάναι κάλανοι, διὸς κά-
 λανοι, ἢ λόπιμα, Italis *Castagne*, Germanis
Reifen / Gallis *Castagnes*. Montium &
 frigoris amica, aquas odit, puram & re-
 solutam terram desiderat: sabulonem
 humidum non respuit: opaco & Septē-
 trionali cliuo lætatur, spissum & rubri-
 cosum solum odit. Seritur & semine, &
 viuiradice. Syluæ melius nucibus, quàm
 viuiradicibus instituuntur: Alioqui po-
 sterior modus tutior, quòd bima fru-
 ctum reddat. Pangitur ab æquinoctio
 non solum stolone & furculis, sed auul-
 sione etiam ac viuiradice, sicut olea. Ca-
 staneæ, quæ fuleis destinantur, eligen-
 dæ grandes & maturæ: quæ, si recentes
 sint, satæ melius respondent. Seruntur,
 non vt amygdalæ & nuces, sed acumi-
 nata parte sursum spectante, interuallo
 pedali: Seminatur sulco dodrantali. Nu-
 cibus, vt dictum, potius quàm radici-
 bus plantaria cædua complentur, cædi-
 turque in pedamenta intra septen-
 nium. Columella scribit, Castaneam

Aa iiii stabi-

stabiliendis vineis habilem, in repaltinato positam celeriter emicare, & post quinquennium cæsam more salicti recreari, atque in palum formatam, in alteram cæsionem perennare, vt infrà de syluis dicitur. Infigi quoque castaneam iuglandi, fago & robori volunt. Felicius crescere binas quasi coniugatas compertum.

Pinus. Pinus, *πίτυς*, Italis *Pino*, Germanis

Narßbaum / Gallis *Pin* : Eius plantatio non dissimilis amygdali : Nam & strobili, id est, pineæ nuces, sicut amygdalæ plantantur. Leguntur autem Iunio, antè quàm Etesix spirent, & grana excidunt calyce, siue tegmine rupto. Tempus sationis, Octobrem & Nouembrem Palladius tradit. Hæc arbor prodesse creditur omnibus, quæ sub ea feruntur.

F. coz. Quæ autem picea Latine, ea Græcis *πέυκη*, Italicè *Pezzo*, Germanicè *Kordānenbaum* / Gallicè *Vn arbre du genre du Pin*.

Cerasus. Ad Cerasos venio. Cerasus, Græcè *κέρσος*, fructus *κέρσσια* Cerasa & cerasia, Italis arbor *Ceraso*, fructus *cerase* & *ci-regie*, Germanis *Kirschbaum* / *Kirschen* / Gallis

Gallis *Cerisier* & fructus *Cerise*. Facilis plantatio, si spargantur poma, quæ summa fertilitate nascuntur: sic explorata crescendi petulantia, vt virgulta è ceraso pro vitium adminiculis posita, in arborem facillè profiliant. Inseruntur in pruno, in seipsa, in platano & rubo, optimè in syluestri ceraso: insitione enim lætatur, & meliorem fructum fert. Si viti inferas, aiunt vere vuas producere. In cerasis tamen, sicut omnibus gemmiferis, insitionis tempus est, quando in iis vel non adest, vel gummi desinit defluere. Plantam syluestrem transferunt Octobri vel Nouembri, vt primo Ianuario vel Februario, cum comprehendit, inseratur. Martialis trunco inferi suadet: sed inter corticem & lignum felicius coalescit. Amat scrobes altas, spatia largiora, assiduas fossiones. Putari in ea ramos marcescentes desiderat. Gaudet locis frigidis: fimum adedò odit & horret, vt admoto eo degeneret. Seritur etiam auulsione. Sine ossibus nasci tradunt, si surculum inferendum inuertat. Alij iubent, teneram arborem ad binos pedes rescissam vsque ad radi-

Aa v cem

vt sine ossibus ceraso.

cem findi, abrafâq; ferro vtriusque partem medulla, statim partes seiunctas vinculo astringere, & summam partem ac diuifuras laterum fimo oblinire: Sed post annum ducta cicatrice, diuortia coalescere, deinde furculis, qui fructû adhuc non tulerunt, si inferas, sine offibus cerasâ nasci, Martiale auctore. Ceraforum varia genera etiam à Plinio enumerata, veluti Aproniana, quæ maximè rubent, Actia nigerrima, quæ Germania etiamnum appellat *Welfische Kirschen*/ Cæciliana rotunda. Plinius genera commemorans Ceraforum, Principatus, inquit, duracinis, quæ Campania Pliniana vocat. Et mox: In ripis etiam Rheni, Kerfis, iis color è nigro ac rubenti viridique, similis maturefcentibus, iuniperinis, scilicet baccis. Quo loco corruptè vulgata exemplaria legunt *Tertius* pro *Kerfis* Germanico vocabulo, quo cerasa significantur, Latina lingua peruersa. Plinius autem cum aliis plurius locis Germanicas vsurpet voces, tum libro 9. 10. 17. 18. quæ à Latinis non intellecta, corruptè posteritati sunt tradita. Sunt & laurea, lauro insitam,

Cerafori
genera.

Actia ce-
rasa.

Plinij 10-
cus. lib. 15
cap. 25.

LIB. II. DE
mum, non ingrati
chamæcerali in
purnia, & pedicu
do, rubente, carn
fa. *Actia* præcoces
rar. Proditum el
lins, quæ relit
nals feminandis
collektaneis vid
cerati quoque
te dumetis na
parum sanguin
gicantibus. Et
ficus prædiis
pocis.

Prunus
26. Latine pru
Germanis *W*
tur post media
Februarias: Si
tumno, men
fabacto, duo
Eadem pon
tunc fixiuio
cius germ
quas e cau
lanuario, se

num, non ingrata amaritudinis. Iam
 Chamæcerasi in maximo precio, arbore
 pumila, & pediculo breui, pomo rotun-
 do, rubente, carne multa, molli, succo-
 sa. Aiūt præcoces fieri, si calx admouea-
 tur. Proditum est, poma interuelli me-
 lius, vt, quæ relicta, grandescant. De ce-
 rasis seminandis licebit in Constantini
 collectaneis videre plura. Reperiuntur
 cerasi quoque arbore sponde in syluis
 & dumetis nascentes, baccis paruis,
 partim sanguineis, partim in totum ni-
 gricantibus. Eius generis passim in ru-
 sticis prædiis conferuntur pascendis
 porcis.

Prunus κοκκύμηλος, fructus κοκκύμη- Prunus
 λα, Latine pruna, Italis Prune & succine,
 Germanis Pflaumen/Gallis Prune: Serit-
 tur post mediam hyemem, vsq; in Idus
 Februarias: Si tamen ossibus seratur au-
 tumno, mense Nouembri, solo putri &
 subacto, duobus palmis obruuntur ossa.
 Eadem ponuntur mense Februario, sed
 tunc lixiuio maceranda per triduum, vt
 citius germinent. Ponitur & plantis,
 quas è caudice sumemus, siue mense
 Ianuario, seu initio Februarij, radicibus
 fino

fimo oblitis. Gaudent solo læto & humido, cælo frigido melius adoleſcūt, frigidū tamē poſſunt ſuſtinere. Inferitur mēſe Martio extremo melius trunco fiſſo, quàm cortice, vel mēſe Ianuario, antequam incipiat gummi collachrymare. Inferitur in ſe, & in perſicum, & amygdalum. Sunt varia genera, Damascena, quibus inter pruna prima laus: ſicca tera & cælo calido gaudent. Inferuntur ſicut & aliæ pruni. Sunt & verſicoloria, nigra, candidula, hordearia, aſinina, purpurea, onychina, malina, malis inſita, Cereola à ceræ colore, è candido in luteum vergente, Purpurea maiuſcula, quibus ſues ſaginantur. Commendantur maximè pruni dactyla, à longitudine digiti, qualia è Bohemia & Pannonia afferuntur, & Iuliana vel Noberdiana, cærulei coloris, ſeriora. Damascena ſiccantur ſole, per crates loco ſicciorē diſpoſita, aut etiam furno tepido. Nonnulli antè aqua marina vel muria demergunt, atque inde ſiccant.

Myxa.

Sebeſten.

Perſica.

Prunis vicina Myxa, & myxaria, *μύξα* καὶ *μυξάρια*, vulgo Sebeſten vocantur.

Perſica *περσικὰ μῆλα*, arbor *πέρσιδα*, Italis

Italis *perſica* Graeca
Perſice aduectur & Rhodoc
Duracina. Quae
Duracina palm
maris ac præco
calidis locis, ca
cū in palmarum
nis à ſe pedib
plantæ excreu
cū obruantur
ſe, non altius
humentur. Qu
locis, atame
auti calem non
ſolo potu: Sic
qui velint cæle
ſolo ateno lo g
durabiliora g
plantas, ſi lum
mus, parte
ſta. Inferitur
pruno. Am
ricoca, *περ
ab Aeginet
ſicis præſtar
his magnū,*

Italys *Pſeo* Græcæ vocis æmulatione, ex
 Perfide adueſta nomen indicat. Vocā-
 tur & Rhodocina, ac Doracina, vel
 Duracina. Quatuor genera traduntur:
 Duracinis palma tribuitur, & Arme-
 niacis, ac præcoquis. Nouembri menſe
 calidis locis, cæteris Ianuario, Perfici
 offa in paſtinatis areis ſunt ponenda, bi-
 nis à ſe pedibus ſeparata, vt cum inibi
 plantæ excreuerint, transferantur: Sed
 offa obruantur cacumine deorſum ver-
 ſo, vt non altius duobus tribusue digitis
 humentur. Qualibuſcunq; proueniunt
 locis, attamen aquoſis gaudet magis,
 aut ſi talem non fortiatur, inebriatur af-
 ſiduo potu. Sic plura poma creabit. Sūt,
 qui velint cælum calidum poſtulare, ac
 ſolo arenoſo gaudere, atque ſic poma
 durabilia gignere. Habiliores fieri
 plantas, ſi ſimul, vt ederimus, offa ſera-
 mus, parte aliqua carnis circa offa reli-
 cta. Inferitur in ſe, vel in amygdalo, vel
 pruno. Armeniaca, vel præcoqua & be-
 ricoca, *πραινεκίατε & δοράκια & ἀρμένια*
 ab Aegineta vocantur, qui eadem per-
 ficis præſtantiora eſſe affirmat: precium
 his magnū, magnatibus in deliciis ha-
 bentur,

Rhodoci-
 na.
 Doracina.

Armeni-
 ca.
 Præcoqua.
 Bericoca.

bentur, expetunturque ab ægrotis. Po-
ma innocua prunis rectè inferuntur,
duracina amygdalis melius adhære-
scunt. Inferantur furculis plenioribus
prope arborem natis. Ianuario, vel Fe-
bruuario, frigidis, Nouēbri, calidis: aliàs
cacumina vel non tenebunt, vel non
durabunt. Inoculatur mense Maio vel
Aprili, præciso superius trunco, ex em-
plastratis plurimis gemmis. Non lon-
gè à se statuendæ, vt inuicem se à calore
folis excusent. Galli, & nostrates hortu-
lani Italico more inferunt armenica, ac
præcocia, furculo nondum digitali, vel
oculo largius erumpente vna cum cor-
tice exciso, & facta crucis in modum
fissura in recenti arbore pruno, circum-
ligataque cannabea stuppa, idque ad
finem mensis Iunij, aut Iulio etiam at-
que Augusto. Persica tradunt rubra
nasci, si vel platano inferantur, vel rosæ
sub arbore confitis: Inscripta reddi, si
ossa vel nucleos obruas, & post dies se-
ptē, vbi patefieri cœperint, apertis his
nucleum tollas, cinabari aut qua libue-
rit effigie descriptis, moxque cum suis
ossibus luto vel suillo stercore inuolu-
tis,

tis, humo reddas. Sine ossibus prouenire proditum, si in perforatum truncum extusa medulla salicis, vel corni palum adegeris.

Ablaqueandæ arbores autumno, & suis stercoreandæ foliis. Collucandæ quoque per idem tempus, vt arida tantum & putria tollantur. Arbori laboranti veteris vini feces aqua mistæ suffundantur. Si ardore solis siccata, frequenti aggestione cumuletur, vespertino iuuetur humore, & obiectis defendatur umbraculis. Contra pruinas sterminus ingeratur, vel vini feces cum aqua permistæ, vel aqua, in qua faba cocta: Si vermes infestent, bouis vrina cum aceto tertia parte confusa.

Palma à Græcis Phanix, Φοίνιξ, Germanis **Dactelbaum** / Italis *Palma*, Gallis *arbre de Dattes*: fructus δάκτυλοι καὶ Φοίνιξες, Latinis palmulæ & dactyli, Italis *Dattoli*, Gallis *Dattes*, Germanis **Dacteln**: prouenit leni sabulosoq; solo, gaudet aquosis: & cùm toto anno bibere amet, tamen sitiente anno lætior. Quapropter & à fimo lædi putant. Ad Nilum & in orientalibus regionibus frequens,

vbi

Arborum
cura.Palma.
Vide Ho-
mer. Ci-
cer de LL.

vbi etiam vina & panes ex ea conficiunt: In Europa ferè sterilis est, et si feratur à quibusdam nouitatis causa. Seruntur ossa seu nuclei palmarū, factis scrobibus binūm cubitorū, ac totidem latitudine, & aggere fimo quolibet, præter caprinum, saginato. Deinde in aggere medio nulei palmarum plantentur, ita vt acies sursum spectet: alij orientem spectare volunt, ac deinde terra stercore satiata post aspersum salem obruunt. Quotidie dum germinant, imbre rigentur. Sunt, qui plantam transferant anniculam, alij inolescere sinunt. Ceterum cūm salsa humo gaudeant, quotannis ablaqueare conuenit, & salem iniicere, sic celeriter in proceritatem magnam exhibunt. Semina non statim terræ mandanda, sed fictilium fundo committenda, & vbi comprehenderit, transferenda. Palmæ se vehementi prosequuntur amore, & altera alterā sic deperit, vt prona altera ad alterius inclinet complexum: & quasi viduam sterile scere dicant. Seruntur autem Plinio teste, palmæ, trunco duorum cubitorum longitudine à cerebro ipso arboris vitidi fissuris

Symp-
thiæ arbo-
rum.

fissuris diuiso atque defosso, ab radice
 auulsæ vitalis est satus & ramorum te-
 nerrimis: Quin & folia apud Babylo-
 nios feri tradit idem Plinius. **THRAS.**
 Et stolonibus quædam plantari, aliquo-
 ties dicere te memini. **MAR.** Superius
 dixi, ex iis, quæ commemorauimus, nõ
 pauca esse, quæ stolonibus siue auulsio-
 nibus plantentur cum perspicua radice
 parte: Sic quoque cerasum plantari, nu-
 cem paruam, chamædaphnen, myrtũ,
 mespilum. Item ramis lætioribus auul-
 sis, vel abscissa parte paululum confusa,
 & in terram missa, plerunque in arborẽ
 excrefcere ipse comperi in moro, pyro,
 & malo. Vnum adiiciam. Vt in animan-
 tibus ante iustam ætatem fœtis debi-
 liotes partes eduntur, ita & plantæ præ-
 properè fructificantes, aut ad iustam
 magnitudinem non perueniunt, aut
 fructum non diu durabilem ferunt. Vn-
 de, arbitror, lex illa Mosæica, vt arbores
 fructiferæ tribus annis pro incircuncisis
 haberentur, & præputia earum vnà cũ
 fructu circumciderentur, hoc est, tur-
 gida gemmæ aut flores decerperentur,
 ne vel fructum ante tempus ferant, vel

Auulsione
 & stoloni-
 bus quæ
 planten-
 tur.

Arbores
 præprope-
 ræ ferre
 non putã-
 tur fru-
 ctum du-
 rabilem.

Bb eun-

eundem præmaturum abiiciant. Sed diutius te remoror commemoratione culturæ pomarij. THRASYB. Nequaquam. Quin auscultando videor me quasi inambulare, ac singulis vacare arborum plantationibus, fructusque ipsos contemplari: Superest, vt coronidem adicias recitationi, nempe generales illas arborum conseruandarum cautiones: Maximè autem, ne remedia intempestiua, præpostera nimiaque cura adhibita, vitia fiant, & lædant magis quàm seruent. MAR. Rectè mones. Primum quidem ac generatim, stercoratio arboribus fructiferis conducit, & rigatio, exceptis admodum paucis. Ac cauendum, ne id in feruore solis fiat, nec immaturius ac validius, quàm opus sit, & non ad ipsum truncum, sed paulò longius à trunco, vt à radicibus imbatur pingue stercoreis. Columbino ac suillo, plagis etiam arborum medemur. Aqua, qua rigamus, non putealis, si alia haberi possit, sed è lacunis & turbidis hauriatur. Deinde obseruandum, quod initio quoque admonuimus, vbi de pomario conserendo dicere cœpimus, vt ar-

Generales
circa arbo-
res obser-
uationes.

Stercora-
tio.

Interal-
la arbo-
rum.

vt arbores suis interuallis plantentur, vt dum creuerint, spacium habeant, quo ramos extendant, neue imbecillæ à valentioribus opprimantur, aut luminibus, ac stillicidio, atque vmbra officiât.

Vmbra.
Stillicidia.

Quidã punicas, myrtos, & lauros densiores feri iusserunt, in pedib⁹ tantũ nouenis: ad eundẽ ferẽ modũ cerasos, prunos, cotoneos, malos, pyros, amplius tricenis pedibus. Quodque genus suo ordini relinquendũ est, ne infirmæ à maioribus, vt dixi, opprimãtur: Plurimũq; refert terræ natura, in quãtũ arbores quasq; alat: Nã per se colles minora quærunt interualla: ventosis locis crebriores feri conducit. Oleam vt minimum viginti quinque pedes requirere, Catonis est sententia. Plantas radicatatas sic statues, ne cacumina lædantur, aut erosa non crescant. Corticem quoque deglubere non patieris: siquidem omnibus arboribus mors est cortex in orbem detractus. Est & vmbRARUM ratio non aspernanda: quando quibusque satis vmbra aut nutrix est, aut nouerca. Iuglandium quidem, pinorum, picearum, abietis, quæcunque attingit, vmbra, venenum

Vmbrarã
ratio.

est. Iuglandium enim grauis, & quercus officit: iuglandis noxia etiam humano capiti, omnibusque iuxta satis. Necar germina & pinus, sed vtraque ventis resistit: quoniam & protecta vinearum ratione egēt. Cupressi umbra, minima, & in se conuoluta, ficorum, leuis, quamuis sparsa: ideoque inter vineas seri non vetatur: Ulmorum, leuis etiam, nutriēs quæcunque opacat: Iucunda Platani, quanquam crassa: Populi nulla, ludentibus foliis, pinguis alno, sed pascens fara. Vitis sibi sufficit, mobili folio iactatūque crebro solem umbra temperans, eodem graui protegens in imbre. Omnium ferè leuis umbra, quorum pediculi longi. Stillicidia plurimum lædunt, maximè omnium, quæ proiectu frondis ita diffunduntur, vt per ipsas non defluant imbres: nam pini, quercus, ilicis, ponderosissima, adde quoque iuglandis: Cupressi, nullū, vt Plinius tradit. Adhæc interlucatio arboribus prodest, nempe vt arida virgulta & putrida tollantur, rami & germina, inutiliter pullulantia, cum interuallo refecentur: sed omnium annorum trucidatio inutilissima.

Stillicidio
rum no-
xa.

Interluca-
tio.

tilissima. Etſi vitis tonſuram annuam poſtulat, & alternam myrtus, punicæ, oleæ, quia celeriter fruticeſcunt: cæteræ rarius tondentur, nullæ autumno, ac ne raduntur quidem, niſi vere putatione. Purganda arbores autumno, poſt Pleiadum occaſum, & prius ſtercorandæ, aduerſus nocumenta ex plagis percepta. Depurgandæ arida, quæ ſunt in medio, & rami ſibi inuicem incumbentes, recidendique ſurculi inutilis: plurima amputari volunt, velut oneroſa & ſuperuacua, ſicut nos vngues & pilos. Reciduntur veteres totæ, ac rurſus à ſtolone aliquo reſurgunt. Scarificatio vilis, cum macie corticis ex ægritudine aſtringente, & iuſto plus vitalia arborum comprimente, exactam falcis acie vtraque manu comprimente, perpetuis incifuris diducunt, ac veluti cutem laxant: Salutare id eſſe, argumento ſunt dilatata cicatrices, & internato corpore expletæ. Ablaqueandæ etiam arbores, nempe terra circum radices apertienda, vt ſolis teporibus & imbribus prouocentur, radicibus ſuperioribus reciſis. In Nouembri, & menſe Februa-

Purgandæ
arbores
quando.

Scarificatio.

Ablaqueatio.

Bb iij ro

Transplā
tandi ra-
tio.
Arbores
notandæ
in cortice.

rio luna crescente, ab octaua luna arbo-
res transferuntur vel transplantantur,
Arbores cùm transferuntur, notandæ,
quibus ventis & qua regione steterint.
Sic enim docuit Virgilius :

*Quin etiam cali regionem in cortice signant,
Vt quo quæq; modo steterit, qua parte calores
Austrinos tulerit, que terra obuenerit axi etc.*

Putanda-
rum no-
uellatum
ratio.

Consideranda etiam notandæque
foli natura, vt de sicco in humidum
transferas, & de cliuo sicco & exili in
humidum, planum, & pinguem potiùs,
quàm contrà. Transpositæ nouellæ ar-
bores, secundo anno aut tertio puten-
tur luna octaua, relictis tamen tribus
aut circiter ramorum cornibus, & feli-
ciùs crescent, idq; semel atque iterum
alternis annis, veluti coronis factis. Ma-
ioris ætatis arbores transferimus, trun-
catis ramis, illæsis radicibus: & sunt mul-
to stercore ac rigationibus hæ adiuuan-
dæ. Pomiferis, quæ germinant, nec fe-
runt fructum, aut si caduca ferant, fissa
radice inditur lapis, aut cuneus infigi-
tur, & veluti in itæ fœcundantur. Vrina
quoque hominis veteri rigandas radi-
ces, id fœcunditatem & gratiam addere
fructi-

Infrugife-
tis, & ca-
duca ferē
tibus quo
pacto con-
sulatur ar-
boribus.

fructibus, proditum. Si arbor solis ardore siccata contabescit, frequenti aggestione cumuletur, vespertinoque iuuetur humore, atque obiectis defendatur umbraculis. Vt fructus arborum citius maturent, sunt, qui prius inarescentem præcisarum ad radices plagam, fibrasque aceto & vrina veteri madefacere, atque ea luto obruere, sæpeque fodere præcipiunt: ea enim fœcunditatem & gratiã fructibus addere, vt supra etiam admonui. Vrina hominis aliquot mensibus veterata, furculis utilis est, quam si vitibus aut pomorum arboribus adhibeas, nullo alio magis fructus exuberat, nec solum facit maiorem prouentum, verum etiam saporem & odorem vini pomorumque reddit meliorem. Poteris & amurca, quæ salem non habet, frugiferas arbores rigare. Vfus vtriusque maxime per hyemem. **THRAS YB.** Pruinæ & nebulas videmus sæpe lædere arbores: Ecquid remedij? **MAR.** Aduersus pruinæ & nebulas conuenit habere dispositos per pomarium sarmentorum purgamentorumque aut stipularum acervos, qui, cum pruinæ aut nebulæ oriantur,

Vt fructus
citius ma-
turentur.

Vrinæ
veterata.

Aduersus
nebulas.

Bb iiij tur,

tur, incendi possint: Nam fumo discuti-
tur noxa. Stercora etiam arida per vi-
neas, quas, vbi pruina[m] videris, succen-
dere liceat; eo fumo excitato dispergi-
tur pruina. **THRAS.** Quid si egrotent ar-
bores? **MAR.** Aegris arboribus fecem
vini aqua mistam affundere, & lupinum
circa radices earum serere, consueuere:
Aquam etiam lupini decocti circum-
fusam pomis prodesse, Plinius tradit.
THRA. Et vermes saepe arbores lædunt.
MAR. Vermibus si infestentur arbores,
varia produntur remedia: Nam erucis
absynthij succus aduersatur: Item semi-
na sedi vel aizoi succo macerata, tuta
præstant: & si rore aquæ perfuderis, in
quo vitigineus succus: Item cinis amur-
cæ mistus, vel bouis vrina cum tertia
parte aceti confusa. Aiunt sulfure viuo
aut bitumine suffumigatas arbores aut
olera, conseruari à noxiis bestiolis: Gal-
bano quoque accenso fugari. Item al-
lij lignis, exemptis capitibus, suffitis, vt
vapor per hortum aut pomarium di-
spergatur, erucas necari proditum. Se-
minibus tradunt fuliginem miscendam
& aqua conspergendam. Democrito
auctore

Aegrota-
rum arbo-
rum reme-
dia.

Aduersus
vermes.

auctore traditum, Si mulier, quæ in mē-
struis est, nusquam cincta, solutis crini-
bus & nudo pede aream circumeat, de-
cidere erucas. Sed molestior tibi fortè
videbor, stirpium, plantarúmque ac po-
mariorum disciplina prolixiore com-
memorata: licet plura sint addenda, ne
tamen molesta sit prolixitas, finem fa-
ciam. THRAS. Imò gratissima mihi fuit
commemoratio, qua mihi videris hor-
torum, vinearum, ac pomariorum, cul-
tus, qui ab aliis diffusè neque ita certò
traduntur, compendio complexus esse,
nostrisque vsibus accommodasse.

At, quia de vrbanis, mansuetisque
arboribus copiosè disseruisti, vna resta-
re videtur sylvarum disciplina. Heri ne-
mus transij, & glandiferis & cæduis ar-
boribus scitè confitum, mox salicetum
ad fluuij ripam amplissimum, & elegan-
ter plantatum, postremò agros vlmis
vndique eleganter cinctos: quæ omnia
sanè villam hanc non mediocriter or-
nant, & vctigal nō aspernandum haud
dubiè reddunt: proinde huius quoque
partis rusticæ disciplinæ rationem co-
gnoscerè gestio.

Bb v MAR.

MAR. Hæc etsi extra obligationẽ,
& quasi plus petere videaris, tamen
quando sic vrges, non grauabor & hanc
partem corolatiij loco absoluere, ne quã
vsquam tibi defuisse videar. Quod ad
Syluas attinet, eas Ancus Martius pri-
mus apud Romanos publicauit, vt Pe-
trus Crinitus tradit: Et magna sem-
per syluarum veteribus cura, vnde Poë-
ta:

Si canimus syluas, syluæ sunt Consule dignæ.

Syluarum
cura.

Cautum fuit apud Romanos, vt Cõ-
sules curam collium & syluarum habe-
rent, vt hac ratione non deesset mate-
ria, qua & ædificia & nauigia, & reliqua
lignea opera, tam publica quàm priua-
ta, confici possent. In Republica Vene-
torum etiamnum accuratè obseruatur,
vt syluarum cura peculiari Magistratui
demandetur, & quotannis supplantetur
publico decreto, ne desit materia co-
piofa in vsus ædificiorũ, nauigiorumq;.
Porrò cum syluæ, quam trãsiisti, & glan-
diferis & cẽduis, atq; ad materiam arbo-
ribus cõsitæ, culturam tibi explicari de-
sideres: de hac primùm, inde vltarij ac
salicti disciplinam commonstrabimus.

Quæ-

Quædã syluestres ac feræ arbores nulla disciplina egent, sed sua cuiusque ingenij semina ferunt. Peiora verò syluestria fatiuis esse euidentius, quàm vt demonstratione sit opus, cùm eorum permulta, domita cultu, deposita feritate mansuescant in hortis: in permultis & syluestre, & fatiuum genus inuenitur. Inculata syluestribus horrent: fata sibi mansuetos situs vsurpent. Nemora & syluæ vestiuntur ferè quercu, fago, abiete, betula, pinu, picea, ilice, subere, cerro, oleastro, mespilo, pomiferis syluestribus, vt sunt Græcæ siliquæ, lotus, iuniperus, cornus, achrades pyri. Aliæ syluæ aliis arboribus pro locorū natura abundant. Hercinia, quia latius per diuersas regiones diffunditur, alibi solam quercum, alibi fagum, alibi abietem; Arduenna plurimam quercum fert. Apenninus larice, abiete, corno, tamarice; Alpes Leponticæ castanea abundant. Syluestres etsi sponte proueniunt, interrim tamen omnes semine procreari poterunt, si locum cultumq; idoneum natura fuerint. Aliæ alio situ gaudent, vt primùm Theophrastus, & post eum Plinius

Syluæ aliæ
aliis arboribus
gaudent.

Arborum
natura per
situm,

nus prodidit. Montes amant abies, cedrus, larix, picea, & quibus resina gignitur, item aquifolia, terebinthus, castanea, ilex, quercus, fagus, iuniperus, cornus, carpinus: Et si pleræq; ex his etiam in plana descendunt. Montes simul & valles tolerat abies, robur, castanea, tilia, ilex, cornus. Plana petunt tamarix, vlmus, populus, salix, corylus, iuglans, ornus, acer, fraxinus, fagus. Non temerè in montibus visuntur, prunus, malus, oleaster, iuglans. Omnia, quæ montibus planisque communia habentur, ampliora visuque pulchriora in planis proueniunt, sed vsu meliora in montibus, materia & fructibus, piris malisque, exceptis, Theophrasto autore. Montibus enim nodosæ spinosæq; assurgunt. Aquosis delectantur, salix, alnus, populus, siler, ligustra. Oderunt aquas, iuglans, cupressus, Iouis barba. Et quamquam pleræq; sylvarum natura & sponte proueniunt: tamen cultura & artis diligentia redduntur nitidiores fructuosioresque. Nam vti superiori commemoratione traditum, hortenses arbores & frugiferas seminariis coli: ita & syluestres

Seminaria
syluestriū
arborū m.

stres atque infrugiferæ ad materiam, & ignibus fouendis aliisque vñibus conferuntur. Qui syluam instituere vult, is pro loci ratione plantas deligat, & si sponte prouenientibus destituatur, seminario farciat, locumque sic vel agger, vel fossis, vel denique sepimētis muniat, ne qua ouinæ caprinæue aut aliæ pecudes irrumperere possint, quæ stirpes arrodant: Nam quidquid semel arrosuerint, quasi veneno infectum lethali perditur: Proinde qui velit syluam consistam vel ad cędendum, vel ad materiam, ac glandiferam conseruare, hunc necesse est hos arcere hostes. Leges Colonicæ videntur ob id cauisse, ne in agro furculario capræ pascantur.

Porò inter glandiferas & ad materiam vtilis, primum sibi locum vendicat *Quercus*, Græcè *δρῦς*, etsi *δρῦός* nomine Dioscorides videtur omnes glandiferas complecti, Italis *Quercia*, Gallis *Chesne*, Germanis *Eichbaum*. Quercetum igitur plantare volens, glandes maturas & insolatas, nullòque vitio obnoxias, in terra seminarij benè pastinata cultaque disponat, ea diligentia, qua & horten-

LL. Colonicæ de syluis.

Glandifera Sylua.

Quercus.
δρῦς
Græcis quid.

Querceti plantatio.

hortenses, cingátque sepimento, ne à pecore abrodantur: Quæ ubi adoleuerint, transferuntur in syluam circa Februarium. Putatæ existimantur felicius augescere, præsertim si ad glandem ferendam instituantur: Sin ad materiam, præstat cacumina relinquere, quo in subrectum ædificiis apta materia adulescat. In transferendo, factis scrobibus sesquipedalibus aut circiter, & terra aggerata, radices operiantur: curandum, ne radices aut surculi lædantur, quos præstat præcidere. Terra quercubus conuenit ferè quælibet: paludiosa tamen & vliginosa magis lætantur querceta: tamen si in omni propè solo adulescant, etiam fabuloso, nisi prorsus siccò, rarius præpingui, montosum etiam non respuunt. Nostra ætate in Vuestphalia non procul ab arce Altenana, quercus extat 130. pedum caudice vsq; ad priores ramos, crassitudine trium vlnarum: Alia alio loco, quæ 100 vehes aut plaustra impleuit dissecta: Non procul ab hac alia 10 vlnarum crassitudine, at non ita procera. Germaniæ prædones arboribus cauatis nauigasse, quarum quædam

Quercus
mira magnitudi-
nis.

dam triginta homines ferrent, Plinius autor est.

Inter glandiferas secundus locus tri-
buitur fago : Φηγός Græcè dicitur. Itali-
cè *Faggio*, Gallicè *Faus*, Germanicè *Bu-*
chen, eiusdem ferè culturæ cum quer-
cu. *Æsculus* Græcis *πλατύφυλλος*. In

Fagine-
tum.

quacunq; terra *Æsculetum* facere li-
cet, teste Plinio : nascitur è balano, sed

Æsculetū.

non nisi *æsculi* scrobe dodrantali duo-
rum pedum interuallo. *Ilex* Græcè *πρί-*

Iljcerum.

vos, Italis notior *Elice* vocatur, Gallis
Houssen, in altum profilit, si solum nan-

ciscitur idoneum : in montibus locatur,
in planis nasci recusat, glâdes fert quer-

nis minores, folio laurino ac perpetuò
virente. Quemadmodum & suber,

Φέλλος Græcè, Gallis *Liege*, inter glandi-
feras numeratur : eius cortice utimur,

Subere-
tum.

piscantium tragulis, & calceatu hyber-
no, aduersus frigoris iniuriam. Arbores

omnes detracto cortice intermori, præ-
ter suberem, constat. Est & Robur glandi-

Robore-
tum.

difera, *δρῦς ἄγρια* Græcis dicta, quasi syl-
uestris quercus, Gallis *Chesne*, Italis *Ro-*

nore, Huius speciem existimant qui-
dam esse Cerrum : *αιγίλοψ* Græcè : in-

Cerre-
tum

cultis

cultis locis gaudet: sola è glandiferis panos fert arentes, muscoso villo: Galli *du Hestre* vocant, quasi Herrum, c in h mutata. Has arbores Plinius glandiferas vocat, negans vna voce Latine complecti nos posse, quæ Græco nomine *δρῦς* appellantur. Non desunt, qui Castaneam inter glandes referant quoque: Sed de hac superius dictum. Glandes optimæ quernæ, proximæ faginæ, & castanæ, inde esculo, robori parua, cerro tristes, horridæ echinato calyce, ceu castanæ, & faginæ, omnes saginandis pecudibus, in primis porcis, idoneæ. Querna glans spissas succidias, solidamque carnem & ruo durabilem facit, si ritè salsatura & fumo curetur: contra, faginæ & castanæ, quoniã dulces sunt, hilarem faciunt, & vtilem stomacho carnem, at non ita duram gignunt, & diurnitati idoneam. Proxima cerrea, nec alia solidiorē carnem gignere creditur: Illigna, suem augustam, nitidam, ponderosam: Æsculi, fungosam carnē creat. Plinius tradit legibus XII. Tabularum esse cautum, vt glandem ex arbore tua in alienum fundum procidentem

δρῦς
Græcis
quid.

Gladium
discrimi-
na.

Plin. lib.
16. cap. 5.

tem legere liceat: quod Prætorium editum sic interpretatur, vt id tertio quoquo die possis, modò exponas cautionem damni infecti, quòd legendo glandem, nullum damnum sis vicino allaturus, vt Vlpianus testatur. Glandis ^{Glandis appellatio.} appellacione omnes arboris fructus intelligi, Caius respondit, sicut & ἀκρόδρυα omnes arborum fructus Græcis significat: tametsi propriè ἀκρόδρυα ^{Acrodrya.} vocentur, quæ in ambitu lignosum putamen habent, quemadmodum nuces ^{Nuces.} Latine.

Adnascitur & glandiferis Galla, ^{Galla.} κινίς Græcè dicta, Gallis *Noix de Galle*, Italis & Germanis nomen retinet, pilula inæquali superficie, salebrosa, estque alia solida, alia perforata, hæc nigra, illa candida, alia maior, alia minor. Nascitur, vt Plinius scribit, sole de Geminis exoriente, erumpens noctu semper vniuersa, crescit vno die candidior, quæ si æstu feruentiore excipitur, arefcit. Nigra diutius viret, crescitque interdum ad mali magnitudinem. Hæc coriis tingendis vtilior, illa perficiendis aptissima, deterrima ex robore. Atq; hæc de glande

Cc di-

Sylua aliarum arborum.

diferis. Aliarum quoque arborum quarundam veluti præcipuarum ac magis necessariorum disciplinam attexemus, inter quas vlmus & salix.

Vlmaria.

Vlmus Græcè *πέλεκτα*, Italis *Olmo*, Gallicis *Orme ou Oulme*, Germanis *Vlmbaum*, *Rustbaum* / & *Yffenholz*: eius quia plurimus est vsus, & faciliter provenit, nequaquam cultura nobis negligenda. Primùm vitem commodissimè patitur, iucundumq; fert pecoribus pabulum: Deinde cùm tota cor sit, materiem præbet robustam. Theophrastus & Plinius vlmò sterilitatem tribuunt: fortè quòd

Samara.

semen (Samaram vocant) inter frondem, quam prima germinatione edit, latere videatur, atque ita non è semine sed è fronde feri putetur, vt Columella tradit. Vlmaria autem qui conferere velit, Samaram, hoc est semen, circa Calendas Martias colligat, cùm flauescere incipit, deinde biduo in vmbra siccata, ferenda densa in refracto, terra supra minutatim cribrata, & pluuiæ si non adiuuent, riganda. Post annum transferendæ in vlmaria, in uervallo pedali in vnamquàmque partem, ac ne radices

altius

altius agant & eximi possint, scrobiculi inter se sesquipede distantes fodiendi, radicesq; in nodum, vel si longiores, in modum coronæ flectendæ, & oblitæ fimo bubalo ponantur ac circumculcentur. Maritas vltimos autumno serere vtilius, quia carent semine, & à plantis feruntur. In arbutum quinquennes transferuntur. Nostra ætate pluribus locis taleæ ex vltimis lætioribus præcisæ in scrobes collocantur, è quibus enatis aliæ subinde taleæ præciduntur, atque hac ratione magnum quæstum faciunt huius mangonij artifices. Instituuntur ad eundem modum fraxineta. Fraxi-^{Fraxine-} nus, Græcis *μελία*, Italice *Fraxino*, Germanice *Eshen*, Gallice *Fraisne*, Gaudet pinguibus & humidis ac planis locis, et si siccis locis quoque proueniat. Radices latius spargit: quapropter à frumentariis agris remouetur: Sylua tertio aut quarto quoque anno cæditur ad vinearum perticas. Auætu facillima fraxinus. Si quæ festinantius germinant, disponuntur Februario mense plantis & ipsæ nascentes, sed maritatæ, intercedente quincunciali ordinum spatio, in rectû

se porrigente verſu: Alij fraxinũ, quã
velint in arbuſtiuam vitẽ fulcire, in
anniculos ſcrobẽs circa Cal. Martias
deponunt, & ante trigefimum ſextum
menſem falce non attingũt, vt ſeruen-
tur brachiã; deinde alternis putatur:
ſexto anno quã optimẽ maritatur. Si
ramos ſuccideris, in proceritatem ele-
gantem extollitur, caudice tereti, læui,

lib. 6. c. 13.

Betula.

enodi atque neruoſo. Plinius ſcribit ſe
experta prodere, ad eò ſerpentem fuge-
re fraxinum, vt ſi fronde ea gyro clau-
datur ignis & ſerpens, in ignem potius
quã in fraxinum fugiat ſerpens. Betu-
la, Græcis *σημύδα* teſte Theophrasto li-
bro 4. ſyluis quoque inſtituendis ac-
commoda eſt. Gaudet frigido tractu,
niuoſo ac ſabuloſo, & quibuſlibet ſteri-
libus locis idonea: quare ſterilibus alio-
qui locis virgis betulaceis ad ſeminariũ
cõſeritur, Italis *Bedolla*, Germanis *Byr-*
ſen / Gallis *Beule*, Abietum, pinorum, pi-
cearum, laricumque ſylvæ ſunt Italiæ &
Trentinis Alpiſus familiares. Pinus
πέυκη, Theod. in Theoph. eſi *πέυ-*
κη & *πίτυς* ſæpe confundantur, Italis
Pino, Germanis *Harzbaum* / è ſemine
vel

Abietum,
pinorum,
picearum
ac laricum
ſylvæ.
Pinus.

vel nucleis seritur suis, ab Octobri men-
se vsq; ad Ianuarium calidis & siccis re-
gionibus, frigidis & humectis Februa-
rio vel Martio. Leguntur nuclei men-
se Iunio: priusquàm dehiscente tegu-
mento procidant. Vbi conferere velis
siue montes, seu alia quæuis loca, ea
prius ex randa & frumenti more se-
men iniiciendum, leuique sarculo ope-
riendum; nec plus quàm palmo absco-
di debet: Profuerit nucleos triduo antè
aqua macerare. Nux pinea, *σρέβιλος* di-
citur, & *κῶνος*.

Abies, *ἐλάτη*, Germanis *Dannen* / *Dä* Abies.
nenbaum / Italis *Abete*, cultum aspernari,
hominumque diligentia degenerare
dicitur. E semine tantùm, sicut omnes
coniferæ, nascitur: loca montosa & pla-
na & quælibet recipit. Picea *πίπυς*, Ger- Picea.
manis *Kotte Dannen* / Italis *Pezzo*, arbor
è genere pini, ei que ad similes, resinam Resinam,
& ipsa fundens. Constat sex genera esse, sudantes
quæ resinam sudant, pinus, picea, pina-
ster, abies, larix, teda, eiusdem ferè cul-
turæ. Alnus, syluosa quoque arbor, Alnus.
κλήθρα Theophrasto dicta, Gallis *Aulne*,
Italis *Auno*, Hetruscis *Onio*, Germanis

Erten/ planis, aquosisque ac palustribus locis gaudet. Theophrastus fœcundum semen Autumno reddere scribit. Populis loca pleraque vtiliter conferuntur. Ea duplex est, nempe, Alba, λεύκη ἀρχαῖοις, & Nigra, ἀγριος, Italis prior *Populo blanco*, altera *Populo negro*, Germanis *Poppelen*/ Gallis *Peuplier*, appellatur. Plantatur taleis ac perticis suis, loca amat paludosa, & humida, vti salix, attamen non adeò, vt alia profus auerferatur: Auctu perquam facilis. Nigra, cortice est scabriore, foliis circinatis & rotundis in iuuenta, vetustiora in angulos exeunt, infernè herbacea albicant, superna virent. Huius materiam ædificiis quoq; vsui tradunt, maximè internis: lignum enim albicans intus, cortice nigriore, vnde & nomen. Theophrastus tertium genus addit κερκίς, quam quidam Libycam, alij Alpinam vertūt, cortice scabro, instar pyri syluestris, folio hederæ, nigro virore, parte vna herbete, altera angulosa. Nigra populus crebra ad Rheni ripas inferiores. Salicem, etsi Homerus frugiperdam ἐλεσίκαρπον appellet, quòd fructum ferat

Popule-
tum.

Populus,
alba &
nigra.

κερκίς.

Saliceta.

abcun-

abeuntem in araneam, antequàm percoquatur, tamen principatus ei inter cæduas tribuitur. Certè Cato tertium locum tribuit salicto in æstimatione prædiorum, priorem quàm oliuetis, quamq; frumentis aut pratis: Nam cædua salici fertilitas, densiorque tonsura. Nullius tutior redditus minorisue impendij. Locis gaudet aquosis, vietis, vmbrosis, propterque amnes & ripas ferenda: alitur tamen planis etiam & pinguibus. Cato bipalio conuertendum solum præcipit, & in taleis ac cacuminibus ferendam, perticas cacuminum modicæ plenitudinis, quæ tamen dipondiarj orbiculi crassitudinem non excedant, optimè pangi eò vsque, dum ad solidum demittantur. Taleæ sesquipedales terreno immersæ paululum obruuntur. Riguus locus latiora spacia desiderat, eaque quinûm pedum, per quincuncem rectè faciunt, siccanus spissiora, & vt sit facilis accessus, quinûm pedum interordinia relinquenda, Columella auctore. Sunt autem Salicum ^{Salicum} ^{genera.} duo genera, Aliæ perennes viminibus texendis spectabili subtilitate, &

Cc iiij vi-

Viminales
falices.

Perticalis
falicis cul-
tura.

viminales dicuntur, corbibus, canistris, cistellis & supellestili villicæ, ac etiam cortice detracto vasis inde mollioribus, quàm è corio, & cathedarum deliciis aptantur: Aliæ in proceritatem emittunt perticas, vel vineis iugandis, vel alij soboli plantandæ, vel denique sepi-mentis vsus præbent. Quæ perticalis dicitur, feritur virga & talea, sed talea melius, fossura, loco humido refofso ad duos pedes & semipede, idq; prius, quàm germinent, dùmque silent virgæ. Eas siccas arboribus detrahare conuenit. Nam roscidas si recideris, parum prosperè proueniunt: Recisus enim perticis, è nouellis falicibus semel aut iterum putatis, non minore quàm brachij crassitudine, eas trium pedum aut duorum & semisse altitudine in terram fossa facta pangito, interuallo pedum senum, terramq; pinguem circumponito. Muniendæ, ne pecora vel iumenta corticem abrodant: trinis aut quadrimis comam tondeto: hoc enim facilius crispatur & ramos spargit. Inde per singula quinquennia, aut etiam quadriennia putare licebit. Atque ex harum

pro-

Propagine semel atque iterum putata, optimæ & sationi aptissimæ ad propaginem perticæ sumuntur. Nam vetulæ non perinde vtilis. Putationis tempus ab Autumno vsque ad Aprilem, luna augete, Fauoniis spirantibus vel Auftris: nam Aquilonibus flantibus non ita feliciter succrescere, experimentis compertum. Vitandum, ne interfecerentur, aut aliis putatis perticis aut furculis alij relinquantur, quòd maiores alios è succis pullulantes suffocare soleant. Sunt qui tradant, salicem fecundior, quò terræ propior, atque vt citra scalas putari possit. Viminalis femine plerunque suo sponte creatur, atque etiam virgis exilibus confitis in lutosis aquosisq; locis, terra aggesta, conferitur per sulcos. Felicissime autem terra alluione congesta & feritur, & sponte prouenit. Et insulas hoc modo vel femine vel virgulis confitas mirè augete cernimus. Ripis quoque muniendis & aggeribus plurimum conferre certum est: idque præcipuè circa Martium mensẽ, luna crescente. Viminalis singulis annis messẽ præbet,

viminalis
salicis
rauo.

Cc v aut

aut si malis, biennio. Hęc ferè præcipua, quæ circa sylvarum culturam, plantationemque rusticam nostrarum regionum vsurpantur: Nam de syluis cedrorum, cypressorumque & aliarum exoticarum arborum, nostros agricolas sollicitos esse nihil attinet. Loca siue vliginosa, seu pinguia, seu alioqui frumentis idonea, ea plantis quernis, vel glandium quernarum faginarumq; & alnorum, salicumque ac populorum seminariis sunt idonea, etsi quercus & fagus etiam montes, & leuius solum non recusent. Sabulosis ac sterilibus locis Betula, sentes atque genistæ, miricæq; recipiuntur, vt iam antè satis declaratum. Iam ad cæduas syluas fortassè me progredi vis? **THRAS.** Volo equidem, si non pigeat. **MAR.** Tonsilia nemora inuenisse primum **Cn.** Martium tradit Plinius, prouenire autem in locis syluosis ac paludinosi plerunq; sponte tonsilem syluam. At non omnia ligna ad tundendum idonea, nam quædam arbores, si crebrò putentur, arescunt, vt fraxinus, iuniperus, cerasus, abies, malus, pyrus: Rursus aliæ nisi tondeantur,

Syluz cæduæ.

Tondi quæ arbores sustineât.

pe-

pereunt. Vitis anniuersariam tonsuram postulat, alternam olea, myrtus, punica, quia celeriter fruticescunt, ut tradit Plinius. In cædendo autem aliæ aliis rationes congruunt. Nam quercus quia serius succrescit, ante septimum aut octauum annum tonsuræ non est idonea, & quò propius terræ succiditur, hoc felicius redit tonsura, etiamsi putari non recuset, caudice supra terram ad septem vel octo pedes eminentem: fagi eadem est ratio, nisi quòd citius tonsuram præbet. Salicis perticalis & Populi eadē tondendi disciplina, quam tradidimus paulò antè, cùm de salice sermo esset, licet viminalis biennio cædatur, vel etiam annuam messem præbeat. Castanea cæditur intra septimum annum foco & taleis in pedamenta. Tondentur autem ac cæduntur arbores diuersis modis: aut enim iuxta terram cæduntur, aut tondetur truncus, cùm iam ad brachij aut ampliorē crassitudinem adoleuerit, eo modo, quo salix tondetur. Proinde syluam cæduam in totidem partes distinguere solent, quot suppullulanti syluæ anni necessa-

Tondendi ratio.

Syluæ cædua diuina.

rij,

rij, vtque singulis annis vna pars cæda-
tur, aliis partibus intermissis suę cuique
messi. Et cum alię aliis citius repullu-
lent, cuique generi suus locus & tem-
pus suum tribuendum. Alię quarto,
alię quinto anno cæduntur, vt salix, po-
pulus, alnus, betula: Alię septimo, vt ca-
stanea: alię pluribus, vt quercus. In syl-
ua cædua si quis maturum quid inter-
ceperit, eum furti, & arborum furtim
cæsarum teneri, ex Lege Aquilia & Le-
gibus XII. Tabularum constat. Si sali-
ctum maturum ita, ne stirpes læderes,
tuleris, cessare Aquiliam, Iurisconsulti
tradunt. Superest materię cædendę, &
quę materia cui operi congruat, expli-
catio. **TH R.** Quod ad materiam atti-
net, primũ audire cuperem, quo tem-
pore materię destinatas cædere conue-
niat: nam hoc referre plurimum ad per-
petuitatem audio: Deinde quę cuique
operi conueniat materia. **MA R.** Pluri-
mum profectò refert, quo tempore ar-
bores vel ad foci vsum vel ad materiam
cædantur. Siquidem vere ac æstate cæ-
sa, quia succi plena, etiam si foris arscãt,
intus tamen humore madent, ignique
admo-

Arborum
furtim
cæsarum
lex.

De tem-
pore syl-
uę, mate-
rięque cæ-
dendę.

admota, propter humorem exudâtem, ignem præbent ignauum. Quare syluas cæduas & ligna ad vrendum bruma cædi conuenit: Et ad ædificia succidere arborem in Decembri ac Ianuario utilius, luna decreſcente à vigefima ad triceſimam maximè: Tametiſi non deſint, qui contendant, experientia ſe didiciſſe, in Ianuario cæſam humore repleti & fruteſcere, quin potius ante vel poſt Ianuariû commodius cædi materiam. Cato tempeſtiuam materiam tradit ad brumæ ſolſtitium: Nam materia quæ ſemen fert, cùm id maturum habet, tum eam tempeſtiuam eſſe: quæ verò ſemen non habet, eam tempeſtiuam eſſe, cùm lubet. Cædi tempeſtiuam, quæ decorticentur, vt teretes, ad templa cæteraque vſus rotundi, cum germinant; aliàs cortice inextricabili & carie ſubnaſcente ei, materiaque nigreſcente: Tigna, & quibus aufert ſecuris corticem, à bruma ad Fauonium cædenda. Plinius aſſerit, arborem ad materiam optimè ſterni in coitu lunæ, Interlunium & ſilens Luna. quam diem alij interlunium, alij ſilentis lunæ vocant. Vitruuius architectus ce-
leber-

Fauonij
spirantis
tempus.

leberrimus materiam cædendam tradit à primo autumno ad id tempus, quod erit, antequam flare incipiant Fauonij: Incipiunt autem Fauonij flare 6. Idus Februarij, vt Plinius testatur: Vere enim omnes arbores fieri prægnantes, omnesque suæ virtutis proprietates eferunt in frondes, anniuersariòsque fructus. Cum igitur inanes & humidæ temporum necessitate fuerint, vanæ fiunt & raritatibus imbecillæ. Vt etiam corpora muliebria cum conceperint, à fœtu ad partum non iudicantur integra. Eadem ratione autumnali tempore, maturitate fructuum flaccescente fronde, ex terra recipientes radices arborum in se succos, restituuntur in antiquam soliditatẽ. At verò aëris hybernici vis comprimit, & consolidat eas per id tempus; quare eo tempore cæla materies tempestiua censetur: Cædi autem ita opus, vt incidatur arboris crassitudo ad mediam medullam, & relinquatur, vt per eam exiccescat stillando succus; ita qui inest inutilis liquor, effluens per torulum, non patitur emori in eo saniem, nec corrumpi materiam qua-

Arbores
quo pacto
ad materiam
cædendæ.

qualitatem: Tum cum sicca fuerit & si-
 ne stillis, arbor deiciatur, & erit optima
 in usu. Sunt architecti, qui doceant, cæ-
 sam materiam in asses sectilésque tabu-
 las triduo vel quatrinduo aqua mergen-
 dam: in fagineas vero asses cæsam, paulò
 diutius, nempe octo aut circiter die-
 rum spacio macerandam aqua, mox vt
 secta: Ea enim cura habita negant ma-
 teriam carie infestari aut vermibus.
 TH R. Age quæ arbores maximè com-
 mendâtur ad materiem accommodæ?
 MA R. Lignorum materies alia aliorum
 vsibus vsurpatur. Infæcunda firmiora
 fertilibus, nisi quo in genere mares fe-
 runt, sicut cupressus & cornus. In ipsis
 arboribus robustiores Aquiloniæ par-
 tes, easque musco obduci constat, velut
 aduersus frigus vestimento, & in totum
 deteriores ex humidis opacisque, spif-
 fiores ex apricis, & diuturnæ. Quare
 Theophrastus distinguit ad materiam
 ligna, alia quidem fissilia, alia dolabilia,
 alia rotunda, quæ integra relinquuntur.
 Ex his fissilia nullam penitus rimam pa-
 tiuntur, quoniam enudata medulla ex-
 iccatur atque emoritur: Durabilia &
 secti-

Ligna quæ
 ad quam
 materiam
 idonea.

Musco ob-
 duci Aquil-
 onares
 partes ar-
 borum.

Fissilia.
 Dolabilia.
 Durabilia.

festilia, quæ modicè humida: Dolabilia & rotunda rimas admittere, longèque magis rotunda, quæ medulla in his lateribus plenioribus circumdatur. Nihil enim horum fissura immune. Itaque loteis reliquisq; quibus ad cardines vsus, ne findantur, fimo illinunt bubulo, vt sicceretur, sensimq; diffletur atque euaporet humor medullæ. Secantur findunturq; facilius, quæ humidiora quàm quæ sicciora: & ferris cedunt latius arida, quàm viridia, præter robur & buxum, quæ pertinacius resistunt, ferrumq; dentes replent æqualitate inertii, qua de causa alterna inclinatione egerunt scobem. Quædam glutina profus abdicant inter se & cum aliis, vt robur, non minus quàm si cum lapide glutinare tentes: nec cohærent, nisi similibus natura conciliet. Terebratu difficiliora, quæ viridia. Leuia & sicca difficilius secantur. Flexibilia & vinculis idonea salix, genista, tiliæ cortex, betula, vlmus, populus, vitis, arundo fissa, versisque aculeis rubi. Alligat & intorta corylus, sed salici præcipua dos: Habent & rigorem candoremque, & in scul-

Serris quæ idonea.
Secari facilia. Findi quæ facilia.

Glutinum non ferentia.

Terebratu, ferris, fissuræque idonea.
Flexibilia.

sculpturis facilitatem. Inter eas, quæ
 materiam præbent, magis vsurpatæ sunt
 abies, quercus, pinus, larix, efculus, vl-
 mus, salix, cedrus, cypressus, buxus, be-
 tula, tilia, platanus, alnus, fraxinus, ro-
 bur, palma, fagus, oleaster, ilex, iuglans,
 acer, aquifolium, ac pleræque aliæ, pro
 varietate naturæ locorumque, varium
 præbent materiæ vsum. Abies, cuius su-
 pra quoque mentio facta, resinam fu-
 dat, eiusque materia pluribus vsibus
 idonea, probatæque, quòd proceritate
 & amplitudine polleat: quare nauium
 malis & ædificiis expetitur, pondus su-
 stinere valida, & valuarum repagulis, &
 ad quæque maximè intestina opera
 aptissima, subdialibus non perinde du-
 rabilis, & citò accenditur. Tliremes &
 longa nauigia ex abiete Theophrastus
 tradit leuitatis causa fieri: Atqui onera-
 rias è pinu & quercu. De quercu paulò
 antè diximus. Eius materia firmissima
 tam subdialibus quàm intestinis, in
 ipsa etiam aqua durabilis. Hesiodus à
 quercu temonem $\delta\epsilon\upsilon\varsigma$ ἔλυμα fieri scri-
 bit. Quemadmodum & robur, $\alpha\gamma\rho\iota\alpha$
 $\delta\epsilon\upsilon\varsigma$, defossu aquis que obrutum per-
 durat,

Materiæ
 magis ido-
 neæ arbo-
 res.

Abies.

Naues è
 quibus
 arbores.

Quercus.

Robur. durat, in marinis non perinde propter falsedinem. Robori tanta duritia est, vt terebrari nisi madefactum non queat, ac ne sic quidem adactum auelli clauum, vt Plinius scribit.

Ilex. *Ilex* $\alpha\rho\iota\nu\omicron\varsigma$, arbor Italis nota, materies eius admodum densa ac robusta, in atrú rubescens, conuenit dentalibus, $\alpha\rho\iota\nu\omicron\varsigma$ $\gamma\omega\eta\eta$, Hesiodus inquit. Secatur & in laminas.

Larix. Larix Græce quoque dicta $\lambda\acute{\alpha}\rho\iota\kappa\epsilon$, Italice *Larice*, Germanicè *Lärchenbaum*/olim nota ad Padum & Adriatici maris littora celeberrima, quam non solum ob succi amaritudinem à carie & tineis liberam, sed etiam flammam ex igne non recipere Vitruuius testatur, tametsi argumentis id confutat Matthiolus. Ponderibus sustinendis idonea, & aduersus tempestates firmissima: à quibusdam tamen traditur aquis marinis teredinem contrahere.

Esculus. Esculus, $\delta\epsilon\upsilon\omicron\varsigma$ genus $\omega\lambda\alpha\tau\acute{\iota}\phi\upsilon\lambda\lambda\omicron\varsigma$ dicta, utilitates plurimas præbet, sub tectis non ita tuta ab humore, quo facile vitiatur.

Vlmus, falix, populus.

Vlmus, falix & populus, quarum supra meminimus, materia teredini & corruptioni obnoxia, & quia lentæ atque flexibiles,

inte-

intestinis operibus vsurpantur solùm & sepimentis texendis. Rigorem seruat vlmus fortissimè, od id cardinibus assamentisque portarum vtilissima: quoniam non torquetur, permutanda tantum sic, vt cacumen ab inferiore sit cardine; radix superior: stiuus idonea Hesiodo *πτελέος ἀκρότατος ἰσοβοεύς*. Fraxini Theophrastus duo genera tradit, alterum excelsum, procerum, materiam habens candidam, neruatam, enodem: Alterum humidius, scabrius ac durius, folium Plinius tradit iumentis mortiferum, sed deceptus nominū vicinitate: nam *μελία* fraxinus: at *μίλος* vel *σμίλαξ* taxus est, cuius folia cōpertum est animalia non ruminantia necare. Huius materia cum ad alia plurima vtilis, tum hastas elegantes præbet, vnde Homeri præconio Achillis hasta nobilitata, sectilibus etiam laminis vsurpata. Fagus quamquam fragilis & tenera ac fistilis, eadem sectilibus laminis in tenui flexibilis, capsis, ac scriniis sola vtilis est, colore non ingrato, maximè fidaiis, quæ teruntur, vt rotarum axibus: Fagi cortex magnum veteribus vsum præbere

Dd ij soli-

Vlmi vsus.

Fraxinus.

Pl'n locus notatus.

Fagus.

solitus. Eo enim vasa vindemiatoria & corbes messoria fiebant, nec non gutti, & vasa, quibus in sacris prohibabant religionis ergò: Vnde Curius ille iurabat se nihil è præda attigisse, præter guttum faginum, quo litaret diis. **Alnus.** caudice recto, ligno medullaque molli, rubente materia, in aquosis ferè prouenit: præfertur lignum ad ædificiorum fundamenta, quæ in fluminibus, lacubus, paludibusque fiunt, quòd in aqua nunquam putrescat. Ob id expetitur maxime Veneris ad iacienda Palatiorum ædiumque fundamenta, quòd crebro fixa, æterna sit, & ingentes moles sustineat. Vere cortex tinctoriis vsibus detrahitur: Dat & alnus tuber fecundum, sicut cedrus. **Platanus.** Græcis & Latinis vocata arbor, aduena Italiae, umbræ tantum gratia ex alieno orbe petita, æstate solem arcens, hyeme admittit, vt Plinius testatur. Athenis celebrata triginta sex cubitorum ramis, in Lycia domicilij modo caua, octoginta atque vnus pedum specu. Materia lentitia vsum præbet, sed madida, sicut alno, at sicciore vlmò, fraxino, moro, ceraso. **Tilia.** Græcis

Alnus.**Platanus.****Tilia.**

cis

cis *Φιδυρία*: id nomen Itali retinent: Germanis *Esden*. Hanc Theophrastus inter ceteras operibus facilem præ sua mollitia, tradit teredinem non sentire, atque inter corticem & lignum tenues tunicas, sed multiplici membrana, è quibus vincula, Plinius scribit tilia vocari, & fasces funesque tiliacei. Betula mirabili cādore & tenuitate, libro eius, hoc est, cortice interiore, olim scribentibus vsus, vt nunc charta, præbebat, & in volumina compaginabatur: vnde libris nomina: furculis flexibilibus, olim magistratum virgis, nunc pueris terribilis, ob flexibilitatem vinculis, corbiumque sportis accommoda. Sambucus *ἀνθη* Dioscoridi, Germanis *Solde*/Italis *Sambuco*, Gallis *Suseau*: hæc arbor omniū facillimè crescit, vt præter Theophrasti sententiam etiam experientia docet, & quanquam medullam habeat copiosam, lignum tamen ipsum firmum. Excauatur ad varios vsus, & baculi ex ea fiunt perleues, Siccata valida est, & inoffensa aquis etiam, disquamatur sponte, cum exaruerit: Sambuci interiora mirè firma traduntur. Namqui

Betula.

Libri nomen clatura.

Sambucus.

Dd iij vena-

Ficus. venabula ex ea faciunt, præferunt omnibus, Plinio, autore. Radix, laminis idonea. Ficus ἡ συκή, arbor nota, fruticosa, nec excelsa: sed crassa, vt vel cubitali sit ambitu, Theophrasto teste, ligno contorto, lento: materies solida, robusta, ad multa commoda existit, lenta cum sit, & plaga se facillimè contrahit,

Buxus. scutis idonea. Buxus, Græcè βύξος, Italis *Boxo*, Germanis *Buchebaum*. Gall. *Buys*: materia huius arboris maximè æterna, & in primis honorata, rarè crispans, nec nisi radice, cætera leuis: quin & materia silenti, & quadam duritia ac pallore commendabilis: Torno rasile buxū, inquit Vergilius. In ipsa verò arbore topiario opere: In igne quoque duritiâ, quæ ferro nec flamma nec carbone

Iuniperus. vitilis. Iuniperus Græcè ἀπυλιδίς, à Theophrasto & Dioscoride vocatur, ἡ δὲ τὸ τὴν ἀγαν καὶ δειν, quòd noxia pellat: siquidem eius odore reptilia fugantur: Italis *Junpro*, Germanis *Wacholter* / Gallis *Geneure*. Cum cedro plurimum conuenit, nisi quòd magnitudine inferior, etiamsi plerisque locis in proceras arbores assurgat, Materia eius cen-

centum annis durat: proinde templum Dianæ Ephesinæ iuniperinis trabibus extrui voluit Annibal, pluribus ætibus duraturum. Ignem quoq; diutissimè seruat, accensis hoc ligno carbonibus, quos integro anno durasse, proditum: Eiusq; gummi Vernicem esse, vulgo *Barnie*. Cedrus, ἡ κέδρος ^{Cedrus.} Theophrasto & Dioscoridi, Italis & aliis ple- risque nomen retinet. Huius arboris durities vnicè laudata, quòd nec cari- em nec vetustatem sentiat, sed æterna sit, vnde & libri cedrini, & Poëta,

Cedro digna locutus.

Solomon Deo nobile Hierosolymo- rum templum è cedri materia extruxit. Arcium & Palatiorû fabricis conuenit. Rimam fissuramque non sentit cedrus, ebenus, olea. Statuæ quoque Deorum ex ea factæ, quia materia humorem re- mittit, sudare visæ sunt. Theophrastus scribit, in Syria cedros quatuor vlnarû & amplius crassas. Cedria resina, & pix ce- ^{Cedria.} ^{Cupressus} ^{Pinus.} dri Græcè κέδρια. Cupressus κυπρίσος, & Pinus in vetustatem sine vitiis ser- uantur, neque carie neque vermibus obnoxia. Valuas è cupressu 400 anno-

Dd iiij rum

Iuglans. rum Plinius commendat. Pinus *inquit*
Theophrastus, viribus valet, & ad vium
 ædificatorium spectabilis laxitatis &
 reſtitudinis, meatuum cauſa. Iuglans
 arbor notiſſima, & ingens, cuius mate-
 ria ampla, vſuſque ad opus teſtorium, &
 menſas. Theophrastus ſcribit, iuglan-
 dem frangi ſe ſonitu prænunciare, idq;
 in Antandro accidiffe, omnẽſque è bal-
 neo profugiſſe terreſtactos.

Olea. Olea, *ἔλαια*, *Oliua* Italis, *Oline* Gallis,
 incuruatur, ceditque ponderi, capulis
Oleaster. vſurpatur. *Oleaster*, *ἀγριελαιία*, Italis
Oliuo Saluatico, Germanis *Wilder Oel-*
baum/ Gallis *Oline ſauuage*: eius materia
 ſunt manubria & vaginæ terebrarum.

Aquiſoliū *Aquiſolium*, quam Theophrastus Cra-
 teogona vocat, meſpilo ſimilis arbor.

Agrifoliū. Illa verò, quæ Agrifolium vocatur, fo-
 liis conſtat per ambitum aculeatis, per-
 petuò virentibus, ac cortice quoq; vi-
 ridi, baccis cedrum æmulans. E radi-
 cum cortice viſcum parant. Sunt qui
 velint, eam eſſe ſtirpem, quam Theo-
 phraſtus Agriam vel Ariam appellat,
 lignum duritiâ inſigne, rami flexibiles,
 vnde & ſepi viuæ vſum præbet, elegan-
 tia

tia commendabilem, Germani *Huls*
sen vocant.

Acer à Theophrasto *σφινδαυρος*, Acer.
Italica *l'Acero*, Gallica *Erable*, Germanica

Maßelsterbaum / operum elegantia cedro proxima, crispam macularum discursu materiam præbens, à similitudine pavonum caudæ nomen accepit. Ex

hac mensæ fiunt acernæ elegantissimæ,

Acernæ mensæ.

& topiaria opera, sicut & è brusco & mollusco, auctore Plinio, pulcherrima opera, & mensæ nigrescentes. Tuber

Bruscum. Molluscum.

utrumq; arboris eius est, sed bruscum,

Tuber.

intortius crispum, molluscum, simplicius sparsum, & si magnitudinem mensarum caperet, præferretur cedro. Nunc

Plin. lib. 16 cap. 16.

intra pugillares lectorumq; siliceos aut laminas raro usu spectatur. Reperitur &

in alno tuber, sed acere deterius. Palmæ

Palmæ.

lignum molle, Suberis, spissa materia,

Suber.

Porro quæ materia quibusq; operibus

vsibusq; conueniat, coronidis vice adiungam. Nauibus abietem, pinum, cedrum aptas: Triremes enim atque longa nauigia ex abiete fieri Theophrastus

Materia quæ quibusq; conueniat. Nauibus.

tradit leuitatis causa; & quia ampla & crassa, malorum sustentaculis apperitur.

Dd v tur.

tur. Onerarias è pinu, Virgilio teste,
Nauigijs pinos.

In Oceano Germanico Gallicoq; plurimùm querna vtuntur materia nauali.

▲ edificijs idonea.

Aedificijs eadem ferè materia vsurpatur: inprimis cedri & cupressi, eodem poëra attestante:

Domibus cedrosq; cupressosque.

▲ Aquarum tubis.

Abiegna, populea, fraxinea, vlmea materia, atq; id genus, interioribus partibus vsui fuerit, at non ita cælo & tempestatibus, quibus querna vttilior. Ad aquarum ductus tubosq; cauantur alnus, pinus, picea: Obrutæ terra plurimis annis durant: si non integantur, citius senescunt. Robur etiam in aquis

▲ oleæ durabilitas.

perdurat, & fagus, & iuglans. Durabiles olea, robur, quercus, ilex, (nam ducentis annis sterisse oleam, Plinius testis est) item cedrus, cupressus. Ad commissuras & coagmentationes, vlmus & fraxinus congruunt, à longitudine firmas recipientes catenationes. Pondus

▲ Commisfuris & coagmentationib.

▲ Pondus sustinentia.

sustinent abies, larix, etiam in transuersum positæ, nec rumpuntur nec curuantur, prius carie, quàm viribus deficiunt. Contrà olea & robur incuruantur,

▲ Curuatur,

tur, & quercus, populus atq; salix, vlmus, & betula. Palma arbor valida è contrario fornicatur, renitendo in diuersum: contrà populus ad omnia inferiora pandatur. Vlmus & fraxinus lentè sed facilè pandantur, flexibiles tamen stantèsq; à circumcisura siccaræ fideliores. Flexibiles salix, betula, vlmus, genistæ, quercus, & asses quernæ. Scandulæ, tabellæ & laminæ, quibus tecta operiuntur, ex robore aptissimæ, atque è glandiferis & fago, facillimæ ex omnibus, quæ resinam sudant, vti pinu & abiete. Picea & quercus, scandulis cupisq; & secamentis vtilis. Quæ in laminas secantur, præcipua sunt cerrus, terebinthus, aceris genera, buxus, palma, ilex, sambuci radix, populus. Mensarum elegantiori operi acer, fraxinus, iuglãs, nonnunquam & cerasus atque pyrus; preciosissimæ cedrinæ, atq; cupressinæ: Axibus, rotis atq; radiis, quercus, robur, acer, fagus. Virgilius etiam Cedros & cupressos attribuit horum vsui:
*Hinc radios triuere rotis, hinc tympana plantæ
 Carpentisque.* (stris,
 Eadem ferè materia aratris, curribus,
 Jugis. Aratris.

quæ & pandantur.
 Palma renititur oneri.

Flexibiles
 Laminis & scandulis.

Cupis.

Mensarum

Axibus

Jugis.
 Aratris.

bus, iugis ac stiuis, Hesiodo autore, nisi quod fraxinea his quoq; adhibetur materia, & cerrus, & sicut lentore fraxinus, ita duritia ilex. Trochleis, terebrarumque vaginis, & malleis, materiam idoneam præbent oleaster, buxus, ilex, mespilus, vlmus, fraxinus, acer, aquifolia, rubus. Fiunt & è pinu & iuglande mallei maiores, orbisque ac trochleæ, molaribus, haustoriisq; machinis usurpatæ. Cato vestes aquifolios, laureos, vlmeos fieri iubet. Hyginus manubria rusticis carpinea, iligna, cerrea, adde quæ nostris in vsu maximè, buxea. Fieri quoq; capulos & manubria ex olea Homerus testatur, ἄλειον ἐλαίον. Scuta è salice ac vite fieri, Theophrastus scribit: Icta enim protinus plagam contrahunt, sed salix leuior, & ob id ea magis in vsu. Est & ficus scutis apta, & tilia, betula, populus, sambucus. Hastis præcipua fraxinus, Achillis hastâ celebrata materia, & myrtus validis hastilibus, inquit Virgilius. Taxus, arcubus idonea, eiusdem poëtæ testimonio:

Ithireos taxi torquentur in arcus.

Foribus. Ad fores vlmo vtuntur: ad cistas, omnibus,

Trochleis
Terebra-
rū vaginæ.
Malleis.
Vestibus.

Manu-
briis.
Capulis.

Scutis.

Hastis.

Arcubus.

Foribus.

nibusque
millibus
congruunt
caecatione
dantur opt
æternitate
cus, maxim
humori: qu
nei, nili sag
alleres. F
obies, pic
præbet sp
quercus,
quercuos
quam firm
lus respon
extinguunt
improba n
arriorum
sante statu
que adlan
Eius mat
spicata,
rudis tar
ribus &
excipies
cus, qui

nibus, quæ flexili crate constant, Commisuris & coactionibus vlni & fraxini congruunt, ab longitudine firmissimas catenationes recipientes. Ad asses finduntur optimè abies, populus, fagus: æternitate autem commèdabilis quercus, maximè tempestatibus resistens & humori: quibus alij haudquaquam idonei, nisi fagini, aut alnei, aqua macerati asseres. Flammi & lumini vsurpatur abies, picea, teda. Carbones optimos præbet spississima materia, vt robur, quercus, fagus. Pineos potius quàm querneos quærunt excusores, quamquam firmiores, sed quia ad flatum melius respondent, & minus marcescunt, extingunturque. Cerri etsi alioqui improba materia, carbonibus tamen ærariorum officinis idonea, quòd cessante flatu statim extinguitur, parumque adsumtus tardè recidit in fauillam. Eius materia ædificiis extruendis inauspicata, quòd facillimè rupta fatiscat, rudis tamen & indolata intestinis operibus & vtensilibus vsurpatur. Ad ignè excipiendum aptissima ficus & olea: ficus, quia lenta & rarior, olea, quia spissa &

Cistis.
Flexibilia
Commisuris.
Asseribus.

Igni & lumini vsurpara materia.
Carbonibus.

Cerri.

Igni excipiendo.

&

Iuniperi
carbones.
Flammæ
resistentes.

Curis ar-
borum.

Corticis
vius.

Suber.

Adeps ar-
borum.
Sanguis
arborum.

& pinguis. Iuniperi carbones integro anno durasse feruntur. Flammæ resistere laricè, Vitruuius tradit, et si id Matthiolum confutare nititur. In toto arborum corpore, vt animantium, cutis, nerui, sanguis, caro, venæ, ossa, medullæ reperiuntur. Pro cute cortex in magno agrestium vsu: vasa patentiora corbesque messibus conuehendis vindemiisque, faciunt è tilia, abiete, salice, fago, alno. Suberis crassissimus cortex, & quo exuta minimè arefcit, vt reliquæ arbores: quippe natura sic comparatus, quæ cortice expoliendo, materiam duplici cortice muniuit. Cortex crepidis fulciendis vsum præbet, & verriculorum funiculis ac piscatorum tragulis appenditur, si cortex eximatur, sedit lignum, cortex semper supernatat. Cortici proximi plerisque arboribus adipēs: ij vocantur à colore Alburnum, mollis & pessima ligni pars, teredini obnoxia: quare amputatur. Succus arboribus pro sanguine. Humor is non idem omnibus ficis lacteus, cui ad caseos figurandi coaguli vis, cerasis gummosus, vlmis salinosus, malis len-

tus

tus & pinguis, aquosus pyris ac vitibus. Viuaciora, quibus lentior. Mori succum medicos quærere Plinius tradit. Est & marcor atque caries in veteribus lignis, Græcis *συνεσθηξύλων*, Itali *Tarlaturam del ligno* vocant. Vermes qui in cariosis lignis nascuntur, Cossi Plinio vocantur. Subest adipi caro, cui ossa, materiæ optimum, succedit, nec omnibus carnes adipeque largæ. Neutrum habet buxus, cornus, olea, nec medullam, minimumq; etiam sanguinis, sicut ossa non habent forba, carnem sambuci, & plurimam ambæ medullam. Arundines maiori ex parte carne carent. In arborum carnibus pulpæ, venæq; resident: discrimen earum facile. Venæ latiores candidioresque: Pulpæ fissilibus insunt, idè fit, vt aure ad caput trabis, quamlibet prælongæ admota, ictus ab altero capite sentiatur, penetrante rectis meatibus sono. Vnde deprehenditur, an torta sit materia, nodisq; concisa. Quibusdam sunt tubera, sicut in carne glandia. In iis nec vena nec pulpa, quodam callo carnis in se conuoluto. Hoc preciosissimum in cedro, & acere. Quibusdam

Marcor.

Cossi.

Ossa arborum.
Caro.Venæ.
Pulpæ.
Aure admota trabis ictus sentitur.Torta materia deprehensio.
Tubera.

Fissilia.
Frangi fa-
cilia.

Ossea ma-
teria qui-
bus.

Pectines è
fagis.

Resina.
Pix.
Fructus
arborum
sylue-
strium.

dam pulpa sine venis, merito stamine ac tenui constat: hæc fissilia maximè traduntur. Alia frangi facilia, quàm findi, quibus pulpa non est: Sic oleæ & vitæ, fracturæ potius quàm fissuræ parèt. At totum corpus è carne, sico: tota ossea ilex, cornus, robur, morus, lotus, ebenus, cythisus, & quæ medulla carent: faginis pectines transuersi in pulpa apud antiquos, vt Plinius memorat. THRAS. Præter materiam aliâne quoque comoda ex arboribus, quæ materiam præbent, sumere licet? M A R. Maxime. Nam vt suprâ dictum de mespilo, quercu, castanea, pinu, fago, teda, quæ in syluis feliciter proueniunt, simul & materiam præbent optimam, & fructus esui vtilis: Ita ex abietibus, ac piccis, pinifque resinam quoque colligimus, & picem, magno rei familiaris emolumento, quemadmodum & è quercu, fago, castanea, mespilo, pinu, & hominibus, & porcorum aliorumque animalium faginandorum vtilitas percipitur. Annonæ difficultatem multis leuasse vel nostra ætate compertum, in farinam molitis, spissatisque in panis vsum glandibus.

dibus. Imo secundis mensis inferi Hispanis glandem consueuisse, Plinius & alij tradiderunt. Neque est obscurum, quàm magnas opes plerisque gentibus glandium, resinæ, picisquæ prouentus suppeditent. Galla quoque glandiferis adnascitur, de qua superius dictum. Inter cæteras arbores, quæ resinam fundant, teda pinei generis, succo abundantior quàm reliqua, liquidior quàm picea, flammis & lumini parata: eius enim assulis pro candelis utimur. Sudat resinam quoque & picem Cedrus, Cedria vocata. Viscus quoque ex arboribus fit: laudatissimum è cerro, ilice, castanea, præsertim in Senensibus maritimis syluis, quæ in eum usum illic magno locantur iis, qui viscum conficiunt. Nam ex arboribus grana legunt, quæ in aqua decoquunt, donec disrumpantur, quæ contusa lauant in aqua, donec furfuracea excrementa eximant. Plinius in quercu tantum nasci scribit & robore, ilice, prunóque syluestri, terebintho, pinu & abiete. In Etruria etiam in castanea, quod optimum est, item in malo & pyro, sed inutile. Fit quoque viscum è

Èe qua-

Glandium
vius.

Galla.
Candelæ
ex arbori-
bus.

Cedria.
Viscus
quomodo
conficiatur.

quarundam arborum radicibus, maximè agrifolij, atque earum corticibus, sumptis radicum corticibus, effossâque scrobe inter suarum arborum frondes, humido solo (alij fimo) sepeliunt, ibique relinquunt tantisper, dum putrescat, mox eximunt, & tam diu in pila contundunt, donec lentorem concipiat, dein aqua calida lauant, manibusque commiscent. Vsurpatur cum aliis vñibus, tum auibuscapiendis. Adde Gummi, ex arboribus exudare notissimum, veluti è ceraso, pruno, iunipero, olea, acacia, hederâ, amygdala, vt Dioscorides testatur. E iunipero vernix exodat,

Vernix.

Succinum.

è myrrha stacte, è populo alba, succinum, Græcis ἤλεκτρον. Plinius scribit, succinum è quibusdam pinei generis arboribus, vt gummi è cerasis, exudare autumnò. Hæc, quia sic postulasti, vt cunq; de plantandi disciplina à me explicata boni consules. Audis Iuliam nos accersere ad cœnam, & vñbram vides esse decempedem: proinde illuc nos recipiamus suadeo. THRASYBVL. Magnam quidem habeo gratiam, quòd in hoc tuo horto lautissimè extructo,

tam

tam suavi hortensium plantarúmque
explicatione me recrearis. IUL. Quouf-
que detines, Mari, hospitem tuis di-
sputationibus? Quin ad cœnam iam
paratam in hoc topiarium acce-
ditis. MAR. Age igitur ac-
cumbamus.

Finis libri II.

